

Ilija Trninić

IZGRADNJA
POLITIČKOG
LIDERSTVA
NA
POČETKU
XXI
VIJEKA

**IZGRADNJA POLITIČKOG LIDERSTVA
NA POČETKU XXI VIJEKA**

mr Ilija Trninić

Autor:
mr Ilija Trninić

Recenzenti:
dr Siniša Marčić
Prof. dr Draženko Jorgić

Lekotrica:
Sandrijela Kasagić

Izdavač:
Perpetuum mobile-
Institut za razvoj mladih i zajednice, Banja Luka

Za izdavača:
mr Ilija Trninić

Dizajn i prelom:
Aleksandar Slijepčević

Naslovna strana:
Stijepo Gavrić - „Klesanje samog sebe“

Štampa:
ART PRINT

Tiraž:
200

mr Ilija Trninić

IZGRADNJA POLITIČKOG LIDERSTVA NA POČETKU XXI VIJEKA

Banja Luka
2017.

Kčerima, Maši i Dušici

SADRŽAJ:

NEPROFITNI SEKTOR I NEPROFITNE ORGANIZACIJE 14

Definisanje neprofitnog sektora 14

Definisanje nevladinih organizacija 19

POLITIKA I POLITIČKE PARTIJE 26

Politika 26

Političke ideologije 28

Demokratija 32

Oblici demokratije 33

Političke partije 35

Tipovi partija 37

Funkcije partija 38

Partijski sistemi 40

Civilno društvo i političke partije 41

Partije u postkomunizmu 43

MLADI I POLITIKA 46

Aktivizam mladih 46

Politički aktivizam mladih 48

Građanski aktivizam mladih 49

Mladi i politika 50

Bosna i Hercegovina 50

Mladi u BiH 52

Formalno i neformalno obrazovanje, cjeloživotno učenje i obuka 54

Aktivno učešće mladih u javnom životu, političko učešće i angažman u nevladinom sektoru 60

Mladi u politici 63

Liderstvo 68

POLITIČKO OBRAZOVANJE 74

Političko obrazovanje 74

Akademija kao istorijski oblik i pretpostavka političke edukacije 77

Kratka savremena istorija političkih edukacija u BiH 79

Savremeni modeli političkih edukacija u BiH	84
MODELI POLITIČKIH EDUKACIJA U BIH	88
Modeli političkih edukacija međunarodnih organizacija	88
Modeli političkih edukacija političkih partija – unutarstranačke edukacije	93
AKADEMIJA ZA POLITIČKE LIDERE/KE U BIH	108
REZULTATI I ANALIZA NALAZA ISTRAŽIVANJA EFIKASNOSTI MODELA POLITIČKIH EDUKACIJA	130
Diskusija	168
ZAKLJUČAK	176
LITERATURA	184
PRILOZI	189

SADRŽAJ SLIKA

Slika 1.1. Prikaz opština na mapi BiH u kojima je sprovedeno istraživanje 137

SADRŽAJ TABELA

Tabela 1.2. Prikaz uzorka s obzirom na pol	138
Tabela 1.3. Prikaz uzorka s obzirom na dob	139
Tabela 1.4. Prikaz uzorka s obzirom na status	139
Tabela 1.5. Mjesto življenja ispitanika	139
Tabela 1.6. Kontinuirana aktivnost u političkoj partiji	140
Tabela 1.7. Status napredovanja u političkoj partiji nakon pohađanja Akademije	140
Tabela 1.8. Članstvo u nekoj od organizacija	141
Tabela 1.9. Dužina članstva u političkoj partiji	141
Tabela 1.10. Pohađanje drugih političkih edukacija pored Akademije	141
Tabela 1.11. Trajanje dodatnih edukacija	143
Tabela 1.12. Najčešće obrađivane teme u dosadašnjim	

političkim edukacijama (osim programa Akademije) 143

Tabela 1.13. Prisutnost neformalnog političkog obrazovanja 144

Tabela 1.14. Stav o angažmanu mladih političara o mladima u lokalnim zajednicama 144

Tabela 1.15. Uticaj mladih na starije kolege 145

Tabela 1.16. Poboljšanje statusa mladih u svojoj opštini 145

Tabela 1.17. Potreba o podršci mladima 146

Tabela 1.18. Spremnost pokretanja pitanja za mlade u svojoj opštini 146

Tabela 1.19. Nerazumijevanje mladih koji su u omladinskim organizacijama 147

Tabela 1.20. Spremnost da se pomogne mladima iz omladinskih organizacija 147

Tabela 1.21. Omladinske organizacije troše mnogo novca bez konkretnih rezultata 148

Tabela 1.22. Neophodnost saradnje između podmladaka političkih partija 148

Tabela 1.23. Stav da politička partija može da pomogne mladima 149

Tabela 1.24. Spremnost na saradnju sa drugim političkim partijama 149

Tabela 1.25. Saradnjom se bolje rješavaju problemi mladih 150

Tabela 1.26. Zastupljenosti pitanja mladih u programima političkih partija 150

Tabela 1.27. Lično zadovoljstvo programima za mlade u programima političkih partija 151

Tabela 1.28. Uloga Akademije u povećanju ličnog uticaja u procesu donošenja odluka u političkoj partiji 151

Tabela 1.29. Ocjena stečenog znanja po temema obrađenih na Akademiji 152

Tabela 1.30. Širenje mreže poznanstava i saradnje u BiH nakon Akademije 153

Tabela 1.31. Najveća korist od Akademije 155

Tabela 1.32. Konkretna saradnja sa polaznicima Akademije i drugim mladima u BiH mimo Akademije 156

Tabela 1.33. Uticaj Akademije na povećanje lične reputacije 156

Tabela 1.34. Uticaj Akademije na povećanje samopouzdanja u djelovanju u političkoj partiji 157

Tabela 1.35. Doprinosi Akademije u ličnom napretku u drugim društvenim aspektima izvan političkog angažmana 158

Tabela 1.36. Primjena stečenih znanja i vještina nakon pohađanja Akademije 159

Tabela 1.37. Najznačajnija stečena znanja i vještine na Akademiji koja se primjenjuju 159

Tabela 1.38. Pregled rezultata učešća polaznika Akademije na lokalnim izborima 2012. i 2016. godine u BiH 160

Tabela 1.39. Pregled napredovanja u stranci nakon pohađanja Akademije 161

Tabela 1.40. Pregled ocjene stečenog znanja po temama koje su slušali tokom pohađanja Akademije 165

Tabela 1.41. Primjena znanja i vještina 167

Tabela 1.42. Opšta ocjena Akademije 168

SAŽETAK

Jedan od ključnih izazova napretka društva jeste izazov političkog liderstva. Stalna borba i rivalitet stare generacije, „prvoboraca“, sa novim vizijama, idejama i konceptima svojstvenih mlađim generacijama, obilježio je vijekove mnogo prije nas. Spoj iskustva i energije, mudrosti i snage, zasigurno je uspješna kombinacija. Međutim, veoma često, nerazumijevanje, nepovjerenje i nepostojanje međugeneracijske solidarnosti stvaraju pretpostavke za borbu, sa jedne strane za ostanak i opstanak, a sa druge strane, po svaku cijenu, preuzimanje političkog liderstva od starije generacije.

Zasigurno, smjena političkog liderstva i dolazak nove generacije jeste biološki zagarantovan proces, ali je neophodno, ukoliko se želi nastaviti put efikasnog političkog rada i djelovanja, da bude sistematski pripremljen i vizionarski vođen.

Politička osposobljavanja različitih modaliteta i koncepta novih, mladih, generacija političkih lidera, mogu u tome pomoći.

Inspiracija za ovakav, pionirski poduhvat, kao što je ovaj rad na polju političkog osposobljavanja u BiH, zemlji nove, mlade demokratije, dugogodišnje tranzicije, postkonfliktnog i konsocijalnog društva, pojavila se tokom dugogodišnjeg rada u istraživanju, analizi i primjeni političkih edukacija te potrebi da se na njima radi na jedan strukturisan način i sa sistematskim pristupom. Izučavajući predmete u oblasti diplomatije, politike, političke analitike i politikologije, značajan podsticaj sam dobio od profesora sa beogradskog, banjalučkog i sarajevskog univerziteta tokom dugih razgovora o značaju i modalitetima političkog obrazovanja, diplomatiji i međunarodnim odnosima.

Ovaj rad je izmijenjeno i dopunjeno izdanje prethodno objavljenog djela „Novi lider – model efikasnog političkog obrazovanja“ koji se bavio analizom efikasnosti Akademije za

političke lidere u početku njene razvojne faze.

Veliko je djelo pripremati nove generacije da preuzmu ulogu u razvoju društva.

Magnus opus opera perfectia est – Samo velika djela su savršena djela.

Ključne riječi:

Mladi, politika, političke partije, obrazovanje, političko obrazovanje, neformalna edukacija, demokratija, neprofitni sektor, nevladine organizacije, civilno društvo, akademija, liderstvo, istraživanje.

**NEPROFITNI SEKTOR I
NEPROFITNE ORGANIZACIJE**

NEPROFITNI SEKTOR I NEPROFITNE ORGANIZACIJE

Iako pojam „neprofitnost“ izaziva kontroverzu u posljednjim decenijama na ovim prostorima, sa jedne strane, te nerazumijevanje načina organizovanja i funkcionisanja, ali i same uloge neprofitnih organizacija u društvu, u ovom poglavlju će se predstaviti svrha i smisao neprofitnih organizacija, kao i uloga nevladinih organizacija u domenu menadžmenta.

Definisanje neprofitnog sektora

Pojam neprofitnih organizacija polako se prilagođava i usvaja na ovim prostorima. Nema svoju istorijsku utemeljenost ni potpuno razumijevanje. U pokušaju da se one definišu, drugi stručnjaci nailaze na dileme. Jedna od tih definicija jeste: „[...] slično neprofitnom sektoru veoma je teško definisati i preciznije odrediti i neprofitne organizacije koje čine njegove sastavne elemente. Osnovni problem koji se pri tome javlja sadržan je u činjenici da se u teoriji i praksi često sreću razni termini, kao i različiti aspekti s kojih se vrši posmatranje i struktuiranje ovog sektora i njemu pripadajućih subjekata“ (Kurtić 2009: 22).

Neprofitni sektor obuhvata grupe koje prvenstveno pružaju usluge; one koje prvenstveno vode kampanje, kao i one koje rade i jedno i drugo. Takođe, obuhvata grupe koje se bave istraživanjem ili akcijom, ili i jednim i drugim.

Neprofitni sektor ima četiri posebna istorijska korijena: filantropiju i želju da se pomogne ljudima, snalaženje lokalnih zajednica putem uzajamnog pomaganja i samopomoći, želju da se poboljšaju uslovi života putem političke i ekonomske intervencije i postojanje zajedničkih interesa. Iako među njima ima preklapanja, različite istorije organizacija mogu dovesti do značajnih razlika u njihovom načinu pristupanja radu.

Ono što je značajno svim nevladinim organizacijama jeste da su ustrojene kao neprofitne ili neusmjerene na profit. Uprkos tome, one mogu ostvarivati profit, uz statutarno definisanje. Sav profit, ili ono što preostane poslije dozvoljene raspodjele, mora biti reinvestiran u organizaciju, ili upotrebljen za dostizanje i ostvarenje statutarne ciljeva organizacije.

Neki smatraju da bi nevladine organizacije preciznije mogle da definišu namjenu i da bi ih trebalo zvati organizacijama društvene namjene ili opšte koristi. Ipak, ti termini nisu prihvaćeni.

Nevladine organizacije (u daljem tekst: NVO), obavljajući svoju ulogu u demokratskom društvu u procesu razvoja i tranzicije našeg društva, djeluju u okruženju s brojnim karakteristikama, promjenama, uticajima na njihovo poslovanje. Svaka NVO postoji da bi nešto postigla. Zbog toga i mora postojati temeljna orijentacija i vlastita spoznaja o nekoj opštoj društvenoj korisnosti. Bez ovih premisa bilo bi nemoguće formirati NVO. Ispunjavanje vizije, misije i ciljeva proisteklih iz analize potreba društva (koje drugi sektori društva nisu u mogućnosti da zadovolje) zapravo i jeste razlog osnivanja i postojanja NVO sektora.

U turbulentnom okruženju mogu da opstanu samo one NVO koje imaju jasno definisanu viziju i misiju zasnovane na realnim mogućnostima i procjenama potreba društva i koje su svojim radom dokazale da su ozbiljan i pouzdan partner javnom i privatnom sektoru na putu razvoja demokratskog društva. One svoj posao rade ozbiljno, kontinuirano ulažu u obrazovanje kadrova, izrađuju i revidiraju svoj strateški plan, sistematski planiraju i upravljaju finansijama, istražuju trendove u okruženju, prate političku i ekonomsku situaciju u zemlji, njeguju dobre odnose sa svojim javnostima (korisnicima, lokalnom zajednicom, donatorima). Ove NVO uče u svim fazama svog rasta i razvoja i, shvatajući značaj radnika znanja,

trude se da ih zadrže.

Civilno društvo i nevladin sektor jesu dva pojma koja su posljednjih četvrt vijeka izazivala najviše kontroverznih tumačenja. Iako se svakodnevno upotrebljavaju, još uvijek se tumače na različite načine i često se ne razumije šta se pod njima misli. O civilnom društvu je objavljen solidan broj naučnih i teorijskih tekstova i knjiga, jer se o njemu počelo govoriti još osamdesetih godina. Međutim, o nevladinom sektoru kod nas ima veoma malo pisanih tekstova i knjiga, a o značaju nevladinog sektora skoro da i nema sistematičnog materijala (Civilno društvo i nevladin sektor, 2002: 4).

Organizacije civilnog društva u BiH nastale su na platformi i potrebama pomirenja te, kao takve, značajan angažman i njihov aktivizam je, upravo, u tom segmentu i u većini slučajeva, profilisan. Civilno društvo je termin koji se ponekad koristi da objasni ulogu pojedinaca i nevladinih organizacija u kampanjama za političku ili ekonomsku promjenu, i za preuzimanje akcije koja će donijeti socijalnu promjenu, ili koji preduzimaju akciju da poboljšaju situaciju u svojoj lokalnoj zajednici ili nekoj određenoj ciljnoj grupi.

Postoji nekoliko definicija Civilnog društva, Ali ona, meni najdraža i, čini mi se najsvrsishodnija, jeste koja kaže: „Civilno društvo je sklad, harmonija, među tri sektora – javnog, privatnog i nevladinog“. Zar nas termini „sklad“ i „harmonija“ ne upućuju na značajne vrijednosti. Jedno bez drugoga ne može! U demokratiji, građani su suvereni. Tijela vlasti su odgovorna građanima i njihove ovlasti potiču od građana. Civilno društvo funkcioniše kao posrednik između građana i njihovih tijela vlasti da bi se postigla i održala ova ravnoteža.

Iako su organizacije građana postojale kroz cijelu istoriju, nevladine organizacije u današnjem kontekstu, posebno na međunarodnom nivou, razvijaju se u posljednja dva vijeka. Da bi se uopšte moglo govoriti o NVO sektoru, potrebno je na samom početku objasniti šta je to NVO sektor.

Svako demokratsko društvo karakteriše postojanje tri sektora:

1. Državni ili javni sektor
2. Biznis ili privatni sektor i
3. Nevladin sektor.

Pod državnim ili javnim sektorom podrazumijevaju se sve ustanove, institucije i druga tijela koja su formirana od strane države.

Biznis ili privatni sektor čine sva pravna lica koja nisu pod vlasništvom i upravljanjem države.

Nevladin ili treći sektor jeste neprofitni sektor u kojem su razni profili organizovanja (udruženja, fondacije i sl.). Osnova za postojanje nevladinih organizacija jeste da budu korektor i partner sa prethodna dva sektora u cilju boljeg i kvalitetnijeg funkcionisanja društva.

Sva tri sektora; javni, privatni i nevladin sektor jesu sastavni dijelovi današnjeg demokratskog društva i međusobno se nadopunjuju, jer sva tri sektora imaju važnu ulogu u zadovoljavanju potreba članova društva.

Državni ili javni sektor - pojam „javni sektor” obično se koristi za institucije i mehanizme društva koji se smatraju osnovom za dobrobit svih članova društva. Ove institucije su osnovane i finansirane od strane države. Sredstva za osnivanje i finansiranje ovih institucija potiču iz poreza, prikupljenih od građana, dok namjena sredstava prvenstveno zavisi od političkih ciljeva. U javnom sektoru država preuzima zakonsku odgovornost za institucije koje osniva i finansira njihov rad. Procjenjuju se potrebe građana, ali i njihovo poresko opterećenje radi zadovoljenja potreba. Javnom sektoru jako je važna procjena koliko poresko opterećenje slijedi građanima ukoliko se usvoji određeni program. Iako bi bilo idealno da država zadovolji potrebe svakog pojedinca, zaista je nerealno očekivati da bi poreski obveznici mogli svojim davanjima

pokriti sve te troškove. Zbog toga država postiže balans time što finansira zadovoljenje najčešćih, fundamentalnih potreba.

Upravo u ovom procjepu između svih potreba građana i potreba koje mogu zadovoljiti javni i privatni sektor svoje mjesto je pronašao nevladin (ili kako ga još često zovu treći, civilni, volonterski) sektor.

Nevladin sektor se od ostalih razlikuje po tome što ga čine grupe pojedinaca okupljenih radi poduzimanja volonterskih akcija. Drugim riječima, nevladin sektor čine ljudi koji se okupljaju da bi pomogli drugim ljudima u potrebi. Pojam koji se za ovaj sektor najčešće vezuje je „filantropija“ – možemo ga prevesti kao „praktičan napor koji se čini za dobrobit drugog čovjeka“ ili „čovjekoljublje“.

Jasno je da nevladin sektor (kako to i samo ime govori) nije kontrolisan od strane države ili biznisa, i upravo ova činjenica dovodi do naziva koji se za nevladin sektor vrlo često koristi – „nezavisni sektor“. Iako su mnoge od organizacija u ovom sektoru zaista slobodne u smislu direktne kontrole, ovaj izraz se ipak ne može shvatiti doslovno, jer su mnoge organizacije vrlo često finansirane od strane različitih organa javnog sektora ili privatnih biznisa, i na taj način donekle i kontrolisane od strane ta dva ostala sektora.

Nevladin sektor često se bavi lokalnim pitanjima, politički nezanimljivim pitanjima. Ipak, ova pitanja često mogu biti, ili jesu, vrlo važna društvena pitanja, a potreba koja se pojavljuje nije manje važna samo zato jer nije interesantna vladajućim strukturama ili biznis sektoru.

Nevladin sektor zadovoljava društvene zahtjeve (potrebe) prikupljajući finansijske resurse od javnog ili privatnog sektora, ali i kroz individualnu filantropiju i fondacije.

Podrška koju javni sektor pruža neprofitnom sektoru dolazi kroz različite vrste ugovora, grantova, poreskih olakšica ili javnih politika koje pomažu trećem sektoru.

Biznis sektor neprofitnom sektoru poklanja dio svojih pri-

hoda, a time istovremeno ostvaruje poreske olakšice za sebe. Individualna filantropija se ispoljava kroz lične donacije u novcu ili volonterskom radu.

Rekosmo, sklad i harmonija tri sektora predstavlja Civilno društvo. A ta tri sektora su proizvod uzajamnog odnosa inicijative i koristi. Ukoliko je inicijativa javna i korist javna to je javni sektor; ako je inicijativa privatna a korist privatna, onda je to privatni sektor te ukoliko je inicijativa privatna a korist javna, onda su to nevladine organizacije. Šta se dešava ukoliko je inicijativa javna a korist privatna? Tako nastaje korupcija!

U postsocijalističkim državama, u kojima se građansko društvo razvija uporedo sa drugim demokratskim, ekonomskim i društvenim institucijama, javljaju se naročiti izazovi, pošto se grupe koje iskazuju centralističke tendencije, kao i cinizam, zaštitu političkih istomišljenika i korupciju, pojavljuju, uporedo, s onima koji obavljaju funkciju dobronamjerno.

U civilnom društvu nema ocjenjivanja već uzajamnog djelovanja i podsticanja na zajednički angažman, saradnju i interakciju. Shvatimo važnost građanskog angažmana i sklada među akterima i institucijama u društvu. Civilno društvo treba da bude i jeste most među institucijama, akterima, ljudima, državama i regionima.

Definisanje nevladinih organizacija

Pojam nevladina organizacija počeo se koristiti organizovanjem Ujedinjenih nacija 1945. godine. Visoka komisija Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) postavila je sljedeće kriterijume za definisanje NVO: da je neprofitna, nekomercijalna, nevladina, pravno registrovana, te da se slaže sa univerzalnim humanitarnim vrijednostima i praksom¹.

Upravo zbog raznovrsnosti oblasti u kojima djeluje nevladin sektor postoji i mnoštvo definicija istog.

1 Kako funkcionišu nevladine organizacije, 2006, Brčko: Centar za unapređenje Brčkog, str. 9

Neke od njih su²:

1. NVO je vrsta organizacije civilnog društva koja je neprofitna, nepolitička i koja služi javnom interesu ili interesu određene (specifične) grupe. Ovaj izraz se obično koristi za organizacije civilnog društva koje su formalno registrovane.
2. NVO je ona organizacija koja se slobodno i legalno (u skladu sa pravnim sistemom koji poštuje najviše standarde ljudskih prava i sloboda) autonomnom inicijativom građana formira, organizuje i djeluje na programskoj platformi o unapređenju javnog dobra i koja je izvan uticaja i kontrole državnih i paradržavnih aparata vlasti.
3. NVO je termin Ujedinjenih nacija za neprofitnu organizaciju koju ne finansira i ne kontroliše u potpunosti vlada i koja promoviše dobrobit ljudi na neprofitnoj osnovi. Kada postoji samo u jednoj zemlji, smatra se nacionalnom NVO, a kada postoji u više zemalja u regionu, smatra se regionalnom NVO. Organizacija bi trebalo da ima pravno ustanovljen statut, jasnu svrhu i vidljive aktivnosti sa upravljačkim tijelom koje ima ovlaštenja da govori u ime svojih članova.

Nevladina organizacija (NVO) jeste pojam koji je postao široko prihvaćen, a koji se odnosi na pravno konstituisanu organizaciju koju stvaraju fizička ili pravna lica bez učešća vlasti. U slučajevima u kojima su takve organizacije finansirane od strane vlade (u potpunosti ili djelimično) predstavnici vlasti su isključeni iz članstva u organizaciji. Sam pojam nevladina organizacija jeste široko prihvaćen u našem svakodnevnom govoru, ali prema brojnim zakonodavstvima pravni termin je zapravo udruženje građana i organizacija civilnog društva. Prema Gregori Menkju, nevladine organizacije su „agenti humanitarnih promjena“, postoje kako bi poboljšale ljudske

2 [http://www.ngo.ba/component/glossary/Rje%C4%8Dnik-pojmova-40/N/Nevladina-organizacija-\(NVO\)-139/](http://www.ngo.ba/component/glossary/Rje%C4%8Dnik-pojmova-40/N/Nevladina-organizacija-(NVO)-139/) (22.2.2013, 13:45h)

živote, važne su za kvalitet života u nekom društvu, a na usluzi su društvu.

Ujedinjene nacije i Centar za studije civilnog društva pri Džon Hopkins (John Hopkins) Institutu za političke studije trenutno sarađuju na popisivanju osnovnih statističkih podataka o ciljevima, strukturi, finansiranju i aktivnostima neprofitnog sektora u različitim zemljama. Njihov projekat kategoriše neprofitni sektor u 12 grupa i oko 30 podgrupa.

Internacionalna klasifikacija neprofitnih organizacija:

Grupa 1: Kultura i rekreacija

1 100 Kultura i umjetnost

1 200 Sport

1 300 Ostali rekreativni i društveni klubovi

Grupa 2: Obrazovanje i istraživanje

2 100 Osnovno i srednje obrazovanje

2 200 Visoko obrazovanje

2 300 Drugo obrazovanje

2 400 Istraživanje

Grupa 3: Zdravlje

3 100 Bolnice i rehabilitacija

3 200 Domovi

3 300 Mentalno zdravlje i krizne intervencije

3 400 Druge zdravstvene usluge

Grupa 4: Socijalne usluge

4 100 Socijalne usluge

4 200 Hitni slučajevi i pomoć

4 300 Podrška i održavanje

Grupa 5: Životna sredina

5 100 Životna sredina

5 200 Zaštita životinja

Grupa 6: Razvoj i stambena pitanja

6 100 Ekonomski, socijalni razvoj zajednice

6 200 Stanovanje

6 300 Zapošljavanje i obuka

Grupa 7: Zakon, zagovaranje i politika

7 100 Organizacije za javno zastupanje

7 200 Pravne usluge

7 300 Političke organizacije

Grupa 8: Filantropski posrednici i promocija volonterizma

8 100 Zadužbine i fondacije

8 200 Drugi filantropski posrednici i promoteri volonterizma

Grupa 9: Međunarodne aktivnosti

9 100 Međunarodne aktivnosti

Grupa 10: Religija

10 100 Vjerske kongregacije i udruženja

Grupa 11: Poslovna i profesionalna udruženja, sindikati

11 100 Poslovna udruženja

11 200 Profesionalna udruženja

11 300 Sindikati

Grupa 12: Ostalo (Salamon i dr., 2004)

Prema Zakonu o udruženjima i fondacijama Republike Srpske donesenom 27. septembra 2001. godine (objavljenom u Službenom glasniku RS br. 52/01, uz kasnije izmjene i dopune) jasno je definisano šta je to „udruženje građana“ i njegovo unutrašnje organizovanje.

Prema Članu 2. tog Zakona „Udruženje je svaki oblik dobrovoljnog povezivanja više fizičkih ili pravnih lica radi unapređenja ili ostvarivanja nekog zajedničkog ili opšteg interesa ili cilja, u skladu sa Ustavom i zakonom, a čija osnovna svrha nije sticanje dobiti.

Udruženja ostvaruju carinske, poreske i druge olakšice za svoj rad u skladu sa zakonom“.

Budući da su nevladine organizacije nedovoljno razumljive po formi i djelovanju u društvu u BiH, i veoma često izazivaju kontroverzne diskusije među populacijom, naročito u pogledu finansiranja, izdvajamo članove Zakona koji se odnose na finansiranje udruženja i fondacija:

Član 4.

Udruženje ili fondacija mogu obavljati djelatnost kojom se stiče dobit (privrednu djelatnost) jedino ako sticanje dobiti nije osnovni standardni cilj udruženja ili fondacije.

Višak prihoda nad rashodom ostvaren obavljanjem privredne djelatnosti mora se investirati u osnovne statutarne aktivnosti udruženja ili fondacije. Nije dozvoljena direktna ili indirektna raspodjela viška prihoda nad rashodima iz privredne djelatnosti osnivačima, članovima udruženja, članovima upravljačkih organa, odgovornim licima, radnicima, donatorima ili trećim licima.

Ograničenje iz prethodnog stava ne odnosi se na primjerene nadoknade niti na pokriće troškova u vezi sa ostvarivanjem ciljeva aktivnosti utvrđenih statutom udruženja ili fondacije. Udruženja ili fondacije mogu obavljati privredne djelatnosti koje su neposredno povezane sa ostvarivanjem njihovih osnovnih statutarne ciljeva i aktivnosti (srodne privredne djelatnosti) bez obaveze formiranja posebnog pravnog lica.

Udruženja ili fondacije obavljaju privredne djelatnosti koje nisu neposredno povezane sa ostvarivanjem njihovih statutarne ciljeva i aktivnosti (nesrodne privredne aktivnosti)

preko posebno osnovanog pravnog lica.

Član 5.

Udruženja i fondacije podnose godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj u skladu sa zakonom, drugim propisima i statutom.

Član 35.

Imovinu udruženja ili fondacija čine dobrovoljni prilozi i pokloni koji imaju novčanu vrijednost, finansijska sredstva iz budžetskih donacija i poreza, subvencije i ugovori sa fizičkim i pravnim licima, prihod od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnog prihoda, prihod stečen putem ostvarivanja ciljeva i aktivnosti udruženja ili fondacije; ostvareni zakonitim korišćenjem imovine i sredstava organizacije.

Udruženje ili fondacija raspolaže svojom imovinom u skladu sa statutom i zakonom.

Član 36.

Nadzor nad zakonitošću i namjenskim korišćenjem i raspolaganjem sredstvima udruženja i fondacija vrši organ udruženja, odnosno fondacije, određen statutom i ovim zakonom, kao i nadležni republički organ.

Član 37.

Udruženje i fondacija je dužna voditi poslovne knjige i sastavljati finansijske izvještaje u skladu sa zakonom.

**POLITIKA I
POLITIČKE PARTIJE**

POLITIKA I POLITIČKE PARTIJE

U ovom dijelu rada je dio koji obrađuje pojam politike, političkih partija kroz teoriju i praksu te političkih ideologija. Osvrt unutar političkog rada stavlja težište na ulogu mladih u politici i stepen angažmana u političkim partijama. Kako političke partije nisu, i ne smiju da budu jedina platforma omladinskog aktivizma i prostora za angažman, predstavljeni su i načini „preokupacije“ mladih u drugim organizacionim oblicima te je moguće utvrditi njihove korelativne odnose. Kakve sve političke edukacije postoje ili su postojale na prostorima Bosne i Hercegovine, i koji su to efikasni modeli, važno je za buduće procese osposobljavanja mladih u političkim partijama, pa ćemo pokušati odgovoriti u ovom poglavlju.

Politika

Za Aristotela, politika je bila „kraljevska nauka“. To je društvena djelatnost koja uvijek predstavlja dijalog, a nikako monolog, i čiji je cilj stvaranje „pravednog društva“. Politika je akademska disciplina koja je usko povezana sa pojmovima sukoba i saradnje (sukob – takmičenje suprotstavljenih strana, saradnja – ostvarivanje ciljeva kolektivnim djelovanjem). U svom najširem značenju, politika predstavlja „djelatnost kojom ljudi stvaraju, odražavaju i mijenjaju opšta pravila po kojima žive“ (Hejvud, 2004: 12). Politika je „suštinski sporan“ pojam koji u sebi sadrži mnoštvo asocijacija koje ova riječ izaziva. Riječ politika je izvedena od grčke riječi polis koja označava grad-državu.

Grčka je bila podijeljena na mnoštvo nezavisnih gradova-država koji su imali zasebne vlasti. Njemački kancelar Oto fon Bizmark izjavio je da „politika nije nauka već umjetnost“. Ove riječi odnose se na umijeće (umjetnost) vladanja, kontrolisanje društva, zagovaranja te donošenja i sprovođenja odluka. Ovo shvatanje politike kao „umjetnosti vladanja“

jedno je od njenih definisanja koje predstavljanja tradicionalno shvatanje politike i u svakodnevnoj upotrebi odnosi se na ljude koji se bave politikom. Platon je u antičkoj Grčkoj osnovao svoju školu koja je imala za cilj da obučava atinsku vladajuću klasu, koju je učio da se materijalni svijet sastoji od nesavršenih odraza apstraktnih i vječnih ideja. Drugo shvatanje politike tumači politiku kao javne poslove. U suštini, ono što je razlika između političkog i nepolitičkog, u stvari je isto što i razlika između javnog i privatnog. Prema ovom shvatanju, politika je neprirodna zato što sprečava ljude da se ponašaju kako bi željeli. Politika kao sporazum i saglasnost jeste treći koncept shvatanja politike i politiku vidi kao način donošenja odluka, tj. kao sredstvo za rješavanje sukoba mirnim putem. Prema ovom shvatanju, za politiku je ključna podjela vlasti. Politika se zasniva na čvrstoj vjeri u djelotvornost razgovora i rasprave, tj. rješavanjem svih problem putem konsenzusa. Četvrta definicija politike definiše politiku kao moć, koja sagledava politiku u svom društvenim aktivnostima i u svim sferama društva. U suštini, politika je moć da se postigne željeni cilj bilo kojim sredstvima. U ovom definisanju, politiku vidimo kao moć donošenja odluka, moć kao određivanje dnevnog reda te moć kao kontrolu mišljenja, što znači da politika utiče na moć donošenja, ali i moć onemogućivanja donošenja odluka. Sposobnost da se utiče na druge je još jedno određenje moći koje moć iskazuje kao ideološku indoktrinaciju ili psihološku kontrolu.

Prvobitna svrha politike bila je da otkrije principe na kojima bi trebalo da se zasniva ljudsko društvo. Međutim, s vremenom se težilo sve više ka tome da politika postane naučna disciplina, što se i postiglo 60-ih godina devetnaestog vijeka. Prvi teoretičar koji je pokušao da opiše politiku bio je Karl Marks, koji je koristeći tzv. materijalistički koncept istorije, težio da otkrije pokretačku snagu istorijskog razvoja politike. Tvrdnja da politika može prihvatiti metodologiju prirodnih

nauka dovela je do naglog porasta broja studija kojima su se pojedinci bavili (ponašanje tokom glasanja, ponašanje zakonodavaca, ponašanje političara i slično). Međutim, takva praksa se, s vremenom, počela odbacivati jer se smatralo da je ograničavala oblast političke analize te je navelo veliki broj politikologa da zapostavljaju i napuštaju normativne političke misli. Pojmovi kao što su sloboda, jednakost, ravnopravnost, pravda i pravo, povremeno su odbacivani jer se nisu mogli empirijski mjeriti.

Sam razvoj politike je veoma obogatio raznolikost političke analize, te je tradicionalnom pristupu shvatanja pojma politika dodat širok spektar novih ideja i tema.

Političke ideologije

Politička ideologija je „izum koji predstavlja poseban intelektualni obrazac, odnosno paradigmu, koja daje sopstveno viđenje političke stvarnosti – pogleda na svijet (Hejvud 2004: 82)“. Ovo znači da ljudi imaju potrebu za razotkrivanjem predrasuda i pretpostavki koje unosimo u istraživanja i sa kojim se svakodnevno susrećemo, kao i činjenica da su ove pretpostavke duboko ukorijenjene u širokim političkim uvjerenjima i tradicijama (političke ideologije).

Termin „ideologija“ je 1796. godine upotrijebio francuski filozof Desti de Trasi (1754-1836), koji je očekivao da će ovaj termin dostići status nauke, a upotrijebljen je da bi objasnio „nauku o idejama“, tj. da je termin koji otkriva izvore svjesnog mišljenja i ideja. Marksisti su smatrali da je ideologija lažna, da ona zasjenjuje i zbunjuje potčinjene klase, skrivajući protivrječnosti na kojima su zasnovana klasna društva. Mislioci poput Majkla Okušta³ smatraju da se ideologija odnosi na skup ideja koje se nikako ne mogu razumjeti i ona iskrivljuje političku stvarnost. Prema modernim shvatanjima, ideologija

3 Britanski politički filozof, dao veliki doprinos konzervativnom tradicionalizmu i imao uticaj na veliki broj nove desnice.

predstavlja međusobno povezan skup ideja koji usmjerava i inspiriše političko djelovanje što znači da je ideologija sistematizovan skup političkih ideja i principa koji je stvoren u praktične svrhe određenih grupa na političko djelovanje, u formi podrške osnivanja i osnaživanja političke vlasti ili, pak, uticanja na nju.

Političke ideologije se mogu svrstati u sljedeće grupe:

1. *Liberalizam* – ponekad se opisuje kao metaideologija⁴ koja može da obuhvati širok spektar suprotstavljenih vrijednosti i uvjerenja. Liberalizam je nastao kao posljedica pada feudalizma i razvoja kapitalističkog društva.

Osnovni elementi liberalizma su:

Individualizam: ljudska bića se shvataju kao individue koje su jednako moralno vrijedne i posjeduju odvojene i jedinstvene identitete. Cilj liberala je da stvori društvo u kojem će svaki pojedinac imati priliku da se bori za sebe i za dobra onako kako ih oni sami definišu.

Sloboda: liberali ističu da sloboda pojedinca može da predstavlja opasnost za slobodu drugih, tj. da postoji mogućnost da ona bude zloupotrijebljena. Iz tog razloga oni prihvataju ideal po kojem svi ljudi uživaju jednake i maksimalne slobode. Razum: sposobnost pojedinca da donese mudre sudove u svoju korist.

Jednakost: podrazumijevaju jednakost šansi koja svima pruža jednaku priliku da realizuju svoj različit potencijal.

Tolerancija: liberali vjeruju da postoji ravnoteža između suprotstavljenih pogleda i interesa i zbog toga odbacuju ideju o nerješivom konfliktu.

Pristanak: vlast je zasnovana na legitimitetu i ona se zasniva na pristanku, tj. sporazumu koja proističe iz slobodne volje onih kojima se vlada.

Konstitucionalizam: Liberali vjeruju u ograničenu vladu

⁴ Ideologija višeg reda, ona postavlja temelje na kojima može da se odvija politička rasprava.

što se postiže podjelom vlasti i ravnotežom između različitih ustanova i vlasti.

2. *Konzervatizam* – brani tradicionalni društveni poredak. Elementi konzervatizma jesu: tradicija (želja za očuvanjem praksi iz prošlosti koje podržavaju stabilnost i bezbjednost, dajući ljudima osjećaj društvene i istorijske pripadnosti), pragmatizam (zbog ograničenosti ljudskog uma ne postoji povjerenje u apstraktne principe, a umjesto njih se postavlja vera u iskustvo, istoriju i pragmatizam), nesavršenost čovjeka (ljudska bića su ograničena i traže sigurnost, privlači ih nepoznato i ljudi su moralno iskvareni i zbog toga očuvanje poretka znači jaku državu i primjenu strogih zakona i kazni), organizacionizam (konzervativci društvo vide kao organsku cjelinu koja je oblikovana po nužnosti koje doprinose zdravlju i stabilnosti društva, zbog čega se zajedničke vrijednosti smatraju vitalnim za opstanak zajednice), hijerarhija (u društvu su statusi i položaji prirodni i neizbježni, što se ogleda kroz različite društvene uloge i zbog toga uspješni i privilegovani preuzimaju posebnu odgovornost za one koji su manje sreće), vlast (vrijednost vlasti je u tome što je ona izvor društvenog jedinstva i ona mora da postoji uporedno sa odgovornošću), i svojina (konzervativci smatraju da je vlasništvo ključno i da daje ljudima sigurnost i nezavisnost. Međutim, posjedovanje svojine podrazumijeva, ne samo prava, nego i obaveze i zbog toga smo mi samo čuvari svojine).

3. *Socijalizam* – razvio se kao reakcija na pojavu industrijskog kapitalizma. U svom izvornom obliku imao je za cilj ukidanje kapitalističke ekonomije zasnovane na tržišnoj razmjeni.

Elementi socijalnizma su: zajednica (socijalisti smatraju da je značaj zajednice oblikovan pripadnošću određenim društvenim grupama i kolektivnim tijelima), bratstvo (saradnja daje ljudima mogućnost da ujedine svoje ideje i energije

i prevaziđu mržnju i neprijateljstvo), društvena jednakost (predstavlja osnovnu vrijednost socijalizma, ona pojedince poistovjećuje sa drugim ljudima i čini osnov za uživanje zakonskih i političkih prava), potrebe (materijalna dobra treba da budu raspoređena na osnovu potreba, koje su preduslov za dostojan život čovjeka i njegovo aktivno uključivanje u sve sfere društva), društvena klasa (socijalistički cilj je da izbriše društvene nejednakosti ili da ih barem, u velikoj mjeri, umanjii) i zajednička svojina (predstavlja sredstvo kojima se materijalni resursi posvećuju za zajedničko dobro).

4. *Marksizam* – istoriju tumači kroz sukob povlaštenih i potčinjenih društvenih klasa i smatra da će svi društveni problemi biti riješeni stvaranjem besklasnog društva.

Elementi marksizma: istorijski materijalizam (ističe značaj privrednog života i uslova u kojima ljudi proizvode i reprodukuju sredstva za preživljavanje), dijalektička promjena (istorijske promjene su posljedica unutrašnjih sposobnosti u okviru načina proizvodnje koje se odražavaju u kasnom neprijateljstvu), otuđenje (radnici su otuđeni od proizvoda sopstvenog rada i od samih sebe, što znači da je neotuđeno radništvo osnovni izvor ljudskog ispunjenja), klasna borba (buržoazija je vladajuća klasa koja ima ekonomsku i političku moć, dok je proletarijat sredstvo za proizvodnju i ne uživa nikakva prava), dodatna vrijednost (trka za profitom tjera kapitalistu da izvlači maksimum, dodatnu vrijednost, iz proletarijata, a pri tome ih plaćaju manje nego što njihov rad vrijedi i zbog toga je kapitalizam po prirodi nestabilan jer proletarijat ne može da prihvati doživotnu eksploataciju), proleterska revolucija (neizbježna revolucija koja ima za cilj preuzimanje kontrole nad sredstvima za proizvodnju), komunizam (predstavlja besklasno društvo, u kojem je bogatstvo vlasništvo svih, a koje je posljedica proleterske revolucije).

5. *Ostale ideološke tradicije* – a u njih se svrstavaju:

Fašizam (oblik antikapitalizma, antiliberalizma, antiindividualizma i sl., čiji je osnovni motiv ujedinjenje nacionalne zajednice i vjerovanje u „snagu jedinstva“), anarhizam (vjerovanje da je politička vlast zla i nepotrebna, te da su slobodna i racionalna ljudska bića sposobna da mirno i spontano donose odluke i prevazilaze konflikte), feminizam (označava reforme javne sfere, shvatanje ženskih prava, veza između potčinjenosti žena i kapitalizma, te govore da je podjela polova najvažnija podjela u društvu), ideologija zaštite životne sredine (briga zbog štete koja se nanosi ubrzanim ekonomskim razvojem, prikazuje ljudska bića kao dio prirode, a planetu Zemlju kao živi organizam koji pokušava da opstane. Ekolozi insistiraju na tome da će samo temeljna izmjena političkih prioriteta i volja da se interesi eko sistema stave ispred interesa čovjeka obezbijediti opstanak planete i ljudi), vjerski fundamentalizam (politički i društveni život trebalo bi da bude organizovan na osnovu onog što se smatra ključnim, tj. istinskim vjerskim načelima).

Demokratija

Nastala od grčkih riječi *demos* – narod i *kratein* – vladati zbog čega se drugačije naziva i „vladavina naroda“. Demokratija je gotovo opšteprihvaćena kao odličan model, a podrazumijeva prihvatanje određenog skupa ideja ili sistema vladavine. Njoj se pripisuju još neka značenja kao što su: sistem vladavine siromašnih i marginalizovanih, sistem donošenja odluka zasnovan na načelu vladavine većine, sistem vladavine koji služi interesima naroda, bez obzira na njegovo (ne)učestvovanje u političkom životu i sl. Demokratija povezuje vlast sa narodom i predmet je velikih rasprava i neodgovorenih pitanja današnjice, kao na primjer šta je narod, na koji to način narod treba da vlada i gdje su granice vladavine naroda, kao i to da li je vladavina naroda stvarno u interesu svih i za sve.

Oblici demokratije

Demokratija se često smatra jedinstvenom i neosporivom pojavom, međutim, postoje različiti modeli demokratije koji su posljedica međusobnih suprotstavljanja i teorija o demokratiji. Možemo izdvojiti četiri različita modela demokratije:

1. Klasična demokratija
2. Protektivna demokratija
3. Razvojna demokratija
4. Narodna demokratija.

Klasična demokratija

Zasniva se na atinskom gradu-državi. Ono što je činilo toliko izuzetno bio je stepen političkog djelovanja njenih građana, koji su pridavali veliku pažnju redovnim zasjedanjima skupštine i preuzimanju odgovornosti, međutim, ovakav vid demokratije mogao je opstati jedino isključivanjem određenog broja građana iz politike, što je dovelo do toga da su žene i djeca, robovi i stranci, bili isključeni iz svakog vida bavljenja politikom, kao i muškarci mlađi od dvadeset godina. Ovakav model demokratije je osnova za obavljanje referenduma, posebno kada je riječ o ustavnim pitanjima, ali i u novijim demokratskim eksperimentima.

Protektivna demokratija

Zasniva se na vjerovanju da, ukoliko vlada ima moć da oduzme nekome svojinu, onda građani imaju mogućnost da se zaštite tako što će kontrolisati sastav tijela koja uzimaju poreze. Drugim riječima to je sistem „vladavine na osnovu saglasnosti“. To je sistem ustavne demokratije koji nalaže skup pravila kojima se vlast kontroliše. Ako je pravo glasa sredstvo za odbranu lične slobodne, onda se vlast mora podijeliti (zakonodavna, izvršna i sudska), ali se mora raditi i na očuvanju ljudskih prava i sloboda.

Razvojna demokratija

Centar pažnje se pomijera na razvoj čovjeka i zajednice. Za ovakav sistem demokratije neophodna je politička i ekonomska jednakost. Razvojna demokratija je najbolje opisana u djelu Žan Žak Rusoa „Društveni ugovor“, koji kaže da „nijedan građanin ne smije da bude toliko bogat da može kupiti drugog i nijedan toliko siromašan da bude prinuđen da proda sebe“ (Ruso, 1913: 96 prema Hejvud, 2004: 146). Cilj je stvaranje aktivnog i participativnog društva u kojem je svaki građanin u stanju da učestvuje u odlučivanju koje utiče na njegov život.

Narodna demokratija

To je oblik demokratije koji je razvijen u komunističkim državama dvadesetog vijeka. Prema Lenjinu, ona predstavlja „avangardu radničke klase“. Partija je ta koja tvrdi da predstavlja i shvata interese proletarijata i da ga vodi u ostvarivanje njegovog revolucionarnog potencijala.

Govoreći o demokratiji kao društvenom poretku koji uživa sve veću važnost i sve je zastupljeniji, možemo postaviti niz pitanja na koja je teško odgovoriti. Kao, na primjer, da li sistem vlasti velikog broja manjina može da bude sredstvo kojima će se onemogućiti većina da vrši političku vlast, da li manjina koja vrši vlast u korist većina stvarno tu vlast vrši tako ili je većina izmanipulisana idejama manjine i sl. Govoreći o svim ovim stvarima dolazimo do nekoliko pojmova, *doktrina*, koji su bitni za demokratska društva:

Elitizam – Klasični elitisti teže da dokažu da je demokratija mit, dok savremeni teoretičari ističu da su određeni politički sistemi daleko od demokratskih ideala. Zasnovana na ekonomskoj moći, birokratskoj kontroli i pristupima najvišim nivoima izvršne vlasti, elita moći je u stanju da utiče na istorijske odluke. Elita je jedinstveno tijelo koje povezuju zajednički interesi. Sam pojam „elita“ nastao je u latinskom i francuskom jeziku i znači „izabrani“ i označava grupu ljudi koji donosi značajne odluke za društvo, ali i zadire u interese

svih pripadnika datog društva. Biračko tijelo može da odluči koja će elita da vlada, ali nije u stanju da promijeni činjenicu da će uvijek vladati neka elita.

Korporativizam – Nastao je kao posljedica pomjeranja i upravljanja ka ekonomiji koja je dovela do toga da se ekonomski interesi počnu uključivati u vladu. Većina analitičara smatra da je korporativizam prijetnja demokratiji zbog toga što od njega korist imaju samo grupe koje imaju politički uticaj, zatim, zato što radi više u korist države nego ekonomije i tržišta; politika se sve više ostvaruje pregovorima između vladinih zvaničnika i ekonomskih interesa, a lideri koji imaju ekonomsku i političku moć nisu odgovorni javnosti i njihov uticaj ne podliježe provjeri.

Nova desnica – Predstavnici nove desnice su zastupnici slobodnog tržišta. Oni shvataju demokratiju kao vid zaštite, a ne kao sredstvo za sprovođenje promjena u društvu.

Postoji veliki broj modela i oblika demokratije. Svaki od njih je jedinstven na svoj način. Opšteprihvaćeni model je onaj koji se naziva liberalnim i to znači da je on posredan, predstavnički oblik demokratije, koji je zasnovan na redovnim izborima.

Političke partije

Pojam „partija“ vodi porijeklo iz latinskog jezika, *part* – dio, *partire* – dijeliti. Smatra se da su nastale posle američke i francuske revolucije razvojem parlamentarizma i izbora. Postepenim rastom i širenjem prava glasa, političke partije su postajale stalne organizacije sa stalnim članstvom. Samo osnivanje i djelovanje političkih partija temelji se na jednom od osnovnih ljudskih prava i sloboda, a to je pravo na udruživanje. „Kako ističe Koštunica (političar iz Republike Srbije s kraja 20. i početka 21. vijeka, prim. a.), svi ustavi u Evropi, doneti posle Prvog svetskog rata, bez obzira na karakter političkog uređenja, predviđaju slobodu udruživanja (Orlović, 2002: 17).“

Veliki doprinos političkih partija je u tome što mijenjaju vlast nenasilnim, mirnim, putem. Smatra se da partije osvajaju vlast za rukovodstvo, a materijalne i druge koristi za članstvo. Karl Fridrih tvrdi: „Politička partija je grupa ljudskih bića organizovanih na stabilan način, čiji je cilj da se domognu ili da ostanu gospodari režima u korist njihovih rukovodilaca, a isto tako da obezbijedi članovima partije, zahvaljujući posjedovanju vlasti, prednost i materijalne i spiritualne koristi“ (Orlović, 2002: 29).

Konstitutivni elementi političkih partija jesu: *članstvo* (predstavlja značajan pokazatelj moći i uticaja partije; što partija ima veći broj članova, time raste i njena moć. Da bi neko postao član partije, potrebno je da uredno ispuni pristupnicu, dobije člansku kartu, plaća članarinu, kao i da poštuje stranački program i disciplinu. Članstvo u političkim partijama bazirano je na dobrovoljnoj osnovi. Prema zadacima i aktivnostima razlikuju se aktivni članovi, obični članovi i rukovodioci); *rukovodstvo* (presudan uticaj na odluke unutar partije ima mali broj ljudi koji čine rukovodstvo date partije, što znači da u partijama ima obrnut odnos između broja i moći); *organizacija* (unutrašnji mehanizmi djelovanja, način organizovanja i donošenja odluka unutar partije. Organizaciona struktura je definisana statutom partije. Prema strukturi organizacije razlikujemo centralizovane i decentralizovane partije. Organizacija partije umnogome zavisi od načina koordinacije centrale sa lokalnim odborima do relacije članstvo-rukovodstvo.); *program partije* (predstavlja skup ideja i principa na kojima se partija temelji, viđenje društvenih problema te prijedloge rješavanja istih. Programi su usvojeni od strane najviših organa unutar partije i oko njih postoji cjelokupna saglasnost).

Uloga i funkcije političkih partija ogledaju se u predstavljanju i zaštiti širih društvenih interesa. One su nosioci izbornog procesa; one formiraju vladu, parlament, kao i državu

u cjelini. Građani se na izborima opredjeljuju za stranku čiji im se ciljevi i ideologija najviše dopadnu. Postoje i oni građani koji često mijenjaju partije jer im se neka druga učini boljom. Zbog takvih stvari, cilj političke partije je da održi brojnost i da dobije najviše glasova na izborima, kako bi se dokazala i sprovodila politiku koju promoviše. Kako bi partije osvojile vlast, potrebno je da sprovedu predizborne kampanje na kojima promovišu sebe, ciljeve stranke, ukazuju na probleme u društvu i nude konkretna rješenja za probleme, a sve s ciljem dobijanja glasova i ulaska u strukture vlasti. Princip „jedan čovjek jedan glas“ govori o tome koliko su neke partije moćne ili nisu. U parlamentarnoj demokratiji postoje partije koje su na vlasti i partije koje su u opoziciji. Partije koje ostanu u opoziciji imaju zadatak da se protive integraciji u postojeći sistem, da ukazuju na postojeće posljedice trenutne politike i da se bore da dođu na mjesto pozicije. Političke partije predstavljaju ključnu vezu između vlasti i civilnog društva. „Partijski sistem nije bukvalno zbir partija – ljudi, institucija i aktivnosti. On je konkurencija između tih partija u okviru jednog političkog režima i sistem konkurencije je to što daje demokratskim partijama jedinstvenu važnost“ (Goati, 2004: 166). Ovo znači da partijski sistem omogućava izražavanje interesa društva putem pružanja podrške različitim političkim partijama.

Tipovi partija

Najznačajnije podjele političkih partija su:

- Kadrovske i masovne
- Reprezentativne i integrativne
- Ustavne i revolucionarne
- Ljevičarske i desničarske.

Kadrovske i masovne – Kadrovske partije se u novije vrijeme smatraju za partije u kojima djeluju obučeni i profesio-

nalni članovi od kojih se očekuje da pokažu veću političku disciplinu. One se zasnivaju na politički aktivnoj eliti koja je sposobna da bude vođstvo masama. Masovne partije su odbacile veliki dio ideološkog tereta kako bi bile privlačnije većem broju glasača. One se ne zasnivaju na određenoj klasi ili grupi nego umanjuju ulogu pojedinačnih članova zarad stvaranja širih koalicija podrške.

Reprezentativne i integrativne – Reprezentativne partije imaju za cilj obezbjeđivanje glasova na izborima, pri čemu stavljaju pragmatizam ispred načela i istraživanje tržišta ispred mobilizacije naroda. One prikazuju političare željne moći, spremne da prihvate bilo koju politiku koja bi im donela moć. Integrativne partije, nasuprot reprezentativnim, rade na mobilizaciji i afirmaciji širih narodnih masa, kao i na odgovorima na njihova interesovanja.

Ustavne i revolucionarne – Ustavne partije poštuju prava drugih partija i djeluju u okviru ograničenja i prava. One, iznad svega, priznaju i poštuju pravila izbornog nametanja i shvataju da na glasanju mogu biti smijenjene sa vlasti isto kao što su i došle. Revolucionarne partije su antisistemske i antiustavne. Njihov cilj je da osvoje vlast i da bi to uradile koriste revolucije.

Ljevičarske i desničarske – Partije ljevice su privržene promjenama u obliku reformi i njih su, kroz istoriju posmatrano, podržavali siromašni i diskriminirani. Za razliku od njih, partije desnice podržavaju postojeći sistem i njih obično podržavaju poslodavci i srednji sloj društva, koji je materijalno zadovolj(e)na klasa.

Funkcije partija

Osnovne uloge (funkcije) političkih partija su sljedeće:

- Predstavljanje
- Stvaranje elita i regrutovanje
- Određivanje ciljeva

- Artikulacija i agregacija interesa
- Socijalizacija i mobilizacija
- Organizovanje vlasti.

Smatra se da je *predstavljanje* osnovna funkcija političkih partija. To je sposobnost partije da iznese gledašta i stavove glasača, ali i da da odgovore na njih. One su najvažnije sredstvo za pružanje informacija i odgovora vlade na potrebe i želje društva.

Stvaranje elita i regrutovanje – Kroz partije, određeni ljudi stiču vještine i znanja upravljanja politikom i očekuju da za to budu nagrađeni. Oni koji se pokažu kao najuspješniji u jednoj političkoj partiji, dobijaju priliku da stečeno znanje primjene kroz praktične primjere.

Određivanje ciljeva – S ciljem obezbjeđivanja podrške naroda, političke partije određuju posebne ciljeve prema kojima se orijentišu. Državni aparat nadgleda partije i njihove ciljeve, koji se mijenjaju sa željom i potrebama društva, kao i sa većom potrebom da ta partija dođe na vlast.

Artikulacija i agregacija interesa – Političke partije pomažu predstavljanju i objedinjavanju različitih interesa u društvu. Različite društvene grupe brane svoje interese uz pomoć političkih partija. Uspostavljanje ravnoteže i ujedinjenje partijskih ciljeva, odgovaraju na zahtjeve velikog broja grupa.

Socijalizacija i mobilizacija – Političke partije imaju veliki značaj u socijalizaciji i mobilizaciji građana, preko predizbornih kampanja koje organizuju, izbornog nametanja i rasprava koje se vode unutar partije. Kako bi neka partija imala veći broj pristalica (sljedbenika), potrebno je da aktivno uključi sve članove u rad partije, kao i da mobiliše i ostale članove društva i da ih navede da se učlane i uzmu aktivnu ulogu u kreiranju strategije i programa partije koji su značajni za cijelo društvo.

Organizovanje vlasti – Političke partije na prvom mjestu

doprinosu formiranju vlada te im pružaju izvjesnu stabilnost i jedinstvo. Takođe, one olakšavaju saradnju između zakonodavne i izvršne grane vlasti. Predstavljaju osnovni izvor kritike vlade, proširuju političku raspravu na birače i doprinose boljoj kontroli vladine politike.

Partijski sistemi

Suština odnosa između političkih partija u velikoj mjeri utiče na funkcionisanje političkog sistema. Koliko je važan broj partija koje se takmiče na izborima, toliko je važna i veličina i snaga tih partija iskazana na izborima.

Najznačajniji partijski sistemi u savremenoj politici su:

- Jednopartijski
- Dvopartijski
- Sistem sa dominantnom partijom
- Višepartijski sistemi.

Jednopartijski sistem je autoritativni i totalitarni oblik državnog uređenja, u kom se na funkcije postavljaju ljude „iz sopstvenih redova“ i utiče na sve sfere društva. Ideologija ovih partija je gotovo uvijek ekstremna, bilo ljevica ili desnica. Za ovaj sistem bitan je pojam avangardnost koji označava lenjinističko vjerovanje u neophodnost da partija vodi i usmjerava proletarijat ka ispunjenju njegove revolucionarne pobune.

Dvopartijski sistem je dvopolan što znači da u njemu prevladavaju dvije partije koje imaju približno istu šansu da osvoje vlast. „Dvopartijska politika je najsigurniji način da se otvorenost građana pomiri s poretkom, tj. predstavnička vlada sa djelotvornom“ (Hejvud, 2004: 448). Osnovna prednost ovog sistema jeste ta što su dvije partije u mogućnosti da biračima ponude jasan izbor između suprotstavljenih programskih ciljeva i vlada. Loša strana ovih sistema jeste što se velikom borbom dvije partije može doći u stanje inflacije jer

se veliki dio sredstava usmjerava na promociju tih partija.

Sistem sa dominantnom partijom je takmičarski sistem, ali u njemu dominantnu ulogu ima jedna partija koja je duže vrijeme na vlasti. Loša strana je što nije jasno definisano koliko jedna partija može da ostane na vlasti, pa tako imamo primjer Indije gdje je Kongresna partija neprekidno bila na vlasti tri-deset godina. Ovaj sistem je nepoželjan iz razloga što manje partije ne ulaze u borbu sa dominantnom partijom, te se tako gubi razlika između vlasti i partije. Kada dođe do prestanka smjene vlada, dolazi do tihog procesa u kojima se državni službenici i ustanove postepeno prilagođavaju političkim principima dominantne partije. Takođe, postojanje stalne partije na vlasti može da dovede do slabljenja demokratskog duha, jer podstiče birače da se plaše promjene i ne daje im mogućnost da se te promjene ostvare.

Višepartijski sistem – u ovom sistemu je zastupljeno više od dvije partije gdje dolazi do mogućnosti stvaranja koalicije⁵. Prednost višepartijskih sistema je što obezbjeđuju kontrolu i ravnotežu u okviru vlade i naklonjeni su kompromisu. Najveća mana ovog sistema je što stvaranje koalicije može da oduzme mnogo vremena i dolazi do nesuglasica između partija koje su u koaliciji, kao do potrebe da se partije koje ulaze u koaliciju odreknu nekih svojih ciljeva i interesa, a sve s ciljem dobijanja vlasti.

Civilno društvo i političke partije

Političke partije su duboko ukorijenjene u društvu u kojem djeluju. Kao normativni koncept civilno društvo motiv-iše i mobiliše građane i ostale društvene aktere za različite vidove društvenih aktivnosti. Građanska svijest često je us-pavana i dođe do izražaja samo od izbora do izbora. To nije dovoljno. Da bi se demokratija sprovedila, potrebni su aktivni

⁵ Koalicija – savez suprotstavljenih političkih aktera koji su suočeni sa istom opasnošću ili shvataju da svoje ciljeve ne mogu da ostvare samostalno.

građani, koji daju doprinos razvoju društva u kojem žive i koji učestvuju u donošenju odluka koje su bitne za dato društvo, kao i za njih same. Uključivanje u partiju i djelovanje unutar nje je samo jedan od mogućih vidova građanskog aktivizma i organizovanja. Političke partije, dok ne postanu dio vlasti, više su privržene građanima i njihovim željama i potrebama, međutim, dolaskom na vlast, te partije bivaju privrženije vlasti i državi.

Civilno društvo je područje institucija, organizacija, mreža i pojedinaca smještena između porodice, države i tržišta u koje se ljudi udružuju dobrovoljno radi zagovaranja svojih zajedničkih interesa. U svojoj najjednostavnijoj formi, civilno društvo predstavlja skup institucija i udruženja/organizacija koje spajaju ljude uz vladu i privatni sektor. Civilno društvo se sastoji od formalnih i neformalnih organizacija – građanskih inicijativa. Razvijeno civilno društvo je osnovni preduslov za nastajanje i održavanje pravne i demokratske države. Svaki građanin teži tome da bude aktivan, da bude dio društva koje donosi odluke koje ga se tiču, da bude slobodan i da ga pitaju za mišljenje. Civilnom društvu, a i demokratiji, potrebni su aktivni građani koji će biti tu da biraju vlast, ali i da je kontrolišu i da je smjenjuju.

U demokratskom društvu postoji veliki broj udruženja koja su tu da podstaknu građane na aktivizam, koje utiču na njih i na vlastodržce, ali nisu tu da bi preuzele vlast. U tu grupu se ubrajaju i nevladine organizacije koje predstavljaju neku vrstu posrednika između građana i države. Nevladine organizacije počivaju na principima povjerenja i solidarnosti. Neki ih nazivaju i „treći sektor“ ili „paralelne partije“, ali one nisu i ne mogu biti političke partije. Razlika između političkih partija i nevladinih organizacija jeste ta što političke partije pretenduju da dođu na vlast. Cilj djelovanja nevladinih organizacija jeste uticaj, a ne moć. Njihovo djelovanje se ogleda u edukaciji, pokretanju građana, političkoj kulturi i sl. Takav

slučaj je i sa mladima koji su aktivni u organizacijama civilnog društva. Sindikati predstavljaju još jedan vid udruživanja građana, ali s ciljem zastupanja interesa zaposlenih. Sindikat je veza između poslodavaca i zaposlenih. On se brine o ekonomskim pitanjima i pravima zaposlenih.

Društveni pokreti često se dovode u vezu sa političkim partijama. To su dobrovoljna, masovna okupljanja građana kako bi se iskazalo nezadovoljstvo, pokreću rješavanje značajnih društvenih pitanja i teže ka određenim društvenim promjenama. Društveni pokreti, kao i političke partije, utiču na socijalizaciju i zadovoljavanje čovjekovih potreba, te kreiranje sopstvenog identiteta, ali oni utiču na razaranje institucija i smatra se da su društveni pokreti „sukob sveta života i sistema“ (Habermas prema Orlović, 2002: 63).

Političke partije djeluju na javnoj sceni jer je sva njihova aktivnost i promocija ideja okrenute ka javnoj sferi. Civilno društvo ima veliki uticaj na političke partije. Ono ukazuje građanima na probleme i potrebe, utiče na njih i motiviše ih da se aktivnije uključe u sve sfere javnog života, ali samim tim pomaže političkim partijama, ukazujući im na potrebe stanovništva.

Partije u postkomunizmu

Poslije pada „realnog socijalizma“⁶ (1989/1990) dolazi do osnivanja novih partija u postkomunističkim zemljama, gdje karakterističnu vrstu predstavljaju „protopartije ili forum partije“ (Goati, 2004: 158).

Protopartije karakteriše heterogenost socijalne osnove, naglašena interna dinamika, integralni karakter (nastojanje da se u sopstvenom okviru obezbijedi prostor za sve političke tendencije) i sl. Na sličan način se karakterišu i forum partije, samo što su one isključivo usredsređene na eliminaciju konkurentnih partija i dobijanje vlasti. Većina partija u

⁶ Izraz kojim se od sedamdesetih godina 20. vijeka označavalo društveno-političko uređenje, odnosno zvanična ideologija SSSR-a i drugih država koje su pripadale Istočnom bloku.

postkomunizmu nema mnogo zajedničkih karakteristika sa današnjim masovnim partijama koje djeluju u zemljama stabilne demokratije.

MLADI I POLITIKA

MLADI I POLITIKA

Aktivizam mladih

Aktivizam mladih predstavlja društveni angažman mladih koji su okupljeni oko neke zajedničke ideje i koji, kroz zajedničko umrežavanje, sprovode određene projekte. Cilj je unapređenje kvaliteta života mladih, sticanje kompetencija i rješavanje relevantnih pitanja doprinoseći društvu na svim nivoima.

Mladi predstavljaju izuzetno značajnu kategoriju stanovništva i buduće nosioce promjena u društvu zato je neophodno posvetiti adekvatnu pažnju njihovim potrebama, stavovima i željama, kao i podršci i razvoju aktivizma mladih. Biti aktivan znači boriti se za svoje stavove, želje i očekivanja. Na taj način direktno se utiče na lični razvoj kao i razvoj svojega grada i zajednice. Biti aktivan znači imati aktivnosti koje omogućavaju upoznavanje novih ljudi, putovanja, sticanje novih znanja (o održivom razvoju, ljudskim pravima, ravnopravnosti polova npr.), vještina (komuniciranja, marketinga, debatovanja, menadžmenta npr.).

Aktivizam mladih obično podrazumijeva samoorganizovanje kroz formalne grupe – omladinske organizacije. Takođe, tu su i organizacije za mlade, one kojima ne upravljaju mladi, ali su posvećene radu sa mladima. Kroz ove oblike organizacija mladi sprovode različite akcije i učestvuju u raznim projektima. Stručna lica koja su angažovana u ovim organizacijama i rade direktno sa mladima na sprovođenju aktivnosti, zovu se omladinski radnici/e. Pored uključivanja u rad različitih organizacija, aktivizam mladih predstavlja i uključivanje mladih u razne školske sekcije, klubove, volonterske servise, razne akcije, neformalne grupe i sl.

Aktivno učešće mladih u donošenju odluka od značaja za njihovu budućnost može veoma da utiče na poboljšanje njihovog položaja u društvu. Iskustva mnogih zemalja su po-

kazala da, bez aktivizma i učešća u društvenom životu, mladi postaju „nevidljivi“, marginalizovani dio društva, a njihove potrebe bivaju zanemarene.

Omladinski aktivizam predstavlja glas mladih koji su okupljeni oko zajedničke ideje, zarad neke društvene promjene. To je i društveni i politički angažman mladih, aktivno učešće mladih u rješavanju pitanja koja se prvenstveno tiču njih samih, ali i u donošenju odluka u lokalnim zajednicama i na državnom nivou. Omladinski aktivizam podrazumijeva više različitih aktivnosti, ne jednu, uključivanje u lokalne akcije, one koje se sprovode na entitetskom ili državnom nivou, a sve to kako bi efektivnije i efikasnije djelovali na poboljšanja njihovog stanja, ali i društva u cjelini.

Osnova aktivizma je volonterizam. Često dolazimo u situaciju da čujemo kako su volonteri iskorišteni ili kako se riječ „volonterizam“ zloupotrebljava. Pod pojmom volonterizma podrazumijevamo dobrovoljno pružanje usluga drugom licu, za dobrobit drugog lica ili za opšte dobro. On predstavlja dobrovoljan i besplatan rad, u velikoj mjeri koristan pojedincima, porodicama ili grupama kojima je pomoć potrebna. Volontiranje ističe ono najbolje u čovjeku, njegovu empatiju, solidarnost i humanost, utiče na svijest ljudi, poboljšava kvalitet života i razvija toleranciju. Volonteri su oni koji učestvuju i koji su nosioci volonterizma. Pojam *volonter* potiče iz hebrejskog jezika i doslovno znači „onaj koji želi dati“. Javlja se u raznim oblicima i datira još iz najranijih vremena. Nekadašnje okupljanje ljudi na njivama (mobe) i uzajamna pomoć, predstavlja vid volonterizma.

Razvoj društva temelji se na učešću pojedinaca u donošenju odluka o životu njihove zajednice. U zemljama sa jakim građanskim društvom, takvo učešće je apsolutno i sveprožimajuće. Aktivno učešće građana u društvenom životu je posebno važno za mlade ljude koji svojim aktivizmom rade prvenstveno na razvoju sebe kao individue, a zatim i društva

u cjelini. Omladinski aktivizam je zasnovan na istraživanjima potreba mladih realizovanih u saradnji sa organizacijama, institucijama i službama koje mogu pomoći u identifikaciji potreba i problema mladih kao i u iznalaženju njihovih mogućih rješenja. Omladinski aktivizam promoviše nezavisnost i odgovornost mladih ljudi te njihovo uključivanje u sve sfere javnog i građanskog života, s ciljem da samostalno preuzmu inicijativu i aktivno učestvuju u kreiranju ličnih i društvenih promjena.

Svojim angažmanom i aktivnošću, prepoznaju se različiti profili mladih ljudi, koji se nazivaju omladinski lideri/ke. Omladinski lideri/ke jesu aktivni mladi ljudi, koji svojim angažmanom rade na promjenama bitnim za dato društvo. Oni su mladi ljudi koji tragaju za promjenama, istražuju državu i njene mogućnosti, tragaju za stabilnost društva i zajedničkim radom i udruženim snagama bore se za bolju budućnost.

Politički aktivizam mladih

Aktivizam je planirano ponašanje da bi se postigli socijalni ili politički ciljevi kroz aktivnosti kakve su podizanje svijesti, stvaranje koalicija, vođenje političkih kampanja, proizvodnja propagandnog materijala, stvaranje publiciteta, kao i preduzimanje drugih akcija kako bi se uticalo na socijalne promjene.

Iako mlade u tom dobu karakteriše entuzijazam i pokretačka životna energija, otvoreni su i spremni za prihvatanje novog, imaju viziju budućnosti kakvu žele, poseduju znanje, služe se savremenim komunikacijskim sredstvima, njihovo prisustvo i nabrojani kvaliteti nisu u očekivanom procentu vidljivi u predstavničkim tijelima. Slična situacija je i u političkim partijama – čak i partije koje u članstvu imaju veliki procenat mladih, u rukovodećim tijelima tih istih partija mladi nisu u dovoljnoj mjeri zastupljeni ili ne bar u onom omjeru koliko je njihov udio u opštoj populaciji stanovništva – oko

jedne četvrtine. Neke političke partije imaju organizovane podmlatke koji imaju značajnu ulogu u razvoju i promociji budućih mladih političara.

Društva evoluiraju, a promjene u društvu imaju za posljedicu i promjene dominantnih društvenih vrijednosti. Uključivanje mladih u političke partije, njihov politički aktivizam, doprinosi razvoju novih ideja i napretka samog društva te stvara pretpostavke da se osposobe budući donosioci odluka. Cilj mladih koji se uključuju u političke partije jesu osvajanja i učešće u vlasti dok mladih koji su aktivni u organizacijama civilnog društva može da bude isti ili sličan izuzimajući komponentu borbe za vlast.

Građanski aktivizam mladih

Aktivizam se tradicionalno povezuje s konceptom neslaganja (disidencija) u nekom društvu, odnosno aktivnošću protesta, ali može poprimiti razne oblike – od najjednostavnijih, kao što su propaganda kod stanovništva i lobiranje kod vlasti, do javnih skupova, političkih kampanja, demonstracija te raznih protestnih akcija.

Građanski aktivizam mladih predstavlja uključivanje mladih u redove društva, pomoć onima kojima je potrebna, rad na razvoju lokalne zajednice, ekologije, podsticanje drugih na aktivizam i sl. Građanski aktivizam za cilj ima podizanje svijesti građana/ki i interesnih grupa o potrebi za aktivnim angažmanom i učešćem u procesu odlučivanja i društvenim procesima, te rad na izgradnji svijesti o potrebi da se građani/ke i civilno društvo uključe u proces donošenja odluka, kao i stvaranje preduslova za jačanje odgovornosti vlasti i nosioca javnih funkcija.

Pojam građanske zajednice i aktivizma njenih građana, može se posmatrati sa dva različita aspekta. Negativno – da zajednica treba biti ograničena i sprečena da kontroliše sve svoje društvene aktivnosti, proдре u sve životne sfere i upije

u sebe svu društvenu inicijativu građana i sav njihov talenat. Pozitivno – da postoji mnoštvo nezavisnih žarišta samoorganizovanja građana u zajednici, preko kojih oni mogu zajednički rješavati svoje probleme i na taj način predstavljati mrežu kanala javnog mnjenja i pritiska na vlast i, ako zatreba, zaštitu od pokušaja vlasti da prekorači svoje propisane granice.

Mladi i politika

Mladi kao „resurs“ a politika kao „sredstvo“, predstavljanju preduslove aktivnog pristupa i građanskog aktivizma u procesima cjeloživotnog učenja i aktivizma mladih. Veoma je važno te parametre smjestiti u društvene kontekste i iskustvo i kulturu vođenja i rukovođenja procesima promjena. Ovdje ćemo pokušati da damo odgovore na pitanja o efikasnom pristupu u političkoj edukaciji mladih.

Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina se nalazi u srednjem dijelu Balkanskog poluostrva. Na sjeveru, zapadu i jugozapadu graniči se sa Republikom Hrvatskom, a na istoku i jugu sa Srbijom i Crnom Gorom. Bosna i Hercegovina ima mali izlaz na more u dužini od oko 21 km obalne linije kod grada Neuma.

Bosna i Hercegovina je, po svom državnom uređenju, jedinstvena u svijetu. Njeno uređenje je složenog karaktera, po obliku vladavine je republika, ali se i pored toga zvanično ne definiše kao republika zbog složenosti jedinica na koje je podijeljena {kantoni i entiteti (od kojih jedan u svom nazivu ima naziv „republika“ a drugi „federacija“)}, ali i zbog podsjećanja na ratnu tzv. Republiku BiH.

Savjet ministara Bosne i Hercegovine se, po trenutno važećem Ustavu, počeo sastavljati 14. decembra 1995. godine nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, koji je zaustavio rat i svojim aneksom IV (Ustava BiH) definisao izgled poslijeratne BiH. Glavni grad zemlje je Sarajevo.

Evropski parlament bira visokog predstavnika, koji je najviši politički autoritet u zemlji. Trenutni visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini je Valentin Incko iz Austrije.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji se od tri člana, iz svakog konstitutivnog naroda po jedan, koji se mijenjaju na mjestu predsjedavajućeg Predsjedništva svakih 8 mjeseci. Njih bira narod neposredno: Federacija bira predstavnika Bošnjaka i predstavnika Hrvata, a Republika Srpska bira predstavnika Srbina. Član Predsjedništva sa najviše glasova na izborima obično postaje prvi predsjedavajući. Mandat predsjedništva traje 4 godine. Članovi predsjedništva mogu biti uzastopno birani još jednom i poslije toga ne mogu biti birani sljedeće četiri godine. Predsjedavajućeg Savjeta ministara Bosne i Hercegovine imenuje Predsjedništvo, a potvrđuje Parlamentarna skupština. Predsjedavajući zatim imenuje ministre.

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je zakonodavni organ Bosne i Hercegovine. Ona se sastoji od dva doma: Doma naroda i Predstavničkog doma. Dom naroda se sastoji od 15 delegata, od kojih su dvije trećine iz Federacije (5 Hrvata i 5 Bošnjaka) i jedna trećina iz Republike Srpske (5 Srba). Predstavnički dom se sastoji od 42 poslanika, od kojih se dvije trećine biraju u Federaciji, a jedna trećina u Republici Srpskoj.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je najviša i konačna instanca u pravnim pitanjima i broji devet članova: četiri se biraju iz Predstavničkog doma Federacije (dva Hrvata i dva Bošnjaka), dva se biraju iz Narodne skupštine Republike Srpske (dva Srbina), a tri člana bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacija sa Predsjedništvom zemlje. Zaposlena lica sa najmanje 16 godina starosti imaju pravo glasa, dok nezaposleni pravo glasa dobiju sa 18 godina starosti.

Geografske karakteristike BiH: površina: 52.280 km²; najniža tačka: grad Neum, 0 m; najviša tačka: Maglić, 2386 m; obalna linija: 21,2 km.

U BiH žive tri naroda: Bošnjaci, Srbi i Hrvati, koji su konstitutivni na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Uz konstitutivne narode, Bosna i Hercegovina je zemlja i brojnih nacionalnih manjina poput Ukrajinaca, Roma, Jevreja i drugih manje brojnih zajednica. Prema podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, a po osnovu popisa iz oktobra 2013. godine, broj stanovnika u BiH je 3.531.159. Jedan dio zemlje, Republika Srpska, osporava ovaj broj stanovnika i ne priznaje konačni broj popisanih zbog neslaganja u metodologiji popisivanja.

Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je bila jedna od šest republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Po raspadu Jugoslavije u njoj je vođen građanski rat. Rat je završen 14. decembra 1995, potpisivanjem Pariskog sporazuma koji je ratifikovao prethodno potpisani Dejtonskog sporazuma (21. 11. 1995. godine).

Mladi u BiH

U poslijeratnoj BiH mladi su, svakako, jedna od ugroženih kategorija. Na to ukazuje veliki broj istraživanja rađenih u organizaciji raznih visokoškolskih ustanova, nevladinih organizacija, agencija za istraživanja, međunarodnih institucija i sl. (UNDP, 2003, DPRS, 2005). Budući da fokus ovog rada nije opšte stanje mladih, u ovom dijelu ćemo navesti samo neke osnovne podatke i probleme o stanju i životu mladih u BiH. Mladi u BiH čine oko četvrtine od ukupne populacije. Probleme i potrebe mladih možemo razmatrati s obzirom na uslove i okolnosti u kojima mladi žive te posljedice i ožiljke koje život u takvim okolnostima ostavlja.

Prema istraživanju UNDP iz 2003. godine 19% stanovništva živi ispod granice siromaštva, dok 40% raspolaže sa sredstvima da podmire tek osnovne životne potrebe. Takođe se navodi da je nezaposlenost mladih uzrasta 19-24 godina 2,6 puta veća nego kod kategorije uzrasta 25-49 godina. U prilog

ovoj poraznoj činjenici je i podatak da je BiH država koja ima najniži nacionalni dohodak po glavi stanovnika (GDP) u okruženju i u Evropi (prema Enviroment in BiH 2002, nacionalni dohodak ili GDP za 1997. godinu bio je 898 \$, a 2001. godine procjene su da jedva prelazi 1000 \$ dok je u 2010. iznosio oko 4200 \$⁷). Poređenja radi, 2009. godine dohodak po glavi stanovnika (GDP) u SR Njemačkoj je iznosio oko 40 000 \$⁸. Posljedice dovode do porasta društvene patologije raznih vrsta: rast toksikomanije, delinkvencija, samoubistva, nasilje i sl. Prema istraživanju Dušanića izražena je pojava tzv. „naučene bespomoćnosti“ (2005) kod mladih u BiH. Karakteristike su razni spoznajni nedostaci i nedostaci osjećanja, što je veoma blisko pesimizmu, pasivnosti, nezainteresovanosti. Istraživanje Društva psihologa RS (2005) ukazuje da mladi polovinu svog slobodnog vremena provode neplanski, nekreativno, birajući opciju „gluvarenja“. Ono što je zabrinjavajuće posljednje decenije i više jeste visok procenat (iznad 70%) onih koji žele da napusti državu, isele se, bilo na kraći rok ili zauvijek.

Prema globalnom izvještaju o konkurentnosti svjetskog ekonomskog foruma za 2010. godinu, „Bosna i Hercegovina se nalazila na 131. mjestu od 133 zemlje u kategoriji ‘odliva mozgova’, a što se posebno odnosi na mlade, specijaliste iz različitih oblasti, magistre i doktore nauka. U vezi s tim UNESCO je iznio podatak da je od 1995. godine iz Bosne i Hercegovine otišlo čak 79% istraživača iz područja inženjeringa, 81% magistara i 75% doktora nauka“ (Studija o mladima u BiH 2015).

Prema podacima Svjetske banke u 2013. godini, nezaposlenost mladih u bosanskohercegovačkom društvu dosegla je čak 58% (Mujanović, 2013)

Kako bismo bolje razumjeli stavove i potrebe populacije mladih u BiH, pokušaćemo da damo jedan opšti pregled stan-

7 <http://www.bhas.ba/> (23.12.2012. 12:10h)

8 http://hgd.mvpei.hr/gospodarski_prikaz/njemacka/1/ (10.1.2013. 21:30h)

ja baziran na dostupnim podacima relevantnim za problematiku kojom se ovaj rad bavi. Tu se, prije svega, misli na opšte podatke te na podatke u oblasti obrazovanja, formalnog i neformalnog, te cjeloživotnog, u oblasti aktivnog učešća mladih u društvu.

Prema istraživanju mladih u BiH, u smislu obuhvatnosti uzorka i njegove strukture (N=2008) sa prosjekom od 22 godine, povezujući sa relevantnošću teme ovog rada, ispitanici su „generalno nezadovoljni nastojanjima vlada da poboljšaju situaciju mladih“ (Đipa i dr., 2012: 14) kada je riječ o pitanjima kvaliteta života mladih. Kao primjer, izdvojićemo stambeno zbrinjavanje mladih. Ocjenjujući nastojanja nadležnih da poboljšaju stambeno zbrinjavanje mladih ocjenama od 1 do 10 (napomena: ocjena „1“ znači „u potpunosti nezadovoljan“, a ocjena „10“ znači „vrlo zadovoljan“), ispitanici su ocijenili nastojanja odgovornih za stambeno zbrinjavanje sa prosječnom ocjenom 3 (ista prosječna ocjena utvrđena je i 2008. godine). Dosta je primjetan napredak u razvoju kapaciteta i sposobnosti mladih od perioda 2008. do 2012. godine. Značajan napredak je u znanju mladih u stranim jezicima: engleski jezik (75.6%, prema 64.0% u 2008.), a više od četvrtine govori njemački (28.2%, naspram 19.6% u 2008. godini). 12.3% ispitanika navelo je da ne govori nijedan strani jezik.

Formalno i neformalno obrazovanje, cjeloživotno učenje i obuke

Obrazovanje danas predstavlja jedan od osnovnih kriterijuma konkurentnosti, bogatstva i moći. Razlike u polu, društvenom i svakom drugom porijeklu, uz pomoć dobrog obrazovanja, mogu biti relativno brzo poništene. Uz zapošljavanje i ekonomiju, obrazovanje i obuka, zasigurno su najvažniji elementi kojima se određuje socijalni i ekonomski položaj mladih, te najvažniji elementi politika prema mladima. Kao što je to definisano Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava

i temeljnih sloboda⁹, obrazovanje je jedno od osnovnih ljudskih prava. Kao potpisnica Konvencije, BiH je dužna omogućiti i starati se o ovim pravima. Uz to, obrazovanje pripada društvenim i ekonomskim pravima. Evropska unija je Lisabonskom strategijom¹⁰, zatim putem Bolonjskog¹¹ i Kopenhaškog¹² procesa, postavila „reformu obrazovanja kao jedan od prioriteta za vlade svih država članica“. Zbog velikog senzibiliteta i značaja obrazovanja u smislu identiteta i tradicije svake države članice Evropska unija ni danas, više od 50 godina nakon svog osnivanja, službeno nema ‘zajedničku obrazovnu politiku’. Međutim, na nivou Unije postoji puna suglasnost o najvažnijim principima, ciljevima i vrijednostima koje treba da sadrže i promovišu svi obrazovni sistemi. Cilj Lisabonske strategije jeste razviti ekonomiju Evropske unije do 2010. godine – „kao najdinamičniju i najkonkurentniju, baziranu na znanju, a koja će osigurati održivi ekonomski razvoj, veći broj i bolja radna mjesta, stvarajući veću socijalnu koheziju i uvažavajući princip održivosti prema životnoj sredini“. Stoga je Bolonjski proces najvažnija i sveobuhvatna reforma visokog obrazovanja u Evropi. Krajnji rezultat procesa jeste uspostavljanje evropskoga prostora visokog obrazovanja do 2010. godine kako bi zaposlenima i studentima bile priznate njihove kvalifikacije na cijelome području Unije, što bi, sa ove tačke gledišta, omogućilo veću mobilnost i lakše zapošljavanje. U mnogim zemljama se to i postiglo.

9 Vijeće Evrope, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda. (Rim, 1950).

http://www.coe.ba/web/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=34 (10.7.2012. 22:20h)

10 Evropski savjet, Lisabonska deklaracija. (Lisabon, 2000). http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm (10.7.2012. 22:40h)

11 Evropska komisija, Evropski prostor visokog obrazovanja (Bolonjska deklaracija). (Bolonja, 1999). www.unsa.ba/pdf/Bolonjska%20deklaracija.pdf (10.7.2012. 22:55h)

12 Evropska komisija, Kopenhagenška deklaracija. (Kopenhagen, 2002). http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf (14.7.2012.11:05h)

Izazovi evropskih integracija stoje i pred obrazovnim sistemom/sistemima u BiH. Ključni izazov je fleksibilnost i prilagođavanje nastavnih planova i programa. Prema zaključcima istraživanja (Grupa autora, Analiza potreba i problema mladih u BiH, 2008) potrebno je unaprijediti nekoliko ključnih područja:

- razvoj programa neformalnog obrazovanja u cilju razvijanja sposobnosti, vještina i znanja mladih, što uopšteno znači rad s mladima;
- razvoj srednjeg obrazovanja, kao i srednjeg stručnog obrazovanja, i obuke koja ima cilj, s jedne strane sticanje znanja za nastavak školovanja, a s druge strane, stvaranje visoko konkurentnih radnih sposobnosti u cilju zasnivanja radnog odnosa;
- razvoj i unapređenje univerzitetskog obrazovanja koje će osigurati visoko obrazovanu i visoko produktivnu radnu snagu, te omogućiti razvoj novih proizvodnih procesa i osavremenjivanje privrede;
- razvoj koncepta cjeloživotnoga učenja i omogućavanje unapređenja radnih sposobnosti, te sticanje novih znanja i sposobnosti.

Politike prema mladima i strateški programi ukupnih razvojnih politika u BiH moraju postaviti ovu problematiku kao središnju temu. U procesima kreiranja ovih politika, obrazovni sastav mora preuzeti obavezu izgradnje ljudskih kapaciteta koja će biti temeljena na konkurentnosti. U tu svrhu, pored značajnih domaćih sredstava, BiH će biti u mogućnosti koristiti sredstva iz pretpristupnih i pristupnih fondova EU-a.

Veliku pažnju treba posvetiti neformalnom obrazovanju koji dopunjuje one praznine i nedostatke na koje formalno obrazovanje ne može da odgovori. Uz to, neformalno obrazovanje nudi mladim ljudima znanja i vještine te socijalne kompetencije čija primjena povećava nivo konkurentnosti mladih

na tržištu rada.

U periodu tranzicije i razvoja demokratskog društva, jedno od centralnih pitanja, a koje je u skladu sa Evropskim standardima i koncepcijama savremenog obrazovnog sistema, jeste, svakako, pitanje aktivnog građanstva koje se, između ostalog razvija i postiže kroz programe neformalne edukacije. Imajući u vidu da taj proces traje godinama i decenijama, te da se on proteže kroz generacije, bitno je voditi računa o tome i da se mladi na vrijeme obrazuju, informišu i senzibiliziraju za novonastale okolnosti na koje ih formalno obrazovanje nije spremilo.

Pojam neformalna edukacija često se koristi da bi se opisale aktivnosti koje podrazumijevaju svakodnevno učenje. One čine kontrast i dopunu onima koje se događaju unutar formalne edukacije, u školama i na fakultetima. To podrazumijeva sljedeće:

Formalna edukacija predstavlja hijerarhijski struktuiran i hronološki stepenovan obrazovni sistem, koji je prisutan od osnovnog školovanja pa sve do fakulteta, a s obzirom na ukupan akademski studij, raznovrsnost programa specijalizacije i institucija koje su prisutne u vrijeme školovanja.

Neformalna edukacija (Informal) čini istiniti životni proces pri čemu svaki pojedinac stiče stavove, vrijednosti, vještine i znanja iz svakodnevnog života, obrazovanja te njegovog okruženja – od porodice i susjeda, rada i zabave, pa sve do prodavnice i masovnih medija. Ljudi sami biraju vrstu neformalne edukacije. Neformalna edukacija razlikuje se od toga zavisi li od prijatelja, kulture ili socijalnog sistema. Umjesto kreiranja institucija koje su odvojene od procesa dnevnih aktivnosti baziranih na stalnim kontaktima, ljudi, neformalni edukatori pokušavaju raditi u poznatim strukturama ili skupa s njima i/ili sa onima čiji su vlasnici ujedno i sami učesnici.

Neformalna edukacija (Non-formal) jeste bilo koja organizovana aktivnost van uspostavljenog obrazovnog sistema –

bilo da operiše odvojeno ili kao dio nekog važnog procesa koja je namijenjena da služi korisnicima i samim objektima učenja, a u skladu je sa ciljevima učenja.

Koncepte neformalnog obrazovanja podržavaju usklađena sljedeća dokumenta:

- Standardi EU¹³, 11 indikatora o razvoju omladinske politike preporučenih od strane Direkcije za omladinu i sport Savjeta Evrope, u kojem su prva dva indikatora „Neformalno obrazovanje“ i „Politika obuke omladine“ („Vlada treba da promoviše razvoj dobrih trenera u sektoru omladine kako bi ovi treneri mogli služiti kao multiplikatori u podizanju nivoa svijesti na različite teme“).
- Dokumentom „Izveštaj o mladima“, Savjeta Evrope, kancelarija u Sarajevu 3.3.5, strana 54, u kojoj je jedna od preporuka Obuka za mlade¹⁴.
- Razvojnim programom Republike Srpske 2007-2010¹⁵ (str. 16) na kojoj se podvlači neophodnost obuke mladih iz oblasti društvenih sfera. Ovaj dokument je predviđao ovaj vid obuka ali, nakon isteka njegove implementacije, nije sprovedena ni evaluacija ni inicijativa za izradu i usvajanje novog razvojnog programa.
- Zakonom o omladinskom organizovanju RS (Sl. Glasnik 98/04, član 19, tačka 2.3.) koji obavezuje nadležne organe Republike, gradova i opština na stručni rad i usavršavanje, a posebno u oblasti neformalnog obrazovanja, te član 65. istog Zakona koji definiše Stručni omladinski rad, između ostalog, i kao obuku i stručno usavršavanje mladih u omladinskim organizacijama.
- Drugim dokumentima i lokalnim strategijama za mlade

13 <http://www.coe.int/youth> (2.6.2012. 14.50h)

14 <http://www.mladi.gov.ba> (12.7.2012. 13.450h)

15 Razvojnim programom Republike Srpske 2007-2010 http://www.irbrs.org/azuro3/azuro/uploads/Razvojni_program_RS_2007_2010.pdf, (14.2.2013.15:06h)

u BiH, npr. Omladinskom politikom Grada Banje Luke, u oblasti Omladinskog rada, a obuhvaćeno kroz dostizanje strateškog cilja 1: Osposobiti nove i usavršiti postojeće omladinske radnike¹⁶.

Neformalno obrazovanje nije sistemski rašireno i razvijeno u BiH i, do sada se, uglavnom, realizovalo kroz rad udruženja, nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija, i zavisilo je od podrške i pristupa zasnovanih na projektima limitiranih vremenom i prostorom implementacije.

Obuka predstavlja proces promjene ponašanja i/ili stavova kroz neku vrstu vođenja iskustvom. Iako potrebe i pristupi obuci variraju, efikasnost u jačanju ljudskog resursa može se postići najviše slijedeći nekoliko smjernica. Svaki program obuke bi trebalo da bude zajednički, slijedeći linije maksimalizacije zadržavanja i transfera privikavanja na posao/angažman (Zrnić, Šušnjar 2008: 218-219):

- Maksimalizujte sličnost između položaja posla i položaja obuke
- Obezbijedite iskustva koliko je moguće za predavanu materiju
- Obezbijedite različite primjere kada podučavate koncept ili vještinu
- Rad ili identifikacija bitnih odlika zadataka
- Osigurajte da su opšti principi shvaćeni prije očekivanja velikih transfera
- Obezbijedite da vješto ponašanje i ideje donose nagradu, u zavisnosti od poslovne situacije
- Dizajnirajte crte obuke, da obučeni sagledaju njenu primjenu
- Koristite se dodatnim pitanjima kako biste sačuvali pažnju novajlice/polaznika obuke.

16 www.banjaluka.rs.ba/mladi (11.12.2012.18:20h)

Efikasno učenje vještine treba sadržavati četiri esencijalne komponente: (1) određivanje cilja, (2) modeliranje, (3) praksu i (4) povratnu spregu.

Rad sa mladima nije promovisan u dovoljnoj mjeri niti postoji razumijevanje ove teme da bi bila adekvatno sprovedena u praksi. Stoga je onemogućen adekvatan i dovoljan pristup mladih neformalnom obrazovanju, radu s mladima, i konačno, aktivnostima mladih. Jedan od zaključaka i preporuka istraživanja ove problematike jeste da se danas definitivno malo organizuju treninzi i obuke za mlade te da postoji potreba za osnivanjem specijalizovanog trening centra koji bi imao kapacitete za organizovanje i izvođenje obuka za sve tipove organizacija u kojima su angažovani mladi (Trninić 2008: 41).

Aktivno učešće mladih u javnom životu, političko učešće i angažman u nevladinom sektoru

Evropskom poveljom je jasno izražen stav o učešću mladih u životu na regionalnom i lokalnom nivou:

„Aktivno učešće mladih u akcijama i donošenju odluka na lokalnom i regionalnom nivou od suštinske je važnosti, želimo li graditi demokratsko i napredno društvo. Njihovo aktivno građanstvo podrazumijeva posjedovanje prava, prostora, i prilike, u kom pogledu je neophodno pružati im punu podršku, jačajući njihov uticaj na odluke, kao i njihovo angažiranje u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva“¹⁷.

Ovaj citat govori o važnosti i posvećenosti države da javnim politikama i dokumentima naglašavaju aktivno učešće mladih u društvu, bilo kao razvoj bilo kao princip. Učešće mladih ljudi je od neizmjernog značaja za tranzicijska društva. Ako ta tranzicija još znači da su mladi ugrožena populacija, obespravljena, marginalizovana, socijalno isključena, te da

¹⁷ Evropska povelja o učešću mladih u životu na regionalnom i lokalnom nivou, revidirana verzija. 2004, Sarajevo: kancelarije Savjeta Evrope i OEBS-a u Sarajevu, str. 4

njihove potrebe nisu ozbiljno prepoznate u društvu, onda je njihova participacija i aktivizam jedina šansa da se promijeni kurs politike prema njima. Bijela knjiga Evropske unije iz 2001. godine definiše participaciju kao princip kom je cilj: „obezbijediti da mladi budu konsultovani i više uključeni u odlučivanja koja se tiču njih samih, kao i uopšteno života u njihovim zajednicama“¹⁸. Zapravo, participacija mladih podrazumijeva njihovu upoznatost sa pravima i obavezama u društvu, oživotvorenje prava i obaveza, priliku artikulisanja potreba, i da se sve to uzime u obzir prilikom izrade javnih politika. Nivo aktivnog učešća mladih nije zadovoljavajući. Različitim nivoima vlasti nije dovoljno jasan ni prihvaćen princip učešća mladih. Da li zbog tradicionalnih odnosa prema mladima ili nedovoljne transparentnosti djelovanja, to ostaje da se istraži. Princip aktivnog učešća podrazumijeva razrađene i funkcionalne mehanizme učestvovanja, počev od zakonskog regulisanja, definisanja mjera i aktivnosti, do svijesti o potrebi i neophodnosti učešća.

„Svega 5% mladih su članovi omladinskih organizacija/udruženja, 6% njih su članovi neke političke partije, 1% njih su članovi predstavničkog tijela mladih. U posljednjih 12 mjeseci (od istraživanja) više od 95% mladih nije ni jednom kontaktiralo nekog političara, učestvovalo u bilo kojem javnom nastupu, u političkoj diskusiji na internetu, na javnim raspravama o opštinskom budžetu i sl.“ (Grupa autora 2008: 50).

U Zakonu o omladinskom organizovanju RS-a¹⁹ i Zakonu o mladima FBiH²⁰ nisu jasno definisani oblici aktivnog učešća mladih ni obaveze entiteta u tom pogledu. Nedovoljno definisan pravni okvir u velikoj mjeri otežava učešće mladih i nji-

18 Bijela knjiga – Novi podsticaj za Evropsku omladinu, 2001, Brisel: Evropska komisija.

19 Zakon o omladinskom organizovanju. Službeni glasnik RS, br. 98/04. i izmjene i dopune Zakona Službeni glasnik RS, br. 5/12.

20 Zakon o mladima FBiH, Službene novine FBiH br. 36/10

hov uticaj u procesu odlučivanja. Uz to, ni definicija mladih u pogledu godina nije bila ujednačena u cijeloj BiH do početka 2012. godine. Ovo je bila jedna od osnovnih zamjerki iz izvještaja Savjeta Evrope u vezi sa zakonskim okvirom pitanja mladih.

Što se tiče političkog učešća mladih, prema istraživanju o mladima u BiH (Studija o mladima u BiH 2015) „mladi ne pokazuju veliki interes za politička događanja, bez obzira na to da li se radi o svjetskoj, balkanskoj, bosanskohercegovačkoj ili EU politici. Između 47,8% i 54,4% ispitanika ne zanimaju ili uopšte ne zanimaju politička događanja”. U pogledu percepcije uticaja na odlučivanje u političkim ili nevladinim organizacijama, opao je procenat onih koji smatraju da imaju određeni uticaj u odnosu na razdoblje od četiri godine. Naime, samo 8.6% ispitanika (istraživanje u 2012. godini) smatra da ima određeni uticaj dok je njih 10% u 2008. godini smatralo da ima uticaj. To je zabrinjavajući podatak jer nas navodi na percepciju „bespomoćnosti“ kod mladih ljudi. Znači, taj osećaj je porastao za oko 25% za period 2008-2012.

Visoko obrazovani mladi ljudi znatno češće izlaze na izbore (78.1%) dok mladi koji su završili samo osnovnu školu ili niže obrazovanje u manjem procentu glasaju (42.6%), a mladi koji su završili srednju školu (59.0%).

Oni koji nisu glasali, najčešće navode da ne vjeruju u promjene (23.7%), dok 13.3% ne zna kojoj stranci će pokloniti povjerenje. 2.8% ispitanika bili su spriječeni radnim obavezama, dok su 2.4% ispitanika bili u inostranstvu za vrijeme izbora.

Tek svaka šesta ili sedma mlada osoba tvrdi da je zainteresovana za politiku. Potrebno je mlade ljude ohrabriti da budu angažovaniji u promišljanjima i djelovanju u kontekstu politike. Nadalje, tek svaka deseta mlada osoba izvještava o učešću u volonterskim aktivnostima, o čemu mladim ljudima treba pružiti više informacija te im pružiti pravnu zaštitu tokom volonterskog angažmana.

Mladi u politici

Ranije navedeni podaci imaju za cilj bolje razumijevanje položaja mladih i konteksta u kojem mladi žive. To je neophodno da bismo mogli razmatrati pitanje učešća mladih u javnom životu, u koji spada i politički angažman. Ključno pitanje je koliko je realno očekivati aktivan odnos mladih prema sebi i okruženju, imajući u vidu sve inhibirajuće faktore.

Na osnovu iznesenih podataka možemo uvidjeti da je uloga mladih u politici do sada bila nezapažena. Procenat mladih u politici je mali, ali on je čak veći od procenta koji odražava percepciju mogućeg uticaja mladih u politici. Ova konstatacija otvara nekoliko pitanja u vezi sa problematikom mladih u politici i mladih uopšte, a u vezi je i sa temom ovog istraživanja. Koliko zaista mladi ljudi, koji su u politici, mogu da urade nešto za poboljšanje statusa mladih ukoliko nemaju ili misle da nemaju nikakav uticaj u svojim partijama? Šta učiniti da bi se taj njihov uticaj povećao? Koliko su spremni za saradnju sa drugim omladinskim institucijama zarad poboljšavanja statusa mladih? Na neka od ovih pitanja, odgovore treba da da i ovaj rad/istraživanje.

Bitna grupacija su podmlaci političkih stranaka. U BiH samo veće stranke imaju svoje posebno definisane ogranke za mlade. Dio njih je i međunarodno integrisan u evropske ili međunarodne asocijacije. Osim što pomažu svojim strankama u vrijeme predizbornih kampanja, podmlaci političkih partija jesu prilika za prvo upoznavanje mladih s politikom unutar stranaka, kao i za „politički trening“ mladih političara. Ove aktivnosti najuspješnijim mladim aktivistima služe kao odskočna daska za ulazak na izborne liste političkih stranaka.

Prvom procjenom i ispitivanjem stanja mladih u politici sprovedenim 2006. godine preko metoda upitnika sa otvorenim i zatvorenim pitanjima, putem intervjua, analizom sadržaja, tj. programa političkih partija, došlo se do zaključaka i preporuka da postoji izražena potreba mladih političara da se

za njih organizuju kontinuirane edukacije iz raznih oblasti, a prije svega timskog rada, pregovaranja, strateškog planiranja, lobiranja itd. (Dušanić i Trninić, 2006: 27). Potrebno je kreirati mehanizme koji će omogućiti mladim političarima da, pored redovnog obrazovanja i neformalne edukacije, popune evidentne praznine. Znanja mladih političara o omladinskoj politici prilično su siromašna pogotovo kod onih neiskusnijih. Manje od trećine ispitivanih mladih političara nešto bolje poznaje pojam omladinske politike, a većina mladih političara nije upoznata ili je slabo upoznata sa elementima omladinske politike. Takođe, svega trećina ispitanika – mladih političara upoznata je sa postojećim normativnim aktima koji se tiču mladih i koji postoje u BiH. Potrebno je upoznati mlade političare sa pojmom i elementima omladinske politike, normama koje se tiču mladih, a to pogotovo treba biti praksa pri prijemu novih članova.

Uprkos prisutnom animozitetu i predrasudama, postoje pozitivni stavovi kod 80% ispitivanih mladih političara da sarađuju sa omladinskim organizacijama i drugim političkim podmlacima po pitanju rješavanja problema mladih. Većina ispitanika ističe da je ovakva saradnja između političkih podmladaka, po pitanju rješavanja problema mladih, rijetka i teška, ali da je potrebna i moguća, pogotovo u budućnosti. Potrebno je ostvariti tu spremnost kroz veći broj intenzivnijih akcija u praksi, te ostvariti bolju saradnju između političkih podmladaka različitih partija, omladinskih organizacija, po pitanju poboljšanja statusa mladih uopšte. Pored toga potrebno je bolje upoznati mlade političare sa svrhom rada i djelovanja nevladinog sektora.

Većina mladih političara se izjasnila zainteresovanim da pokrenu pitanja rješavanja problema mladih u svojim opštinama. Mladi postoje u programima političkih partija, ali to je uglavnom u kontekstu organizacije političkog podmlatka i učestvovanja njihovih predstavnika u ključnim organima

stranke. Ispitivani mladi političari su u osrednjoj mjeri zadovoljni programima svojih partija što se tiče mladih. Pozicija i uloga mladih mogla bi i trebalo bi da bude preciznije definisana. Još veći je problem u sprovođenju planiranih strategija ili učešća mladih u praksi. Oko polovine ispitanih mladih ističe da u njihovim partijama postoji strategija za razvoj mladih. U tim dokumentima najčešće se izražavaju opredjeljanja po pitanju razvoja obrazovanja, kulture, sporta, ekologije, zapošljavanja, zdravlja i sl. Potrebno je teoriju pretvoriti u praksu. Oko 40% ispitivanih mladih političara smatra da u vladajućim strukturama političkih partija treba biti veći broj mladih. Oko 44% ispitanika nije zadovoljno udjelom i uticajem mladih političara u donošenju odluka u svojim političkim partijama. Potrebno je još dosta raditi na tome da mladi političari imaju zapaženiju ulogu u svojim partijama. Treba insistirati na sprovođenju kvota u praksu, tamo gdje one postoje. Predstavници političkih podmladaka, uglavnom, učestvuju u radu opštinskih, regionalnih i glavnih odbora političkih stranaka. Često je predsjednik podmlatka i član predsjedništva partije. U porastu je broj mladih u političkim partijama, ali je teško ustanoviti tačan procenat zbog neažurirane evidencije ili pasivnosti članova. Najčešće taj procenat varira 15-30%.

Političkih partija u BiH ima mnogo u odnosu na veličinu zemlje i broj stanovništva. U odnosu na ta dva parametra neki smatraju da je BiH svjetski rekorder po broju političkih partija. U njoj je registrovano 190 političkih partija, (Portal Nezavisne novine, 7. 9. 2012. godine). To je najveći broj u odnosu na zemlje u okruženju. Prema istom izvoru u Velikoj Britaniji djeluje 12 političkih partija, u Rusiji 35, u SAD, pored dvije najveće, djeluje još 20 dok u komunističkoj Kini 9. U svim tim partijama u BiH djeluju, negdje više-negdje manje, mladi ljudi. Za osnivanje političke organizacije u Republici Srpskoj potrebno je 500 potpisa građana, u Brčko distriktu 300, a u Federaciji BiH samo 50 potpisa. U BiH ne postoji jedinstven zakon

o političkim organizacijama, već tri zakona na tri nivoa vlasti koji na različite načine regulišu oblast registracije političkih subjekata, iz čega proizilaze razni problemi u procesu uslova i registracije političkih subjekata.

Teško je, u uslovima u kojima živi naše društvo, mladog čovjeka razuvjeriti u već uvriježenom mišljenju da je politika negativna, te da je riječ o prljavom poslu, namijenjenom za sticanje vlastitog dobra i dobiti.

Još teže je ponuditi mu iluziju da dobro može nadvladati zlo. Međutim, potrebno je, i to ne samo mladim ljudima, već svima uopšteno, predočiti da je neophodno suočavati se sa tim zlom, da se sudbina, pa i politička, ne moraju slijepo prihvatiti, te da borbom u toj političkoj areni, prevashodno borbom protiv zla, određujemo isključivo svoju sudbinu. Takođe, nije nimalo jednostavno vratiti se kantovskom određenju po kojem je politika nezamisliva bez morala. Kant je smatrao da „politika ne može da učini nijedan korak a da se pre toga ne pokloni moralu; i premda je politika sama za sebe teška vještina, njeno sjedinjenje sa moralom nije nikakva vještina. Jer moral presjeca čvor koji politika nije mogla da odriješi čim se te dvije snage suprotstave jedna drugoj“.

Šest oblika vladavine po Aristotelu

		KO VLADA?		
		Jedan čovjek	Nekolicina	Većina
KO IMA KORISTI?	Vladari	TIRANIJA	OLIGARHIJA	DEMOKRATIJA
	Svi	MONARHIJA	ARISTOKRATIJA	POLITEJA

(Hejvud, 2004: 50)

Prvu tradiciju političkog mišljenja nalazimo u starogrčkom shvatanju politike; ona ima ishodište u Aristotelovoj političkoj filozofiji. Aristotel je politiku odredio kao praktičnu ljudsku djelatnost. U svom djelu „Politika“, Aristotel kaže da je „čovjek po prirodi politička životinja“. On politiku naziva i „kraljevskom naukom“ (Hejvud, 2004)

Politika je ponekad i paradoks. Prosječan građanin ima percepciju zloupotrebe politike. To se posebno odražava u zemljama nove demokratije kakva je BiH. Ukoliko u zajednicama preovladava percepcija zloupotrebe politike „većina u takvim političkim zajednicama upada u duboku apatiju i rezigniranost, a manjina na vlasti se učvršćuje, stabilizuje, ‘operiše’ i teroriše“ (Čupić 1997: 23).

Postoji uvjerenje da je politika do sada ljudima nanijela više zla nego dobra. Međutim, optimisti to posmatraju iz jednog drugog ugla. Umnogome je politika doprinijela razvojnim društvenim procesima. Iako postoji rezigniranost mladih na ovim prostorima u vezi sa njom, politika je i definisana, u najširem značenju kao „djelatnost kojom ljudi stvaraju, održavaju i mijenjaju opšta pravila po kojima žive“ (Hejvud, 2004: 12). Ona podstiče i obitava u dijalogu, a nikako u monologu. Interesantno je razmišljanje da Robinzon Kruso može biti u stanju da razvija različite društvene aspekte od ekonomije do umjetnosti, ali, sam na ostrvu, ne može se baviti politikom.

Nije li to podsticaj novim naraštajima da, razvijajući dijalog, razvijajući interakciju sa drugima, mladi sa različitim iskustvima i kulturološkim pretpostavkama, kroz političko djelovanje i aktivno učešće u njoj „stvaraju, održavaju i mijenjaju opšta pravila po kojima žive“?

Činiti dobro i baviti se politikom, bila je vijednost određene istorijske epohe. „Platon je bio prvi, a čini se i posljednji, koji je zahtijevao da umni vladaju svijetom: po tome se vidi da je on bio idealista. Jer u njegovo vrijeme baviti se politikom i činiti dobro, bilo je isto. Istinska politika moguća je tamo gdje

joj u temelju leži etika. Ovaj stari pojam politike važio je do prošlog vijeka, a onda je zamijenjen novim: suština politike je nemilosrdna borba oko raspodjele i kontrole društvene moći! Baviti se politikom i činiti zlo – isto je. Odvajanje politike od etike tragično je: sada politika deluje kao da etička načela i ne postoje. Tako je politički život u stvari obesmišljen. Možda je danas politički život jedini koji čovjeka moralno unakažava i duhovno siromaši: lijepa ličnost i uzvišena misao ne mogu se ovdje sresti“. (Šušnjić 1997: 45)

Možda je izazov novih naraštaja da vrate politički smisao ranijim vrijednostima i da nađu mjesto susretanja „lijepe ličnosti i uzvišene misli“.

Liderstvo

„Samo ljudi koji vjeruju u sebe stižu povjerenje drugih.“

Teodor Livit, profesor na Univerzitetu Harvard

Pojam liderstva ima različito poimanje u zavisnosti od područja (geografskog i naučnog) gdje se ono izučava i primjenjuje te od kulturoloških uslovljenosti i okolnosti. Nije isto poimanje liderstva i lidera u zemljama etablirane demokratije niti u zemljama bivših jednopartijskih sistema koje danas imaju obilježje zemalja nove ili mlade demokratije.

Bez obzira na percepciju i razlike poimanja i razumijevanja liderstva, zajednički aspekti predstavljaju *proces* tj. da je liderstvo jedan proces tokom kojeg jedna osoba utiče na druge članove grupe radi ostvarenja definisanih ciljeva grupe ili organizacije. Pored procesa, bitan aspekt liderstva je *uticaj*, bilo da se radi o liderstvu ili lideru kojeg uticaj izdvaja i daje mu obilježje nekoga ko se prepoznaje kao drugačiji u samoj grupi. Niti ima procesa niti uticaja ukoliko ne postoji kontekst u kojem se sve to odvija – *grupa*. Grupa je komponenta koja daje smisao i balans pomenutima faktorima. Pomenuta tri aspekta su preduslovi za postizanje odnosno dostizanje određenog, unaprijed definisanog *cilja* ili ciljeva.

Iz ovoga se može izvesti da je liderstvo proces u kojem pojedinac ostvaruje uticaj na grupu (ili putem grupe) u svrhu postizanja odeđenog cilja.

Za lidera se kaže da je to osoba koja definiše realnost i nameće je svojim pratiocima (Đokić A, 2011: 37).

Između lidera i sljedbenika postoji jedan odnos međuzavisnosti ili bolje rečeno zavisnost sljedbenika o lideru. Dakako, ona mora biti dobrovoljna. S perspektive sljedbenika, to je dobrovoljno delegiranje „moći“ i odgovornosti lideru da „upravlja značenjem, pažnjom, povjerenjem i samim sobom“ (Đokić A, 2011: 38). To dovodi u vezu sa dobrovoljnim pristankom sljedbenika da shvataju doživljavaju i vide svijet kroz perspektivu liderovih shvatanja.

Postoji rasprava o tome je li liderstvo proces ili osobina. Ako kažemo da je liderstvo proces, onda to znači da ne predstavlja obilježje i karakteristike samog lidera, već tranzicijski događaj koji se javlja između lidera i sljedbenika. Proces podrazumijeva da lider utiče i da je pod uticajem sljedbenika. Ovde se želi naglasiti da liderstvo nije linearan, jednosmjernan događaj, nego interaktivni odnos. Tako definirano liderstvo postaje svakome dostupno. Ono nije ograničeno samo na osobe koje imaju formalni položaj lidera.

Sposobnosti, osobine ličnosti i fizičke karakteristike mogu biti lična obilježja jednog lidera, kako ih, najčešće i prepoznamo. Tu se pridodaju urođeni i nasljedni faktori koji pojačavaju percepciju ljudima koji liderstvo posmatraju s aspekta osobina.

Shvatiti liderstvo kao osobinu poprilično se razlikuje od shvatanja liderstva kao procesa. S aspekta liderstva kao osobine liderstvo je osobina ili skup osobina koje različiti ljudi imaju u različitom stepenu. Po tom shvatanju liderstvo je u određenim pojedincima te je tako liderstvo ograničeno samo na one za koje se vjeruje da imaju posebne, obično urođene talente.

Iz perspektive procesa liderstvo je pojava koja se odvija u kontekstu i dostupno je svakome. Kao proces liderstvo se može opažati u ponašanjima lidera i nešto je što se može naučiti.

Sredinom 20. stoljeća pristup, temeljen na osobinama, osporen je istraživanjima koja su dovela u pitanje univerzalnost osobina lidera. Stogdill je 1948. g. u obimnom pregledu predložio da se lideri/ke u različitim situacijama ni po jednom skupu osobina ne razlikuju sistemski od osoba koje nisu lideri. Pojedinaac s osobinama lidera/ke, koji je bio lider/ka u jednom slučaju, možda neće biti lider/ka u drugom. Liderstvo je objašnjeno kao odnos između osoba u socijalnoj situaciji, a ne kao obilježje pojedinca. Lični faktori povezani s liderstvom i dalje su ostali važni, ali su se istraživači/ce složili da se njih treba razmatrati zavisno od situacije.

Ovdje su osobine i obilježja lidera ustanovljena tokom istraživanja:

Stogdill (1948)	Mann (1959)	Stogdill (1974)	Lord, DeVader i Alliger (1986)	Kirkpatrick i Locke (1991)
inteligencija	inteligencija	postignuće	inteligencija	inicijativa
pripravnost	muževnost	ustrajnost	muževnost	motivacija
uvid	prilagodljivost	uvid	dominantnost	poštenje
odgovornost	dominantnost	inicijativa		pouzdanje
inicijativa	ekstrovertnost	samopouzdanje		kognitivne
ustrajnost	konzervativnost	odgovornost		sposobnosti
samopouzdanje		sklonost		znanje o zadatku
društvenost		saradnji		
		tolerantnost		
		utjecaj		
		društvenost		

Iz ovih osobina da se zaključiti da su središnji pojmovi: inteligencija, samopouzdanje, odlučnost, poštenje i društvenost.

Liderstvo ne smije imati porive u sebičnosti. Lider mora biti

odgovoran prema procesu i postavljenom cilju kao i prema sljedbenicima. Odgovornost je temeljna vrijednost lidera. Lider ima veliku odgovornost za funkcioniranje tima koje će pridonijeti uspješnosti grupe.

Unutar te perspektive liderstvo se vidi kao rješavanje problema utemeljeno na timu u kojem lider pokušava ostvariti ciljeve tima analizirajući unutrašnju i vanjsku situaciju te potom odabirući i provodeći prikladne postupke u svrhu osiguranja uspješnosti tima (E. A. Fleischmann et al, 1991: 25).

Lideri/ke moraju upotrijebiti slobodu odlučivanja u pogledu toga koji problemi zahtijevaju intervenciju i koja su rješenja najprikladnija. Prikladno rješenje ovisi o okolnostima, a usmjereno je na ono što treba učiniti kako bi tim bio uspješniji. Uspješni lideri sposobni su odrediti jesu li za rješenje problema tima potrebne intervencije lidera i koje (J. R. Hackmann i R. E. Walton, 1986:35).

Likertovi stilovi liderstva²¹

	Stilovi	Obilježja
1.	Snažni autokratski stil	Ne poznaje povjerenje u podređene; Nameće odluke, nikada ne delegira; Motivira prijetnjama; Malo komunicira i ne radi timski.
2.	Blagi autokratski stil	Pokazuje površno i snishodljivo povjerenje u podređene; Nameće odluke, nikada ne delegira; Motivira nagrađivanjem; Ponekad uključuje podređene u rješavanje problema.

²¹ Rensis Likert, New patterns of management, 1961, str. 731

3.	Participativni stil	Ne vjeruje u potpunosti svojim podređenim; Sluša podređene, ali kontrolira donošenje odluka; Motivira nagradama i ponekad uključivanjem podređenih; Na konstruktivan način koristi ideje i mišljenja podređenih.
4.	Demokratski stil	U potpunosti vjeruje svojim podređenim; Dozvoljava da sami donose odluke; Motivira podređene nagrađivanjem za dostignute ciljeve koje su sami postavili; Dijeli ideje i mišljenja.

Djelotvorni su lideri/ke koji primjenjuju stil 3 ili stil 4. Likert ih naziva „alternativnim životnim stilom organizacije“.

Liderstvo kao proces i lider, kao neko ko treba da opravda delegirano povjerenje sljedbenika, jedinstvena je komponenta projektovanja i razumijevanja potreba onih koji prepoznaju urođene i stečene katakteristike osobe koja snažno vjeruje u sebe. Nesebičnim pristupom i borbom za ciljeve grupe ostvaruju se zajednički interesi i lidera i grupa.

POLITIČKO OBRAZOVANJE

POLITIČKO OBRAZOVANJE

Političko obrazovanje

„Veliki cilj obrazovanja nije znanje, već akcija.“
Herbert Spenser

Jedan od najvećih izazova u demokratskim društvima današnjice jeste pripremiti ljude da učestvuju u oblasti politike. Vođeni sintagmom „ništa ne može biti u polisu a da nije u vezi sa politikom“, u ključnim aspektima funkcionisanja i razvoja zajednice i društva u cjelini, neophodno je iznaći modalitete efikasne pripreme i osposobljavanja građanstva za aktivnim, ili barem interesno parcijalnim njegovim dijelom, učestvovanjem u političkim procesima.

Otkad su ljudi počeli razgovarati i pisati o politici, postoji težnja za definisanjem i oblikovanjem političkog obrazovanja. Počev od Aristotela koji ističe da je vaspitanje sredstvo očuvanja stabilnosti državnog uređenja, preko Žan Žak Rusoa i vaspitanja nacije za vladavinu, Tomasa Džefersona koji smatra da samo odgovarajuće obrazovani građani mogu očuvati republikanski oblik vladavine i mnogih drugih, uviđamo da se kroz istoriju uvažavao značaj obrazovanja u sferi politike.

Zasigurno da, u današnje vrijeme, u demokratskim sistemima, građani imaju, preko opšteg prava glasa, uticaj na političke procese. Barem u onom segmentu koji se odnosi na izbor politika i lidera koji će voditi ka realizaciji tih politika. Postavlja se pitanje da li je dovoljno imati pravo glasa, koje se rođenjem stiče, da bi se ispravno donosile odluke, što se tiče adekvatnog izbora. Definitivno, odgovor leži u modalitetu političkog obrazovanja bez obzira da li se radi o formalnom ili neformalnom.

Političko obrazovanje predstavlja „segment obrazovnog sistema kojem je primarni zadatak da pojedincima omogućiti sticanje znanja, vještina i stavova koji su preduslov za ukl-

jučivanje u političke procese u zajednicama u kojima žive“ (Šalaj 2002: 128-129).

Demokratsko obrazovanje u Sjedinjenim Američkim Državama dobilo je na značaju demografskom ekspanzijom. Trebalo je naći odgovore kako harmonizovati pristupe i načine za uključivanje građana, doseljenika, različitih kultura, i zainteresovati ih za politički rad. Jednak je izazov kada se radi o iznalaženju adekvatnog modela osposobljavanja širokih slojeva građana za uključivanje u političke procese, kao i kada se radi o raširenoj nezainteresovanosti građana.

Dva su nivoa aktivnosti fenomena političkog obrazovanja. Jedan čini direktna involviranost politikologa i naučnika iz oblasti političkih nauka u pripremu i sprovođenje političkog obrazovanja, a drugu čine aktivnosti iz domena istraživanja sadržaja i istraživanja učinkovitosti samog procesa političkog obrazovanja. Dvadeseti vijek je obilježilo involviranje političkog obrazovanja u formalne školske sisteme. Posebno je to bilo prisutno u SAD dok je taj proces doživio ekspanziju u zemljama EU nakon Drugog svjetskog rata, a u državama nove demokratije postsocijalističkih sistema centralne i istočne Evrope poslednje decenije XX vijeka.

Postoje četiri modela političkog obrazovanja²²:

1. Model kao dio školskog sistema, ali ne i dio nastavnog plana i programa – pretpostavka je da će učenici znanja i vještine iz oblasti politike sticati kao posljedicu ukupnog procesa školovanja (ophođenja i odnosi u školi, organizacija i komunikacija unutar škole i sl.). To je model koji se takođe može nazvati i *nepolitički oblik političkog obrazovanja*.
2. Model kao dio školskog sistema i dio nastavnog plana i programa – nije predviđen poseban predmet nego se ovaj segment prožima kroz postojeće predmete. Dio je obrazovnog principa kao posljedica kvalitetnog obrazovanja u

22 Šalaj 2002: 134-135

svim predmetima.

3. Model integrisanog interdisciplinarnog društvenog obrazovanja – dio formalnog plana i programa i izučava se kroz izdvojen školski predmet koji, interdisciplinarno, integriše spoznaje iz oblasti sociologije, politikologije ekonomije i prava.
4. Model formalnog nastavnog plana i programa u kojem je jedan ili više školskih predmeta političko obrazovanje.

Rezultati istraživanja s kraja 20. vijeka u 4 zemlje zapadne Evrope, SAD i Australije pokazuju, da, u školama u kojima je političko obrazovanje uključeno u školske planove i programe kao zaseban predmet, učenici demonstriraju viši novo zainteresovanosti za politiku.

U Bosni i Hercegovini, kao zemlji nove demokratije, u skladu sa dogovorima i pristupom najvažnijim instrumentima zaštite ljudskih prava, uvedena je demokratija i ljudska prava kroz vannastavne aktivnosti ili u sklopu nastave ostalih predmeta u osnovne i srednje škole od 1996. godine. Svrha uvođenja ovih sadržaja i predmeta bila je pomoći mladima da ovladaju temeljnim znanjima i vještinama, te da razviju dispozicije koje su im kao građanima mlade demokratije neophodne. Posebnu ulogu u tom procesu je imao CIVITAS BiH. Civitas u Bosni i Hercegovini je nevladina organizacija osnovana 1996. godine, čije utemeljenje su inicirali Centar za građansko obrazovanje, Vijeće Europe i Agencija za informisanje SAD-a s namjerom promovisanja demokratije i ljudskih prava. Obrazovna mreža Civitasa u BiH formirana je kako bi promovisala demokratiju, ljudska prava i efikasno građanstvo. Dio nastavnog plana koji je razvio Civitas u BiH jedini je njegov zajednički dio koji se implementira u svim osnovnim i srednjim školama. Svi učenici koriste iste materijale: Osnove demokratije, Demokratija i ljudska prava i Projekt građanin, na tri službena jezika. O građanskom obrazovanju Civitas je

organizovao okrugle stolove gdje su uključeni ministri obrazovanja i nauke kao i ministri kulture, pedagoški zavodi, škole, predškolske ustanove, itd. Civitas radi sistemski i u saradnji s resornim ministarstvima i školama kako bi kroz različite radionice i projekte afirmisali građansko obrazovanje. Rezultati su vidljivi, i u posljednjih desetak godina građansko obrazovanje je postalo dio nastavnog sistema u većini osnovnih i srednjih škola .

Političko obrazovanje je odgovor društva na apatiju i nezainteresovanost građana za političke procese kao i na potrebu za izgradnjom demokratske političke kulture. Ono sprečava da politika postane sfera ekskluzivne dominacije profesionalnih političara i njihovih savjetnika.

Političko obrazovanje, u svom pravom smislu, svojstveno je samo za demokratske političke sisteme. U nedemokratskim sistemima, nema političkog obrazovanja, tamo je politička indoktrinacija. Aktivno građanstvo predstavlja preduslov ljudskog napretka.

Akademija kao istorijski oblik i pretpostavka političke edukacije

Akademija predstavlja visokoobrazovnu instituciju za istraživanja ili počasno članstvo. Naziv ima korijen u Platonovoj filozofskoj školi „Akademija“, osnovanoj kod atinskog Akropolja oko 387. godine prije Hrista. Nije mnogo toga poznato o Akademiji. Pretpostavka je da je Platon htio da osmisli *obrazovanje* koje ima filozofsku dimenziju, ali i značenje i obilježje prirodnih nauka i matematike.

Uspostavljanje ove škole predstavljao je Platonov odgovor na njegovo loše iskustvo sa atinskom politikom.

Iako se Platon nije deklarirao kao političar, ovim osnivanjem utabao je jedan drugi put lakšeg društvenog uticaja - uticaj vaspitanjem i obrazovanjem omladine. Znatan broj polaznika njegove Akademije stasao je u aktivne političare.

Platon, kao Grk, nije otvarao vrata samo stanovnicima Helade nego i onima iz stranih zemalja. To nije bila nacionalna škola, nego škola sa internacionalnim pristupom obrazovanju omladine. Iako internatskog tipa, polaznici Akademije nisu se odvajali od ostalih građana što nije bilo svojstveno tadašnjem obrazovnom sistemu i pravilima kakve su bile utemeljene, recimo, u pitagorejskoj školi. Kao prvi univerzitet za filozofiju, u njoj se izučavala još i „matematika, geometrija, astronomija, govorništvo, muzika, logika, gramatika, etika i mnoga druga znanja koja su imala za cilj upoznavanje samog čoveka, odnosno prepoznavanje ključnih moralnih vrednosti koje pojedinac može da razvije.“²³

Platonov pristup polaznicima Akademije je bio krajnje human i potpuno interaktivan tokom predavanja čak i tokom ručanja koje je takođe služilo i kao vaspitna metoda.

Trajanje školovanja u Akademiji je bilo oko deset godina. Taj kontinuitet održao se u dužem periodu sem kratkotrajnih prekida u dva navrata po jednu godinu zbog Platonovog odsustva.

Sa rezultatima (od) skoro četrdeset godina rada, Akademija je nastavila sa radom i poslije Platonove smrti osnivanjem podružnice koju pokreću njegovi učenici.

U dokumentima se navodi da je uticaj Akademije u političkom i diplomatskom životu bio značajan. Vladari određenih oblasti i država bili su akademici koji su zaključivali različite saveze. Smatra se da je makedonski vladar Filip slušajući pohvale koje je Hermija iznosio o radu Akademije pozvao Aristotela, polaznika Akademije i Platonovog učenika, da vaspitava njegovog trogodišnjeg sina Aleksandra, kasnije vladara i čuvenog vojskovođu Aleksandra Makedonskog. Akademija je postala model za osnivanje i rad novih filozofskih škola²⁴.

²³ <http://www.nova-akropola.rs/platon%20i%20akademija.htm> (17.12.2012. 14:15)

²⁴ Preuzeto sa ([www. http://civitas.ba/wp-content/uploads/236ivanja-BiH.pdf](http://www.civitas.ba/wp-content/uploads/236ivanja-BiH.pdf), 9.2.2017.14:40)

Akademija tokom svog trajanja (od) oko 900 godina iznjedrila je brojne poznate ličnosti i filozofe toga doba, političare i društvene radnike, među kojima izdvajamo govornika Demostena, admirala Habrija, ambasadore Grčke u Rimu, a na posredan način imala je uticaj i na samog Cicerona kao inspiracija prilikom pisanja njegovih „Akademika“. Godine 529. poslije Hrista, zatvara se Akademija. Zatvara je car Justinijan kao dio opšte zabrane svih filozofskih škola.

Glavna vrijednost Akademije je bila „vladavina uma i vrline kako u životu pojedinca tako i u životu države“²⁵.

Kratka savremena istorija političkih edukacija u BiH

Istorija političkih edukacija mladih na ovim prostorima ne počinje od novijih vremena kada se termin aktuelizovao nego je počela mnogo ranije. Kako nije moguće utvrditi i sistematski obraditi šta se dešavalo u periodu prije II svjetskog rata, a nije ni cilj ni namjera ovim radom ići u duboku prošlost, napravićemo kratak pregled i osvrt na ovu tematiku u periodu poslije II svjetskog rata.

Centar za društvena istraživanja Predsjedništva CK SKJ osnovan je odlukom Predsjedništva 30. maja 1969. godine. Marksistički centri republičkih i pokrajinskih rukovodstava Saveza komunista formirani su, uglavnom, u prvoj polovini sedamdesetih godina. Marksistički centar u BiH formiran je 1973. godine²⁶ (Nenadić, 1984: 127). Tačan naziv marksističkog centra u BiH je Marksistički studijski centar CK SK BiH „Veljko Vlahović“ – Sarajevo. Kasnije, pored republičkog marksističkog, postojali su marksistički centri pri opštinama. Tako je već 1984. godine u BiH postojalo 60 takvih centara. Poređenja radi, najveći broj tih centara, u odnosu na ostale republike tadašnje države, bio je upravo u BiH dok je najmanji

25 Ibidem.

26 Izlaganje Miloša Nikolića na Savjetovanju o radu marksističkih centara Saveza komunista održanom 22-23. marta 1984. godine u Mataruškoj banji.

broj bio u Hrvatskoj, svega 6. Zanimljivo je navesti da marksistički centri, kao stalni oblici djelovanja, nisu bili predviđeni Statutom SKJ [sic!]. Uzimajući u obzir da je takva pojava bila atipična za to vrijeme, navodi nas na zaključak da je osnivanje takvih organizacija zaista predstavljalo potrebu za političkim usavršavanjem, a sa ove tačke gledanja, možda, i začetak neformalnog oblika obrazovanja.

Marksistički centri su svoje aktivnosti razvijali u četiri osnovna pravca:

Prvi pravac: naučno-istraživačka djelatnost organizovana u okviru srednjoročnih i dugoročnih istraživačkih projekata ili naučnih analiza, monografija i sl.

Drugi pravac: intenziviranje teorijskih rasprava o aktuelnim pitanjima društvenog razvoja i društvenih kretanja u savremenom svijetu i to putem organizovanja naučnih skupova, simpozijuma, okruglih stolova, savjetovanja i sl.

Treći pravac: razvoj marksističkog obrazovanja i ideološko-političkog osposobljavanja članova SK.

Četvrti pravac: izdavačka djelatnost u funkciji ova tri pravca aktivnosti.

Iako je od osnivanja marksističkog centra u BiH pa do 1984. sproveden samo jedan projekat iz oblasti naučno-istraživačke djelatnosti (mada ni druge republike nisu sprovele znatno više), najintenzivnije su bili angažovani marksistički centri u Banjoj Luci, dok su ostali veoma aktivni centri tadašnje države bili u Beogradu, Splitu i Zagrebu.

Marksistički centri nisu bili angažovani kao naučni instituti; oni su organizovali naučna istraživanja koristeći postojeće institute ili (još češće) stvarajući grupe naučnih radnika za pojedine projekte. Zapravo, marksistički centri, polazeći od uočenih potreba, usvajaju programe naučno-istraživačkog rada i obezbjeđuju za njih finansijska sredstva, definišu projektne zadatke, rukovode istraživanjima posredstvom projektnih savjeta, organizuju rasprave o rezultatima istraživanja i

preko njih verifikaciju tih rezultata i, konačno, publikuju te rezultate. Principi rada marksističkih centara zasnivao se na postulatu da demokratski usvojene odluke moraju da budu zasnovane ne samo na autoritetu većine, nego i na autoritetu znanja.

Prema riječima Edvarda Kardelja na svečanom otvaranju Političke škole „Josip Broz Tito“, 21. novembra 1975. godine u Kumrovecu²⁷, naglasak političke edukacije, a prepoznate i kao svrha postojanja, stavljen je na to da će „[...] prije svega mlade ljude, afirmisane političke aktiviste i aktivne društvene radnike, osposobljavati za praktičnu primjenu teorijskih saznanja i za samostalan stvaralački partijsko-politički i društveni rad.“ Iako je ova škola djelovala u periodu 1975-1990. i bila namijenjena osposobljavanju i obrazovanju članova tadašnje političke partije, najveći broj polaznika bili su upravo mladi ljudi. U daljem svom izlaganju navodi da Politička škola i „druge političke škole“, imaju značaj „[...] svoju obrazovnu i teoretsku djelatnost prvenstveno i najtješnje povezati sa praksom i izgrađivati partijske kadrove za najrazličitija područja društvene aktivnosti [...] i da obrazovanje ne treba da bude svedeno samo na to da daje hrpu knjiškog znanja i citata“²⁸. U daljem izlaganju ukazuje na potrebu da se više pažnje posveti praktičnim znanjima i njihovoj primjeni. Čini se, da je potreba tog vremena, nekako, bila istovjetna sa ovom današnjom. Čini se kao da je današnje vrijeme trpjelo nedovršenu misiju političkog obrazovanja prvenstveno mladih ljudi. Razumijevajući prilike toga doba, možemo shvatiti važnost i ozbiljnost situacije kada ovaj visoki funkcioner i iskusan političar podvlači da „[...] ideološko i političko obrazovanje mladih ljudi uopšte u našim školama nije uvijek bio adekvatan njegovoj vodećoj idejno-političkoj ulozi. Iz tih škola su izostali politički aktivni i sposobni radnici, a mladi ljudi u tim školama po

27 Ibidem str. 49.

28 Ibidem str. 52.

pravilu su bili zavisni isključivo od knjiškog znanja, jer nisu imali prilike da preuzimaju odgovornost u stvaralačkoj društvenoj praksi, gdje bi mogli i provjeriti svoje znanje.“²⁹ Nakon ovoga, nameće se pitanje da li su ti mladi političari, osakaćeni praktičnim znanjima i primjenom usvojenog znanja, isti oni koji su na političkoj sceni današnjeg vremena gdje se, gotovo identični problemi mladih, u pogledu političkog obrazovanja, pojavljuju? Da li to znači da nedovoljna posvećenost političkim edukacijama mladih rezultira vraćanjem na početak problema koji se, istorijskim zakonitostima, moraju tretirati dok god ne budu prevaziđeni?

Očigledno je da E. Kardelj u svom izlaganju na nekoliko mjesta naglašava obavezu „povezanosti teorije i prakse“ te „političku školu kao instrument“ na kojoj je, uz povezanost teorije i prakse, ona i zasnovana.

Značaj političkog obrazovanja mladih u svom neformalnom smislu naglašavaju, ne samo istaknuti i visoko pozicionirani političari tadašnjih društvenih i političkih struktura nego i mladi ljudi, polaznici političkih škola, koji su u seminarskim radovima obrađivali teme i davali značaj različitim modelima političke edukacije i ulaganja u mlade, buduće političare ili političke aktiviste.³⁰

Analizirajući izdanja i dokumente Centra za Marksističko obrazovanje i političke studije „Veselin Masleša“ Banja Luka iz perioda 1975/76. godine, pod nazivom „Aktuelne teme za političku školu sa naznakom ‘za internu upotrebu’“, može se vidjeti da su se obrađivale teme iz oblasti programa rada i koncepcije funkcionisanja i tumačenja rada partije i tadašnje socijalističke ideologije, odnosa partije i nacionalnog pitanja, partije i religije i sl. Značajan sadržaj je bio posvećen bezbjednosnim aspektima i mehanizmima zaštite partije i poretka

29 Ibidem str. 59.

30 Esapović, Z. i Vajrača M., 1975, neobjavljeni seminarski rad, Mjesto i uloga omladinske organizacije u OUR, mjesnoj zajednici i školi, Centar za marksističko obrazovanje i političke studije „Veselin Masleša“: Banja Luka.

te istorijskom pregledu razvoja partije i društva. Bile su zastupljene teme iz oblasti ekonomije, planiranja, upravljanja i političkog menadžmenta.

Proučavajući planove i programe rada političkih škola uvidjelo se da su programi trajali po nekoliko dana, uglavnom tri dana, i obrađivali su aktuelne teme iz domena unutrašnje i spoljne politike te teme iz oblasti ekonomsko-političkog života. U seminaru održanom u martu 1982. godine uočava se da je uvodno izlaganje održao član predsjedništva SFRJ, Miloš Minić, a da su govornici, prezentatori i izlagači, bili stručnjaci u oblasti međunarodnih odnosa, ekonomije, spoljne politike i sl. Struktura predavača je višenacionalna, a svi su bili sa visokim akademskim zvanjima. Seminar je imao cjelodnevni karakter. Nakon seminara su se popunjavali evaluacijski upitnici koji su imali za cilj procjenu ne samo rezultata edukacije nego i samog procesa. Takođe je ostavljena mogućnost da polaznik da prijedloge i sugestije u cilju unapređenja edukacije u budućnosti.

Tokom školske 1981/1982. godine, osnovana je Zajednica polaznika škole (Političke škole „Josip Broz Tito“) kao oblik organizovanja i djelovanja svih polaznika škole, među kojima su bili i predstavnici iz BiH.

Iz dostupnog materijala koji nam je pružio uvid u rad i funkcionisanje političkih edukacija mladih, može se zaključiti da je postojala društvena opredjeljenost za ulaganje u mlade, buduće političke aktiviste. Pokušalo se da se, što svestranijim pristupom i obradom različitih tema i sadržaja, osposobe mladi ljudi kako bi teorijska znanja primijenili u praksi i na taj način povećali funkcionalnost i operativnost u, kako se tada govorilo, kadrovskom smislu. Ostaje nam da i dalje istražujemo i tražimo dokumente i građu koje su ovim istraživanjem ostala nedostupna i mjesto pohranjivanja nepoznato.

Savremeni modeli političkih edukacija u BiH

U proteklih petnaest godina na prostoru Bosne i Hercegovine zapažen je rad nekoliko programa neformalnih političkih edukacija mladih. Zapažen je rad međunarodnih organizacija na edukacijama mladih poput Fondacije Konrad Adenauer, Fondacije Fridrih Ebert, Nacionalni demokratski institut i projekat Savjeta Evrope realizovan kroz poduhvate i organizacionu strukturu Centra za interdisciplinarne post-diplomske studije, zatim edukacije unutar političkih partija u BiH i lokalnih nevladinih organizacija Helsinški parlament građana Banja Luka i Perpetuum mobile Banja Luka.

Bilo je pokušaja i napora da se radi sa mladima iz političkih partija, ali su ti programi bili bazirani na kratkoročnim susretima, savjetovanjima i razmjenama iskustava te su, nakon nekoliko susreta, izostali daljnji kontakti i aktivnosti na tom polju. Takve programe i projekte nećemo dalje obrađivati jer nisu imali za cilj osposobljavanje i sticanje novih znanja i vještina mladih iz političkih partija.

Kako bismo imali uvid u modele edukacija sprovedenih od strane pomenutih organizacija, pristupilo se prikupljanju podataka. Mora se priznati da je prikupljeno manje podataka nego što se, u početku, očekivalo i pretpostavilo. Naime, tokom kontaktiranja nekih od organizacija uvidjeli smo da organizacije nisu radile na procjenama i evaluacijama rezultata edukacija ili su dokumenti, ukoliko su pojedini na tome radili, bili nedostupni u tom momentu. Neki od razloga je bio da su izvještaji poslati u središta organizacije (slučaj međunarodnih organizacija i projekata), ili zagubljeni, te ih trenutno ne mogu naći, da takvi izvještaji ne postoje ili jednostavno nisu rađeni i sl. Neke organizacije nisu odgovarale na dopise u kojima su tražene informacije o političkim edukacijama.

Predstavićemo informacije o modelima koje su bile dostupne na internet stranicama te, kao rezultate, analizu programa i zvaničnih dokumenata koje smo koristili u radu. Sa

nekim od koordinatora edukacija obavljen je intervju te su i rezultati intervjua bili izvor informacija.

Modele edukacija mladih u BiH svrstavamo u tri kategorije:

1. Modeli političkih edukacija međunarodnih organizacija
2. Modeli političkih edukacija političkih partija – unutarstranačke edukacije
3. Modeli političkih edukacija lokalnih nevladinih organizacija.

**MODELI
POLITIČKIH EDUKACIJA
U BIH**

MODELI POLITIČKIH EDUKACIJA U BIH

Modela ima mnogo, ali efikasnih ne tako mnogo. U ovom dijelu pokušavamo da napravimo istorijsku retrospektivu političkih edukacija i napora koji su se ulagali u skorijoj istorijskoj distanci u Bosni i Hercegovini.

Modeli političkih edukacija međunarodnih organizacija

Političke edukacije Fondacije Konrad Adenauer

Program edukacije je bio namjenjen mladim političkim liderima i liderkama iz BiH koji su članovi desno orijentisanih političkih partija iz porodice narodnih partija. U konkretnom slučaju, to su mladi iz političkih partija PDP, SDA, HDZ, HDZ 1990. Političke edukacije su bile organizovane kao seminari koji su trajali dva ili više dana. Polaznici političkih edukacija su bili članovi političkih partija ali i studenti stipendisti ove međunarodne organizacije koji nisu bili članovi političkih partija. Političke edukacije su organizovane od strane međnadžmenta i uposlenika ovih organizacija i kao partnerstvo sa drugim organizacijama, prvenstveno lokalnim nevladinim (NVO Helsinški parlament građana i NVO Perpetuum mobile).

Edukacije su bile usmjerene na osnaživanje mladih političara/ki iz BiH u oblasti javnog života kroz razvijanje i unapređivanje neophodnih znanja i vještina. Nastoje da u svoje programe obuke uključi što više mladih političara, ali i da različite obuke prođu isti polaznici jer se na taj način obezbjeđuje, ne samo sveobuhvatnost znanja, nego i bolja povezanost među mladim političarima.

„Ljetna škola liderstva“ koja je ocjenjena kao jedna od najkorinijih i najpotrebnijih tema u oblasti edukacije u političkim partijama je održana jula 2009. Cilj joj je bio da se osim međusobne saradnje mladih iz različitih političkih

partija podstakne i jedan vid potrebe za usavršavanjem lid-erskih sposobnosti koje su potrebne za bavljenje politikom. Predavači ove škole su bili eminentni ljudi iz oblasti ljudskih prava, istorije, poslovnog oblačenja, odnosa sa medijima, civilnog društva i drugih oblasti koje upotpunjuju edukaciju za kvalitetnog lidera.

Zimska škola „Mladi i diplomatija“ je predstavljala svojevrstu konferenciju koja se teorijski i praktično bavi diplomati-jom kao vrhunskim umijećem javnog djelovanja. Konferencija je okupila oko četrdeset mladih predstavnika koji dolaze iz 13 političkih partija u BiH iz 18 gradova u BiH, a imali su priliku da čuju ambasadore BiH u drugim zemljama, predstavnike diplomatskih predstavništva drugih zemalja u BiH, univer-zitetske profesore i predstavnike civilnog društva. Zimska škola je održana u Banjoj Luci, decembra 2009. godine.

Pored toga, političke edukacije su bile i u domenu os-naživanja i osposobljavanja mladih iz političkih partija i stu-denata u oblasti pregovaranja i komuniciranja. To se održava-lo kroz Projekat simulacije gradnje koalicija u multietničkim zemljama. Projekat se implementira od 2011. Kada je orga-nizovana obuka za trenere koji će kasnije implementirati ovaj model u svojim zajednicama u BiH, a bez definisanog plana i programa daljeg rada.

Skoro svake godine, počev od 2006. organizovale su se radionice i edukacije u oblasti zagovaranja, javnog nastupa i lobiranja za predstavnike mladih iz političkih partija.

Nije poznato da su postojale dugoročne edukacije sa istom ciljnom grupom osim edukacija koje su nosile naziv „Ljetnje škole“ ili „Zimske škole“ i trajale su maksimalno jednu sed-micu. Primjetno je da edukacije nisu imale karakter stratešk-og pristupa koji bi unio kreiranje jednog održivog modela sa komponentom dugoročnog pristupa osposobljavanja mladih političara. Takođe, polaznici su bili i studenti koji nužno nisu bili potencijalni političari niti su imali obavezu političkog

djelovanja nakon završenih edukacija.

Pored BiH, Fondacija Konrad Adenauer organizuje programe političke edukacije u Aziji.

Političke edukacije Fondacije Fridrieht Ebert

Ova Fondacija od 2003. godine organizuje političku edukaciju pod nazivom Politička akademija kao sistem obuke mladih. Polaznici Akademije jesu predstavnici političkih partija iz BiH, lijevo orijentisanih, predstavnici studenata fakulteta društvenih nauka kao i mladi predstavnici medija i studenti žurnalistike. Ova Akademija je građanska inicijativa namjenjena razvoju demokratije, ljudskih prava, vladavine prava i evropskim vrijednostima u zemljama tranzicije u jugoistočnoj Evropi, organizovana kroz tri kursa – modula (u trajanju od godinu dana), razgovore sa političarima i politikološko-komunikološke analize. Akademija je namjenjena mladim ljudima iz raznih oblasti djelovanja: pravosuđa, medija, privrede, civilnog društva, političkih partija, javne uprave.

Osnovna misija Političke akademije je učenje i proširivanje znanja mladih ljudi o politici, političkom komuniciranju, medijima, novinarstvu, državi, te usavršavanje ljudi koji su već zaposleni, s ciljem prenošenja dobrih ideja i prakse iz Evrope i svijeta. Politička akademija se bavi i istraživačkim radom, publikovanjem političkih i komunikoloških analiza, izdavanjem naučnih radova, otvaranjem dijaloga i pokretanjem inicijativa za rješavanje problema u BiH.

Politička akademija koncipirana je kroz četiri škole – modula:

- Građanin, društvo i politika u modernoj demokratiji
- PR u politici, odnos: mediji i politika
- Politika evroatlanskih integracija, simulacija pregovora sa EU, prenošenje moći političkih partija sa državnog nivoa u Evropski parlament

- Škola diplomatije.

Iz programa rada može se zaključiti da program predviđa intenzivan rad, cjelodnevno je karaktera i uključuje širok spektar tema koje se obrađuju teorijski i praktično. Moduli se organizuju, uglavnom u martu, julu i oktobru. Predavači i izlagači su stručnjaci i političari iz BiH i regiona.

Politička akademija je organizovana u saradnji sa nevladinom organizacijom Centar za studentsku demokratiju. Takođe, partneri u implementaciji ovog projekta su Nezavisni univerzitet Banja Luka i Filozofski fakultet Banja Luka kao predstavnici akademske zajednice. Nakon pohađanja Akademije polaznici dobijaju sertifikat koji je, pored organizatora, verifikovan pečatom Filozofskog fakulteta.

Političke edukacije Nacionalnog demokratskog institute (NDI) u BiH

Više od 15 godina organizovane su i traju, od strane NDI (Nacionalni demokratski institut), političke edukacije za mlade iz političkih partija i predstavnika organizacija civilnog društva. Koncept edukacija je bio zasnovan na organizovanju Škola liderstva i okupljao je veliki broj polaznika u višednevnim sesijama. Predavači su bili predstavnici politike, javnih institucija i akademske zajednice iz BiH, Evrope i SAD. Prema izjavama odgovornih za realizaciju programa kroz programe edukacije prošlo je oko 5000 mladih od kada se realizuje ovaj program, iz gotovo svih gradova i opština u BiH. Što se tiče zastupljenosti političkih partija koje su registrovane u BiH, predstavnici svih političkih partija su pohađali ove programe osim predstavnika Radikalna (nije precizirano da li se radi o Srpskoj radikalnoj stranci ili nekoj drugoj koja u svom nazivu ima pojam „radikalna“). Razlog je što ta stranka „nikad nije bila pozivana“ (citirano tokom intervjuisanja). Na pitanje kako je tekao program obuke, da li je to model jednogodišnje edukacije ili ciklus od jednog ili više seminara sa istom

grupom ili više seminara sa različitim grupama, dobijen je odgovor da su „korišćeni svi navedeni modeli u zavisnosti od programa“.

Teme edukacija su se odnosile na jačanje političkih partija (strukture, organizacije i vođenja kampanja) i, generalno, položaja mladih. Birane su u skladu sa ekspertizom i djelokrugom rada NDI, te potrebama partnera.

Predavači su bili međunarodni i domaći eksperti, lideri političkih partija i drugi. Najznačajniji rezultati tih edukativnih programa jesu prihvaćeni i ustaljeni procesi u partijama, vladinom i NVO sektoru kroz primjenu stečenih znanja sa obuka, a oni, još konkretniji, kako se navodi u razgovoru sa voditeljima edukacije u ovoj organizaciji, jesu da „među polaznicima naših obuka danas imamo načelnike opština, članove parlamenata na svim nivoima, visoko pozicionirane zvaničnike u partijama, vladinom i nevladinom sektoru“.

Političke edukacije Projekta Savjeta Evrope i Centra za interdisciplinirane postdiplomske studije iz Sarajeva

Centar za interdisciplinirane postdiplomske studije (CIPS) u saradnji sa Savjetom Evrope takođe je 2007. godine organizovao političku edukaciju mladih pod nazivom Akademija za političko usavršavanje. Ovo je bio jednogodišnji program od tri trodnevna seminara. Polaznici su imali priliku da nauče više o razvijanju vještina i znanja iz evropske demokratske prakse iz različitih oblasti društva među mladim ljudima iz Bosne i Hercegovine. Neki od ciljeva ovog obrazovnog programa bilo je buđenje svijesti među mladima o demokratskoj političkoj kulturi, kao i trenutnom stanju BiH u pogledu na tu kulturu. Ovaj program je održan samo dvije godine.

Ovaj Centar je univerzitetsko tijelo te, budući da je to bio projekat u saradnji sa Savjetom Evrope, svrstan je u ovu kategoriju međunarodnih projekata, tj. edukacije međunarodnih organizacija.

Škola političkih studija Vijeća Evrope u BiH pruža političko obrazovanje za mlade političke kadrove još od 2003.godine. Škola osnažuje mlade BiH političare u svrhu sticanja znanja iz područja značajnih za daljnji razvoj države prema EU integracijama, kao i da preuzmu aktivniju ulogu u Asocijaciji država Vijeća Evrope. Namjera seminara je da pomogne mladim političkim vođama da poboljšaju njihovo razumjevanje politike, zajedničkog rada te da razviju zajedničke stavove o bitnim pitanjima bez obzira na njihovo partijsko i nacionalno opredjeljenje.

Programske aktivnosti imaju za cilj da ojačaju komunikaciju i političku svijest među ženama i mladima različitih nacionalnosti.

Vijeće Evrope je, u okviru Škole političkih studija, organizovalo seminar „Evaluacija aktivnosti Škole političkih studija u BiH“, decembra 2012. godine. Zaključeno je da nizom realizovanih aktivnosti Škole političkih studija BiH, ispunjen cilj stvaranja novih i odgovornijih generacija lidera unutar političkih partija³¹.

Škola se sastoji od nekoliko modula koje polaznici (mladi iz političkih partija te mladi iz akademske zajednice prvenstveno studenti univerziteta u BiH) pohađaju tokom godine. Posljednji modul edukacije realizuje se kao studijska posjeta Strazburu.

Modeli političkih edukacija političkih partija – unutarstranačke edukacije

Politička Akademija HDZ BiH³²

„Politička Akademija HDZ BiH – Znanje pobjeđuje, utemeljena je 30. juna 2010. godine.

31 http://www.spsbh.ba/Evaluacija_aktivnosti.html (12.2.2017. 17:27h)

32 Informacije preuzete sa <http://www.politicka-akademija.ba/hr.html?start=16> (12.2.2017. 17:45h)

Temeljne vrijednosti Političke akademije HDZ BiH:

- Društvena odgovornost,
- Demohrišćanska načela,
- Kultura dijaloga,
- Pouzdanost i vjerodostojnost,
- Izvrsnost, cjeloživotno i timsko učenje,
- Posvećenost polaznicima.

Vizija Političke akademije: Biti pouzdan i vjerodostojan podsticajni faktor stvaranja pozitivne klime za usvajanje specifičnih znanja potrebnih za društveno odgovorno javno djelovanje svojih polaznika.

Misija Političke akademije: Sistemskim aktivnostima obrazovanja unapređivati znanja i vještine svojih polaznika omogućujući im učinkovitije kreiranje i učešće u društvenim procesima u BiH i regiji.

Programski ciljevi političke akademije HDZ BiH su:

- Promocija demokratije, mira, slobode, političke kulture, kulture dijaloga, kao i drugih savremenih civilizacijskih dostignuća nastalih na osnovi demohrišćanskih načela, kao temeljnih vrijednosti i programskih načela Akademije i stranke,
- Vjerodostojno promovisanje evropske demokratske perspektive bosanskohercegovačkog društva kao zajednice jednakopravnih naroda i građana,
- Motivisanje polaznika na stalnu edukaciju i stvaranje preduslova za povećanje njihove ukupne uspješnosti pri obavljanju njihovih svakodnevnih aktivnosti,
- Sistematsko sticanje novih spoznaja, znanja i vještina timskim učenjem,
- Institucionalno podsticanje izvrsnosti kroz intenzivnu razmjenu podataka, informacija i znanja između predavača i polaznika.

Prva generacija Političke akademije je otpočela sa nastavom u 2011. godini. Politička akademija HDZ BiH u saradnji sa zagrebačkim uredom „Zadužbine Hanns Seidel“ započela je u septembru 2012. godine, s nastavom za II generaciju polaznika jednogodišnje edukacije pod nazivom „Teorija i praksa politike“. Svečanost uoči početka nastave održana je u Mostaru. „Na svečanosti su se prisutnima obratili: Lidija Bradara, politička direktorica PA HDZ BiH, Aleksandra Markić Boban, ravnateljica zagrebačkog ureda Zadužbine Hanns Seidel, Dubravka Šuica, potpredsjednica HDZ Republike Hrvatske i prof. dr Dragan Čović, predsjednik HDZ BiH“ (navod iz saopštenja povodom otvaranja Akademije).

Programi Akademije namijenjeni su članovima HDZ BiH, ali i osobama iz drugih političkih stranaka, zatim javnog sektora, privrede, medija, te ostalim zainteresovanim pojedincima iz zemlje i iz inostranstva.

Akademija djeluje u kontinuitetu, godina za godinom. Zaključno sa krajem 2016. godinom, Akademija je organizovala šest generacija polaznika.

Politička akademija Stranke Demokratske Akcije (SDA)

Stranka Demokratske Akcije je 2007. godine organizovala Političku akademiju SDA za 40 učesnika sa prostora BiH. Akademija je jednogodišnji program i sastoji se od tri trodnevna seminara. Ova akademija je takođe namjenjena mladim ljudima ne samo iz SDA stranke, već i za mlade iz civilnog i javnog društva, regiona i svijeta.³³ Prema internet istraživanju HDZ i SDA jesu političke stranke koje aktivno organizuju neformalnu političku unutarstranačku edukaciju na godišnjem nivou.

Politička akademija SDA je program političkog obrazovanja i osposobljavanja za mlade lidere iz politike, privatnog sektora, javne uprave, civilnog društva i medija, kako iz BiH, tako i regiona i svijeta.

33 <http://www.sdamostar.ba/bs/txt.php?id=323> (18.12.2012.14:50h)

Ciljevi Političke akademije:

- doprinos kvalitetu političkih procesa u Bosni i Hercegovini kroz političko obrazovanje kadrova i njihovo motiviranje za političko i društveno djelovanje,
- razvijanje demokratske političke kulture među mladima i društvenim akterima,
- podsticanje dijaloga i saradnje među njima na pitanjima od opšteg interesa.

Jedan od zadataka Akademije je dodatno osposobljavati izabrane odbornike, ali i pomoći drugima u izvršnoj vlasti u smislu potpunog i cjelovitog upoznavanja sa svim problemima, načinima i tehnikama rješavanja problema na njihovom nivou.

Prema navodima ove stranke, ovo je prva (unutarstranačka, prim. a.) Akademija te vrste u Bosni i Hercegovini, nastala po uzoru na programe političke edukacije u velikim strankama širom Evrope. Politička akademija SDA je, tokom svog djelovanja, kao dio aktivnosti održala niz edukacijskih programa koji su imali za cilj da učesnike bolje pripreme za buduće društvene i političke uloge koje budu obavljali, da doprinesu boljem statusu stranke na domaćem i međunarodnom nivou te uspješno vode Bosnu i Hercegovinu kroz procese bitnih reformi.

Polaznici su mladi lideri iz politike, privatnog sektora, javne uprave, civilnog društva i medija koji su već etablirani u svojim radnim sredinama i žele probuditi znanja i razmijeniti iskustva o društveno-političkim procesima. Učesnici seminara su i parlamentarci, odbornici, šefovi izbornih štabova itd, zavisno od teme koja se prezentuje. Tu su i programi za žene, mlade potencijalne kandidate na listama itd. Prijaviti se mogu svi zainteresirani državljani BiH (prednost imaju oni do navršених 40 godina starosti, sa visokom stručnom spremom, oni koji imaju program rada i djelovanja u narednom perio-

du, te govore najmanje jedan svjetski jezik). Kandidat treba da ima izraženu želju za sticanje novih znanja, unapređivanje vještina i upoznavanje sa novim idejama i tehnikama. Motivacija kandidata je jako bitna tokom selekcije budućih polaznika.

Učesnici su iz svih krajeva BiH, iz većine gradova. Prati se balans kroz učesnike iz većih gradova i manjih gradova i sredina, a i programe obuke često organizuju u manjim mjestima i daleko od velikih centara. Učesnici su najvećim dijelom iz SDA, ali učestvovali su i učesnici iz ostalih, najčešće strana-ka evropske narodne orijentacije iz BiH (PDP, HDZ BiH i HDZ 1990).

Postoje različiti programi. Glavni program je jednogodišnji program obuke, za kandidate koji su primljeni na osnovu javnog poziva i najboljeg rezultata na testovima- (grupa od 40 polaznika, odabrana na testiranju oko 350 kandidata). Sa njima se radi serija obuka, posjeta nekoj od zemalja s kojima postoji saradnja ove partije u Evropi i svijetu, te na kraju studijska posjeta Briselu i upoznavanje sa institucijama Evropske unije. Osim ovoga organizuju se razne programe obuke za mlade i žene iz oblasti političke komunikacije, političkog marketinga, kampanja, brendiranja, zagovaranja, novih medija, EU integracija i drugih. Veliki broj mladih, oko 50, na godišnjem nivou boravilo je na međunarodnim forumima i studijskim posjetama ispred Političke akademije.

Selekcija učesnika za učešće na programima posjeta je zasnovana na potrebama za kapacitiranje ljudi unutar strana-ka te je to, na neki način, svrha rada da mlade ljude što bolje pripreme za te potrebe i izazove.

Domaći, stranački eksperti za određene oblasti, nezavisni eksperti,iskusni stranački predstavnici, brojni evropski parlamentarci i eksperti s kojima je već ostvarena saradnja, na pozive Političke akademije SDA često su boravili u BiH i govorili o svojim iskustvima.

Prema izjavama direktora Političke akademije, najveći broj novoizabranih načelnika, vijećnika, zastupnika, prošao je kroz programe političke edukacije. Uspješne sredine koje su imale odlične rezultate na izborima (2012. godine) učestvovala su u programima. Broj izabranih žena na lokalnim nivoima iz SDA utrostručio se na posljednjim izborima, nakon dvogodišnjeg rada sa osnaživanjem žena u politici. Brojni predstavnici mladih su, predstavljajući BiH, učestvovali na međunarodnim forumima u Evropi i svijetu.

Politička akademija Srpske demokratske stranke (SDS)

Glavni odbor Srpske demokratske stranke (SDS) na sjednici od 17.09.2011. god. donio je odluku o osnivanju Političke akademije Srpske demokratske stranke. U pitanju je ambiciozan strateški projekt kojim SDS nastavlja započeti proces modernizovanja stranke i daljnjeg razvitka i dinamizovanja stranačke infrastrukture, a u skladu sa pozitivnim iskustvima i modelima drugih značajnih savremenih političkih partija. Akademija je zamišljena kao mjesto susreta, prije svega mladih stranačkih kadrova, sa idejom da se kreiraju, usmjeravaju i obrazuju kadrovi, i priprema nova generacija lidera stranke za buduće izazove sa kojima će se SDS susresti u svojoj političkoj borbi i misiji. Ideja je da se u permanentnoj komunikaciji i dinamičkom procesu učenja iznjedri jedna buduća politička elita opremljena svim, kako programsko-ideološkim znanjima, tako i tehničkim vještinama, neophodnim za kretanje u savremenoj politici. Tako koncipirano, djelovanje Akademije predstavlja jedan od načina na koje SDS, prema njihovim stavovima, smjera da odgovori na potrebu promjene političkog diskursa u BiH. Naime, SDS želi biti „inicijator i pokretač procesa zaokreta od retrogradnog stila stalnog iracionalnog sukobljavanja, koji karakteriše neke druge političke snage na BiH političkoj sceni, a koji kao takav ne rješava probleme, već naprotiv, proizvodi permanentan zastoј na svim nivoima

vlasti, ka jednoj istinskoj polemici koja bi se bazirala na snazi promišljenih, utemeljenih i razrađenih argumentacija“.

U tom kontekstu, kao programski ciljevi Akademije, u osnivačkom aktu navedeni su³⁴: 1) afirmisanje integralne ličnosti polaznika Akademije u duhu tradicionalnih vrijednosti srpskog naroda, a koje baštini SDS; 2) motivisanje članova ka stalnom učenju i obrazovanju, u čemu se vidi osnovna poluga rasta i usavršavanja kako samih članova, tako i ideja i programskih ciljeva koje promoviše SDS; 3) obezbjeđivanje logistike za proces sistemskog sticanja znanja i vještina polaznika; 4) institucionalni i strukturalni razvitak stranke; 5) servisiranje potreba članova i funkcionera stranke, a koje su u području rada Akademije. Takođe, Akademija će davati preporuke i mišljenja o selekciji polaznika, njihovom nivou kompetencije i afinitetima u određenim ciljnim oblastima, kao i izvještaj o radu svakog polaznika. Na završnoj ceremoniji Akademija će dodijeljivati diplome i certifikate uspješnim polaznicima, i predstaviti najuspješnije iz pojedinih oblasti. Polaznici koji sa uspjehom završe Akademiju, biće podržani od stranke kako u političkom aktivizmu, tako i da dalje, u svojim lokalnim zajednicama, prenose stečena znanja i iskustva. U tom smislu misija Akademije je u snažnijoj integraciji cjelokupne stranačke strukture.

Predavači, koje Akademija angažuje, priznati su stručnjaci iz pojedinih oblasti, kao i iskusni članovi Srpske demokratske stranke. Za veće i značajnije segmente i oblasti djelovanja stranke biće angažovani konsultanti i instruktori za obuku polaznika, sa idejom da se te oblasti u dogledno vrijeme u potpunosti pokriju kompetentnim kadrovima stranake.

Trajanje obrazovnog ciklusa Akademije je jedan program predavanja i vježbi sistematizovan na godišnjem nivou, s tim da je u toku prve godine Akademija djelovala na pripremnom nivou.

34 <http://www.sdsrs.com/politickaakademija/> (18.12.2012.15:10h)

Vizija Političke akademije SDS je da kreira, usmjerava i obrazuje aktiviste, kadrove i nove lidere stranke koji se pripremaju za buduće izazove sa kojima će se sresti na političkoj sceni. Misija je da se sistemskim učenjem unapređuje znanje i vještine polaznika i članova stranke kroz njihovo aktivno učešće u politici stranke i učestvovanju u modernim demokratskim procesima.³⁵

Unutarstranačka edukacija mladih Socijaldemokratske partije BiH (SDP BiH)

Da bi se bolje informisali članovi stranke Foruma mladih (FOM) SDP-a o političkom sistemu i organizaciji BiH, kampanjama, Upravljanjima projekata i projektnim pristupima, od 2000. godine organizuje se politička edukacija mladih kao vid seminara „FOM 1,2,3“³⁶.

Edukacija se sprovodi, kontinuirano, u lokalnim organizacijama i svi članovi FOM SDP BiH obavezni su da je pohađaju.

Edukacija se sprovodi iz 4 osnovna područja:

- Šta je to socijaldemokratija i koje su njene osnovne vrijednosti: sloboda, jednakost, pravda i solidarnost;
- Struktura države u kojoj žive, struktura partije koja se bori da dobije vlast da bi ostvarila svoja programska opredjeljenja i struktura FOM SDP kroz koji djeluju;
- Projektni pristup radu: kako se definišu ciljne grupe, kako se obrađuje aktuelan problem u društvu, kako se promoviše u medijima, kako se koordinira rad FOM, SDP kao partije, predstavnika SDP BIH u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, kako rezultate predstaviti javnosti, tj. na koji način da ideja iz baze FOM dođe do zastupnika koji je projektovano prezentuje i ubire političke poene koje FOM širi na terenu među mladom populacijom;

35 Ibidem

36 <http://www.fomsdp.ba/home/sadrzaj/256> (24.1.2013. 21:30h)

- Medijska obuka.

Trening centar Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)

Trening centar je otpočeo sa radom 2008. godine i implementirao je treninge za trenere i treninge za članstvo saveza. Na čelu Trening centra nalazi se koordinator. Pored koordinatora je uži tim specijalista za obuke koji kreiraju program i metodologiju obuke.

Zanimljivo je napomenuti da se metodologija obuke temeljila na njemačkoj preduzetničkoj CEFÉ metodologiji čiji pristupi su relevantni za edukaciju odraslih, a u sistemu neformalnih obrazovnih procesa.

Obuke su imale regionalni pristup i održavale su se na cijeloj teritoriji Republike Srpske. Sam koncept Trening centra opisan je kao potreba za uspostavljenjem sistematske i planirane obuke članova u skladu sa potrebama stranke te planiranje i obučavanje postojećih i novih stranačkih trenera. Kratak elaborat je opisan u stranačkom časopisu „Argumenti“ sa jasnim namjerama, metodološkim pristupom, planom obuke članstva i obukom stranačkih trenera, metodama treninga, pristupom modularnom sistemu učenja, definisanim resursima, procjenom uspješnosti svake pojedinačne obuke i slično.

Teme obuka su bile, uglavnom, u oblasti razumijevanja socijaldemokratskih orijentacija i političkih procesa, razvoja ličnih kompetencija, obuke za nove i mlade članove u vezi sa izbornim procesima te osposobljavanje članstva za aktivno uključivanje u (pred)izborne kampanje.

Pored svog članstva, obuke su se organizovale i za članove partija srodnih političkih orijentacija ne samo u BiH (sa članovima SDP-a) nego i u regionu (Srbija, Hrvatska, Albanija, Crna Gora, Makedonija, Grčka). Uglavnom su dominirale obuke za članstvo samog saveza.

Ono što je prisutno, a slično sa drugim unutarstranačkim

edukacijama, jeste da ne postoji centralna evidencija obučениh osoba niti periodična procjena uspješnosti provedениh obuka. Uglavnom se kvantitativni parametri svode na paušalne broјke onih koji su pohađali obuke od „preko nekoliko stotina“ dok se kvalitativni pokazatelјi dovode u vezu sa izbornim rezultatima stranke na nekim od izbora.

Politička akademija Fondacije Boris Divković

Politička akademija Boris Divković je obrazovni program za mlade političare/ke, studente/ice političkih i drugih društvenih nauka i predstavnike/ce nevladinih organizacija koje se bave političkom participacijom mladih i odgovornim politikama u Bosni i Hercegovini. Cilј rada akademije jeste obrazovanje koje će pripremiti mlade ljude za političko djelovanje, promovišući ideју dijaloga, te moralne i odgovorne politike. Akademija se sastojati od četiri modula: Politički sistem BiH (institucije i nivoi vlasti, političke ideologije, izborni zakon, EU integracije, Odgovorna politika (odgovorno budžetiranje, zaštita životne sredine, ljudska prava, politička participacija žena), Religija, društvo i politika (utјecaj religije i vјerskih zajenica na politički život BiH, obrazovni sistem i etnička diskriminacija, suočavanje sa prošlošću); Zagovaranje i javni nastup (zagovaranje na različitim nivioima vlasti, mediji i politika, vјeštine nastupa i medijska promociја).

U sklopu Akademije učesnici imaju obavezu da pišu istraživačke radove na jednu od tema zastupljenih u programu. Radovi se objavlјuju u zborniku radova polaznika Političke akademije Boris Divković pod nazivom Odgovorna politika u BiH.

Nakon učešća na Akademiji polaznicima se dodijelјuju certifikati.

Politička akademija je otpočela sa radom 2014. godine. Do kraја 2016. godine, organizovane su tri Političke akademije. Trajanje јedne akademije je tri dana i obično se realizuje pred

kraj kalendarske godine.

Akademija političke odgovornosti je namijenjena: mladim političarima i političarkama iz različitih bh. političkih stranaka, mladim zastupnicima i zastupnicama u različitim političkim strukturama zemlje (parlamenti, ministarstva, vlade i sl.), mladim iz različitih nevladinih organizacija čije je težišta rada u sferi politike i mladim novinarima i novinarkama čije se težišta rada tiče analize i predstavljanja političkih procesa u zemlji.

Dvije godine nakon početka realizacije Političke akademije, Fondacija Boris Divković uspostavlja Regionalnu liberalnu političku akademiju. Učesnici ove akademije su mladi liberali iz regiona uključujući Forum mladih Naše stranke te omladinske organizacije liberalnih stranka iz Srbije, Makedonije, Hrvatske i Crne Gore.

Cilj akademije je da poveže mlade iz regiona i pruži im edukaciju kako bi postali uticajni demokratski lideri u svojim državama. „Kroz tri modula Regionalne liberalne političke akademije prošli smo sve najvažnije teme koje se tiču liberalizma i politike u zemljama regiona. Kulminacija ove akademije je saradnja i čvrsta mreža mladih ljudi koja je nastala. Svi smo mi, na neki način, budući lideri u regionu i jako je važno da se razumijemo i poštujemo i da među nama postoji dobra komunikacija. Na svu sreću, mi smo kroz ova tri modula dobili i više od saradnje i prije svega smo postali prijatelji, te već osmislili neke ideje koje su produkt ove akademije i garant naše buduće zajedničke aktivnosti. Trenutno ne postoji ništa slično ovoj akademiji u regionu, a upravo prva generacija je pokazala da mladi ljudi lakše pronalaze zajednički jezik i da mogu da proizvedu sjajne ideje samo ako im date platformu i priliku za rad. Smatram da su nacionalne stranke u regionu već dovoljno dugo imale glavnu riječ i da je vrijeme da radimo na jačanju liberalnih stranaka i bolju budućnost svih ovih zemalja. Ne postoji bolji način za uspjeh od edukacije i

povezivanja njihovih 'najmlađih' članova koji su jedina ulazna karta za bolje sutra." izjavila je Lamiya Tiro jedna od učesnica akademije. (citrat preuzet sa web site Akademije)

U okviru posjete Briselu, polaznici imaju priliku da posjete Evropski parlament i razgovaraju sa parlamentarcima o važnim i aktualnim temama u svijetu i Evropi kao što su: politika EU prema izbjeglicama i migracijama, Brexit, napredak zemalja regiona u procesu Evropske integracije i sl.

Program nije baziran samo na teoretskom dijelu, u sklopu programa učesnici imaju zadatak da organizuju mini projekte na jednu od tema koju su obrađivali na akademiji.

Iz ove fondacije najavljuju nastavak Regionalna liberalna politička akademija edukacijom druge generacije polaznika. Regionalna liberalna akademija sadrži tri modula. Politička akademija Fondacije Boris Divković djeluje pod okriljem Naše stranke.

Politička akademija Partije demokratskog progresa (PDP)

Njihova misija jeste politička akademija Partije demokratskog progresa kao programa političkog obrazovanja i osposobljavanja za mlade lidere.

Svjesni značaja neformalnog obrazovanja, osmislen je moderan program edukacije, po uzoru na programe naših sestrinskih stranaka širom Evrope.

Politička akademija Partije demokratskog progresa radi na promociji demokratskih vrijednosti, društvanim promjenama kroz programe neformalnog obrazovanja za politički angažovane mlade ljude.

Polaznici tokom modula akademije, uče o političkom sistemu i ustavnom uređenju Republike Srpske i BiH, demokratiji, demokratskim procesima i institucijama, procesu djelovanja Narodne skupštine RS i usvajanju zakona. Takođe, obrađuju se teme koji se odnose na izborni zakon Bosne i Hercegovine, vođenje kampanje, medijima i javnim nastu-

pom. Učesnici imaju priliku da slušaju o iskustvima političkog rada u drugim zemljama.

Akademija je koncipirana na principu edukativnih modula. Do kraja 2016. godine, Akademiju je pohađalo dvije generacije polaznika.

Vizija je da politička akademija PDP-a teži da bude uticajna organizacija u oblasti neformalnog političkog organizovanja, doprinese uspostavljanju principa odgovorne društvene participacije i promociji ideje da su mladi resurs, a ne problem.

Ciljevi Političke akademije Partije demokratskog progresa su: obrazovanje vrhunskih kadrova, motivisanje mladih za aktivno učešće u političkim i društvenim procesima, stvaranje samosvjesnih i društveno odgovornih mladih lidera, formiranje mreže pokretača i nosilaca društvenih promjena, promocija vrijednosti demokratskog društva, razvijanje demokratske kulture, razvijanje kulture dijaloga i saradnje među mladima širom BiH, regiona i Evrope.

Osim modula koje pohađaju polaznici Političke akademije, Akademija kao organizacija pri PDP-u takođe organizuje i druge seminare, uglavnom za mlade i žene. Ova organizacija ima veoma razvijenu saradnju sa fondacijama širom Evrope i svijeta koje su bliske Evropskoj narodnoj partiji i idejama centra i desnog centra.

U posljednjih pet godina BiH je bogatija za dvije nove akademije (Politička akademija Fondacije Boris Divković i Politička akademija Partije demokratskog progresa).

**AKADEMIJA
ZA POLITIČKE LIDERE/KE
U BiH**

MODELI POLITIČKIH EDUKACIJA LOKALNIH NEVLADNIH ORGANIZACIJA

Akademija za političke lidere u BiH 2007-2016.

Akademija za političke lidere/ke u BiH uspostavljena je 2007. godine. Te godine projekat je implementirala nevladina organizacija Helsinški parlament građana Banja Luka. Krajem iste godine, „džentlmenskim“ sporazumom, projekat preuzima nevladina organizacija Perpetuum mobile koja nastavlja realizaciju Akademije po uspostavljenom modelu sa iskusnim osoblja koje je otpočelo program, a s Akademijom prešlo u organizaciju Perpetuum mobile. Akademija je nastala kao rezultat prvog istraživanja mladih u političkim partijama u BiH (Dušanić, Trninić, 2006, *Mladi u politici*, Banja Luka: Helsinški parlament građana). Tadašnje istraživanje je sprovedeno nad 92 člana političkih partija u brojnim gradovima širom BiH, iz 21 različite političke partije sa sjedištem u BiH. Na osnovu rezultata dobijenih istraživanjem koji su izrazili potrebu da se organizuje edukacija i identifikovali teme i programe edukacije, upustilo se u izazov organizovanja političke edukacije za podmladke političkih partija.

Projekat Akademija za političke lidere/ke ima za cilj da osposobi mlade iz političkih partija i da podrži novu generaciju političara koji će sarađivati u cilju unapređenja njihovih zajednica i društva u cjelini.

Akademija za političke lidere/ke u BiH je namijenjena aktivnim članovima političkih partija, starosti između 18 i 27 godina (u prvim godina raspon godina se kretao do 30) koji imaju preporuku i podršku organa svojih političkih partija i omladinskih struktura stranke za aktivno učešće na Akademiji. U prvim godina realizacije programa Akademije raspon godina polaznika je bio od 18 do 30. Nakon nekoliko godina odstupilo se od ovog modela iz prostog razloga što se željelo ostvariti veći uticaj plaznika Akademije na svoje vršnjake.

Kako je zakonima u BiH mlada osoba definisana kao osoba do 30. godine starosti, pomjeranjem granice polaznika do maksimalnih 27, željelo se ostaviti još minimalno tri godine djelovanja polaznika Akademije na omladinsku populaciju u zajednici u kojima je polaznik aktivan. Program Akademije za političke lidere/ke traje jednu godinu (pripremna faza i faza obuke) i uključuje minimalno 20, a maksimalno 25 polaznika/ca po generaciji. Na kraju programa, dešavalo se da nekoliko polaznika odustane od programa tako da je broj onih koji su kompletirali obuku nešto manji od onih broja koji je otpočeo edukaciju.

U deset generacija „Akademija za političke lidere/ke u BiH“ (2007-2016.) učestvovalo je:

- **199 predstavnika političkih partija (111 mladića, 88 djevojake);**
- **iz 30 političkih partija;**
- **iz 46 gradova i opština u BiH (Republika srpska – 21, Federacija BiH 24 i DB 1);**
- **Iz Republike Srpske učešće je uzelo 115 učesnika;**
- **iz Federacije BiH učešće je uzelo 84 učesnika;**
- **iz Brčko DBiH učešće uzeo jedan učesnik;**
- **Kroz praktične i seminarske radove polaznici akademije su uključili još oko 4000 mladih iz lokalnih zajednica u BiH.**

Na više od 100 različitih tema imali su priliku da razgovaraju i rade sa preko 100 predavača iz reda akademske zajednice, iskusnih političara, diplomata, eksperata u različitim društvenim oblastima, liderima političkih partija, predstavnika institucija vlasti i drugima iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske, Sjedinjenih Američkih Država, Turske, Ruske Federacije i zemalja EU.

Akademiju su pohađali i studenti javnih i privatnih uni-

verziteta u BiH koji su se od osme do desete generacije Akademije pridružili polaznicima, predstavnicima političkih partija. Ukupan broj studenata koji je pohađao Akademiju u periodu 2014-2016. je 145.

Od svih polaznika Akademije, oko 40% njih nalazi se u važnim upravljačkim stranačkim strukturama i strukturama vlasti u kojima aktivno odlučuju i doprinose promjenama. Svi oni su izjavili da im je Akademija pomogla u tome.

Političke partije, čiji su predstavnici do sada učestvovali u Akademiji su: Demokratska narodna zajednica (DNZ), Demokratski narodni savez (DNS), Demokratska partija (DP), Srpska demokratska stranka (SDS), Nova socijalistička partija (NSP), Bosanska stranka (BOSS), Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Narodna stranka radom za boljitak (NSRzB), Pokret za Trebinje (PzT), Liberalna demokratska stranka (LDS), Partija demokratskog progresa (PDP), Socijaldemokratska partija BiH (SDP BiH), Stranka za BiH (SBiH), Stranka demokratske akcije (SDA), Naša stranka (NS), Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH), Srpska radikalna stranka (SRS), Hrvatska stranka prava-HSP-Đapić-Jurišić, Hrvatska stranka prava (HSP), Savez za Bolju budućnost (SBB), Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990), Socijalistička Partija (SP), Srpska napredna stranka (SNS), Demokratska fronta (DF), Komunistička partija (KP), Narod-

.....
„Danas sam gostovala u jednoj emisiji na mostarskoj televiziji na temu mladi i politika. Ovo je bio moj prvi javni nastup ispred kamera u studiju. Sve je prošlo dobro, al dobrim dijelom zahvaljujući onoj vježbi za javne nastupe sa Akademije iz Banje luke.

Sjećam se svakog savjeta i super su dosli.

Jos jedna potvrda da vam je akademija prava stvar!“

***Andrijana Prskalo, Akademije za političke lidere/ke u BiH
2016. godina (10. generacija)***

na demokratska stranka (*NDS*), Prva bosanskohercegovačka stranka (*PBS*), Savez za demokratsku Srpsku (*SzDS*), A-Stranka demokratske akcije (*A-SDA*), Hrvatska stranka prava dr Ante Starčević.

Od početka 2011. godine Akademija je sarađivala sa Narodnom skupštinom Republike Srpske (NSRS) u kojoj su se realizovali moduli Akademije te praksa polaznika Akademije u obliku prisustva sjednicama skupštinskim odborima i klubovima poslanika parlamentarnih stranaka. Saradnja sa Narodnom skupštinom Republike Srpske je, marta 2011, formalno ratifikovana Sporazumom o saradnji bez ograničenog roka trajanja.

.....
„Važne, ja bih rekao čak i neophodne, kako bi nove generacije političara bile pripremljene na ono što ih čeka i kako ne bi pravili greške koje rade ove stare generacije političara“

***Denis Gratz, predavač na Akademiji i prvi predsjednik
Naše stranke***

.....
Iako nije formalizovan odnos nekim dokumentom, uspostavljeno je partnerstvo i sa Parlamentarnom skupštinom BiH u čijim prostorijama se održavaju edukacije i obavlja praksa.

Prvih 7 generacije Akademije za političke lidere/ke u BiH organizovao se isključivo za polaznike koji dolaze iz političkih partija, tj. iz njihovog ogranka za mlade. Praćenjem i procjenom uspješnosti svake generacije ponaosob, uvidjeli smo da bi bilo dobro na edukacije pozvati studente sa univerziteta kako bi se obogatio dijalog i povećala interakcija među mladima, s jedne strane mladih političara, a sa druge, budućih akademskih građana. Taj model se počeo primjenjivati od 8. generacije Akademije, tačnije od 2014. godine i nastavio se realizovati sve do 10. generacije (do kraja 2016. godine). Dakle, posljednje tri generacije Akademije realizovala se kao

mješovita grupa polaznika od kojih je polovina, njih dvadesetak, predstavnici političkih partija, a druga polovina, takođe dvadesetak, studenti javnih i provatnih univerziteta u BiH.

Tokom edukacija, grupa koju su činili podmlaci političkih partija, bila je konstantna i obavezna prisustvovati svim tematskim modulima koji su se održavali u nekoliko gradova u BiH u kojima su bile, u većini slučajeva, smještene institucije i organizacije. Za razliku od njih, na edukativne module su bili pozivani studenti iz tog grada u kojem su se edukacije dešavale. Grupe studenata su se mijenjale od grada do grada te od modula do modula. Najčešće su to bili studenti sa univerziteta u Banjoj Luci za vrijeme realizacije edukacije u tom gradu, zatim sa univerziteta u Sarajevu i Istočnom Sarajevu kad su se edukacije realizovale u Sarajevu te studenti sa univerziteta u Mostaru za vrijeme edukacije u Mostaru.

Pored toga što je ovakav modalitet razvijao intenzitet interakcije i obogaćivao dijalog, nekima od studenata je ovo bila dobra prilika za sticanje novih znanja i vještina iz oblasti političkog i društvenog života te kao motivirajući faktor za daljnji društveni angažman. Nemali broj onih koji su prisustvovali edukacijama narednih godina se prijavljivao za pohađanje Akademije kao predstavkon/ca neke političke partije.

U dijelu rada koji govori o rezultatima uspješnosti, mogu se sagledati stavovi i mišljenja ove kategorije učesnika na Akademiji za političke lidere/ke u BiH.

Pravilnik Akademije

Kako bi model edukacije bio strukturisan i efikasan u upravljanju, tj. da bi smanjio rizik od neželjenih pojava koje mogu da utiču negativno na produktivnost rada, Akademija je definisala kriterijume za polaznike i odnose sa organizatorom i konceptom rada posebnim pravilnikom. Pravilnikom je definisano da je Akademija za političke lidere/ke u BiH namijenjena aktivnim mladim političarima starosti između 18 i 27

godina. Osim ovog osnovnog polaznik/ica Akademije mora da položi i *selekcioni test* koji se sastoji iz pitanja opšte kulture, poznavanja političkog sistema BiH i ekonomske i političke situacije u svijetu. Svako od polaznika/ica Akademije mora imati i preporuku zvaničnih struktura stranke (glavnog odbora stranke ili predsjedništva omladinskih struktura u okviru svoje političke partije).

Od polaznika/ca Akademije se očekuje da imaju znanje *engleskog jezika* potrebno za razumijevanje tekstova, *da koriste internet* (pretraga dokumentata i informacija i komunikacija putem interneta) i da *redovno koriste imejl*.

Da bi dobili završni certifikat, polaznici moraju: biti prisutni na najmanje 85% predavanja, aktivno učestvovati u debatama tokom modula, izvršiti svoje obaveze, prvenstveno u vezi sa izradom seminarskog i praktičnog rada.

Svi polaznici potpisuju ugovor sa „Perpetuum mobile“ – Institutom za razvoj mladih i zajednice Banjaluka koji je definisao prava i obaveze.

Što se tiče finansijskog aspekta, simbolična novčana participacija za učešće u Akademiji za cijelu godinu plaća se nakon potpisivanja ugovora i ne vraća se u slučaju da polaznik/ica odustane od Akademije. Participacija se koristi za pokrivanje dijelova troškova Akademije.

Po završetku programa obuke, svaki od polaznika/ica dobija procjenu svog učešća, koja se šalje odgovornoj osobi u političkoj partiji koja je dala preporuku polazniku/ici za učešće u Akademiji.

Način rada Akademije

Akademija za političke lidere/ke u BiH karakteristična je po sljedećem:

- omogućava sticanje vještina potrebnih za politički angažman;
- uključuje osnovna teoretska znanja o temama koje su

obuhvaćene modulima;

- na svakom od modula osim teoretskog, polaznici imaju i praktični dio koji je u vezi sa temom obrađenom tokom modula (radionice, simulacije, zajednički rad, debate, diskusije i slično);
- praktični interaktivni rad sa polaznicima, kojim, poslije Akademije, mogu svoja znanja primijeniti u svom političkom angažmanu;
- omogućava polaznicima da čuju aktuelne informacije od kompetentnih predavača.
- obezbjeđuje posjete institucijama vlasti i razgovor sa državnicima i predstavnicima institucija najvišeg nivoa.

Ovaj vid edukacije predviđa i samostalni/timski rad na za-

.....
„Dobro je da upoznaju druge ljude koji se bave ili su involvirani u politiku ili su u toku političkog života da jednostavno vide da se ne radi o bilo kakvim čudovištima nego da se radi o normalnim ljudima, ljudima kao što su i oni i da politika nije bauk koliko god se nekim mladima to ne sviđa, ali politika je ono što: ako se mi ne bavimo politikom ona se bavi nama i onda je bolje da stvari uzmemo u svoje ruke.“

***Jakob Finci, predavač na Akademiji i borac za
ljudska prava***

.....

dacima kao što je izrada seminarskog i praktičnog rada, koji ima za cilj da motiviše i podstakne polaznika/cu da obradi temu kojom se planira baviti u okviru svog političkog angažovanja.

Organizovanje Akademije

Tokom deset godina organizacije programa Akademija za političke lidere/ke u BiH, u različitim političkim i socijalnim uslovima, sa različitim generacijama koje nose svoje

specifičnosti uspjeli smo sumirati zaključke i preporuke koje su bitne za kvalitetnu realizaciju programa. Najvažniji aspekti dobrog planiranja i upravljanja ovakvim vidovima političkog obrazovanja jesu saradnja sa političkim partijama, proces selekcije polaznika, kontakti sa učesnicima procjena uspješnosti i prepoznavanje političkih lidera i liderki i samo organizovanje procesa.

Saradnja sa političkim partijama

Kako je politička scena na području Bosne i Hercegovine raznolika, bitno je zarad razvoja demokratskih principa, razvijanja parlamentarnosti i razvijanje navika na raznolikost, uključivati predstavnike svih političkih partija.

Kontakti sa političkim partijama prije, tokom i poslije realizacije Akademije, od ključne su važnosti. Redovni kontakti, sastanci i razmjena informacija sa predsjednicima mladih u okviru političke partije su uveliko pomogli kvalitetnijoj selekciji mladih političara za učešće na Akademiji za političke lidere/ke u BiH. Takođe unutrašnji razvoj i struktura političkih partija jeste jedna od stvari na koju posebno treba obratiti pažnju. U samom kontaktu sa političkim partijama naišli smo na različite strukture i unutrašnju komunikaciju i različit protok informacija. Svi pozivi za Akademiju i obavještenja koja smo slali išli su preko zvaničnih tijela stranke, ali naše iskustvo je pokazalo da se većinom te informacije ne dijele u dubinu do nižih organizacionih struktura stranke. Osim zvaničnih kanala komunikacije u stranci, važno je objavljivati javne pozive, ali i slati direktno mladim političarkama i političarima kako bi informacija došla do što većeg broja mladih aktivnih u političkim partijama. Na taj način se smanjuje uticaj malog broja ljudi na donošenje odluka, ali i povećanje broja kvalitetnih političara i političarki za učešće na Akademiji. Potrebno je periodično održavati sastanke sa zvaničnim strukturama mladih u strankama da bi se procijenila potreba mladih kako

za rad u političkim strankama tako i za učešće na našem programu.

Selekcija učesnika

Za razliku od drugih edukativnih kratkotrajnih edukacija Akademija je jednogodišnji program koji okuplja mali broj političara i jako je bitno obratiti pažnju na izbor kako bi grupa bila kompaktna i kako bi se došlo do najboljih rezultata za svakog pojedinca. Više metoda je korišćeno tokom deset godina i ove metode su pokazale najbolje rezultate:

Svaki polaznik/ca mora da položi selekcionu test koji se sastoji iz pitanja opšte kulture, poznavanja političkog sistema BiH i ekonomske i političke situacije u svijetu. Na ovaj način oni koji planiraju da se prijave moraju da budu motivisani i da se pripreme za test što već filtrira učesnike i eliminišu se oni koji nemaju dovoljno znanja ili motivacije da se izlažu provjeri znanja. Da bi učestvovali u Akademiji potrebno je da imaju preko 70% tačnih odgovora, ali ukoliko znanje na testu bude 90% tačnih odgovora i više, ti učesnici neće biti odabrani jer se smatra da im Akademija nije potrebna. Na ovaj način dobijamo grupu sa istim ili sličnim predznanjem, što dovodi do ravnopravne diskusije i uključivanja u cjelokupni proces tokom Akademije. Vrlo je bitno istaći da, uz napredak i dostupnost tehnologije u poslednje četiri generacije primijenilo se elektronsko polaganje selekcionog testa, s tim u vezi pitanja su koncipirana tako da se na njih daju kratki odgovori budući da su i pitanja mahom o temeljnim znanjima iz gore navedenih kategorija. Vrlo bitno za samu organizaciju je bilo javno objavljivanje rezultata kako top 20 učesnika tako i liste sa dodatnim imenima (po rezultatu testa) koja bi služila za popunjavanje u slučaju da bilo ko iz prvih 20 kandidata odustane od pohađanja prije samog početka.

Takođe, neophodno je da svaki polaznik ima i preporuku zvaničnih struktura stranke (glavnog odbora stranke ili preds-

jedništva omladinskih struktura u okviru svoje političke partije). Na ovaj način uspostavlja se selekcija unutar političkih partija, tražeći da i političke partije biraju koga će i zašto preporučiti te da razmišljaju u koje svoje članove ulažu. Na ovaj način podstiče se koncept pozitivne konkurencije.

Kontakti sa učesnicima

Redovni kontakti sa učesnicima su jedan o načina kako da se intenzivira kvalitetna uključenost u program. Redovna komunikacija prije, tokom i između modula je jako važna. Na taj način su učesnici imali priliku da stalno pitaju, komentarišu, utiču na odabir predavača u odnosu na njihove potrebe, interese i tako doprinesu efikasnosti programa. Komunikacija poslije završetka programa se pokazala kao ključna, jer ona doprinosi održivosti programa i praćenju mladih političara i političarki, njihovih političkih karijera, njihovog angažmana u zajednici i slično. Na taj način procjenjuje se program i način na koji akademci koriste stečeno znanje.

Procjena uspješnosti i prepoznavanje novih političkih lidera i liderki

Kako bi uspješno završili program Akademije i dobili sertifikat, polaznici/ce moraju: biti prisutni na najmanje 85% predavanja, aktivno učestvovati u diskusijama tokom modula, izvršavati svoje obaveze, prvenstveno izrade seminarskog i praktičnog rada. Onima koji su potpisali preporuku za učesnike Akademije, nakon završetka programa, šalje se mišljenje o polazniku i procjena rada nakon završetka programa Akademije, što je jedan od najboljih načina da se motivišu na ozbiljan rad tokom Akademije. Takođe, na ovaj način se političke partije motivišu da prate edukaciju svojih članova i da ozbiljno shvataju preporuke koje šalju.

Odabir najbolje/g akademca/akademkinje u svojoj generaciji jedan je od modela pozitivne konkurencije među

akademcima. Oni sami moraju da odaberu najboljeg među sobom kako bi se navikavali na to da procjenjuju kvalitet sebe i svojih kolega bez obzira da li pripadaju istoj političkoj opciji ili ne. Prepoznavanje novih lidera i rad sa njima je metoda na koju treba posebno obratiti pažnju. Ovim se dodatno angažuju tokom akademije, dobijaju preporuke i za druge edukacije i programe koje organizuju druge organizacije i institucije.

Organizacija akademije

Tokom organizacije logistike potrebno je voditi računa da se identifikuju stvari koje itekako mogu uticati na kvalitet programa i interakcije, a na prvi pogled, možda, ne izgledaju važne. U prvom redu treba posebnu pažnju obratiti na izbor predavača Akademije. Ovaj segment itekako ima uticaja na efektivnost programa, jer se, osim političara i političarki, na koje su polaznici Akademije navikli, dobija širok dijapazon predavača sa različitim iskustvima i znanjima i iz različitih sektora. Tako se među predavačima moraju naći predstavnici političkih partija, institucija, predstavnici organizacija civilnog društva, medija, međunarodnih organizacija, akademske zajednice i drugih. Osim što, ovako, dobija kvalitet i raznovrsnost u edukaciji, bitan element je razvijanje navika kod polaznika da komuniciraju sa različitim društvenim predstavnicima i da sa njima sarađuju.

Interaktivan pristup je jedan od osnovnih polaznih tačaka pri organizaciji svakog od pojedinačnih modula. Jako je bitno da

„Akademija je simulacija političkog djelovanja i odnosa političkih subjekata BiH. Kroz nju možemo saznati sve što bi kroz praksu učilo godinama. Otkriva nam kako izgleda ozbiljno bavljenje politikom koje ne možemo naučiti od iskusnih političara jer se oni istom ne bave na takav način.“

***Dobrica Kucalović, polaznik Akademije za političke lidere/
ke u BiH 2015. godina (9. generacija)***

.....

svaki od modula bude jednako zastupljen kako sa predavanjima tako i sa posjetama zakonodavnim i izvršnim tijelima vlasti te da jedan dio samog tematskog modula bude ostavljen za simulacije (političkog pregovaranja, pres konferencija i slično) u kojima polaznici uzimaju aktivno učeće i na taj način usvajaju znanja od eminentnih stručnjaka iz tih polja te uče jedni od drugih međusobno.

Odabir smještaja naizgled manje važan faktor u obrazovanju političkih lidera, ali se ispostavilo jako bitno da se polaznicima edukacija obezbijedi smještaj koji je relavantan i prihvatljiv mladima njihove dobi. Pokazalo se neefikasnim

.....
„Prije svega, na Akademiju sam došao sa jako dobrim znanjem koje sam još dodatno usavršio, ono što me najviše fasciniralo, a nije prisutno ni blizu na drugim akademijama koje sam pohađao, jesu ‘igre uloga’ i praktične radionice. Mislim da iz praktičnog dijela čovjek najviše uči. U glavi su mi i danas press konferencija koji smo praktikovali te simulacija gradnje koalicije u postizbornom periodu.

Takođe, zadosvoljstvo mi je bilo pisati i završni rad jer ste dali malo širu slobodu oko odabira teme gdje sam još više usavršio svoje akademsko pisanje. I ono što je najvrednije su poznanstva. Sa određenim polaznicima sam danas u kontaktu i, zahvaljujući Akademiji, Banja Luka je postala grad u kojem imam toliko prelijepih uspomena i ona će me uvijek podsjećati na vaš Institut i Akademiju.“

Jasenko Jovančić, polaznik Akademije za političke lidere/ke u BiH 2014. godina (8. generacija)

.....
razvijati elitističke navike kao što su preskupi hoteli jer se na taj način dobija pogrešna slika i razvijaju stavovi suprotni onima koji su u skladu sa ciljevima ovakvog vida edukacije. Potrebno je stvoriti atmosferu jednakosti i usklađenosti sa okruženjem, da se polaznici edukacija identifikuju sa većinom

mladih ljudi kako bi shvatili da nisu ništa dugačiji od svojih vršnjaka i tako se i u budućnosti prema njima odnositi. Obezbjedivanjem smještaja i boravka relevantnog za mlade ljude ostvaruje se lakša interakcija među učesnicima, polaznicima programa edukacije i dolazi do lakše saradnje i stvaranja prijateljskih veza i saradnje.

Program Akademije

Program Akademije se sastoji iz teorijsko-interaktivnih modula, praktičnog dijela i seminarskog rada, koji svaki/a polaznik/ica treba da prođe da bi dobio/la sertifikat Akademije. Moduli su podijeljeni na teme koje su ranije definisane, ali svaki od modula je podložan promjenama u zavisnosti od predznanja studenata/ica i njihovih potreba i interesovanja.

Modul 1 (4 dana) – Mediji, zalaganje i liderstvo (prvi kvartal u godini)

Budući da su mediji ključni faktor u kreiranju javnog mnjenja, najvažniji zadatak jeste kako se izboriti za svoj medijski prostor i kako preko medija poslati snažnu poruku javnosti; to je okosnica ovog modula Akademije. Međutim, nekad nije dovoljno samo odaslati svoju poruku preko medija i čekati da ona proizvede neke rezultate. Potrebno je razviti modele zalaganja i lobiranja koji će omogućiti da planirana akcija i poruka dobije podršku nadležnih struktura, a kako se to postiže, polaznicima Akademije je predloženo kroz predavanja o javnom zalaganju i lobiranju.

Ovaj modul naglašava značaj javnog govora i liderstva. Gosti predavači su političari koji polaznicima prenose svoja iskustva kako se ponaša za govornicom i na javnim skupovima i kako se osmišljava kreativan i nadahnut govor. Profesionalci iz oblasti medijske komunikacije i političkog liderstva govore polaznicima o tome kako se gradi dobar imidž i šta je sve potrebno imati u vidu kada je riječ o pojavljivanju u javnosti.

Modul 2 (4 dana) – Mladi i diplomatija i evropske integracije (drugi kvartal u godini)

Cilj ovog modula je upravo pojašnjenje djelovanja i nadležnosti BiH institucija, sa posebnim osvrtom na proces evropskih integracija i međunarodne saradnje. Teme koje ovaj modul obuhvata su posvećene razvoju Evropske unije, odnosima EU i drugih vodećih svjetskih sila. Reforma javnog sektora u RS i FBiH, kao i međuinstitucionalna komunikacija i javne politike u BiH, jesu teme koje su aktuelne i neophodne u bavljenju javnim i političkim životom i obrađivane su tokom

.....
„Prije tačno godinu dana dobio sam diplomu Akademije za političke lidere BiH. Na toj akademiji sam naučio puno i ta akademija je jedan od ključnih faktora zašto sam danas najmlađi vijećnik u općinama Kantona Sarajevo i jedan od najmlađih u čitavoj BiH.

Hvala Perpetuum Mobile.“ - polaznik Akademije za političke lidere/ke u BiH 2015. godina (8. generacija)

.....
ovog modula.

Osim toga, veći dio modula će se bazirati na promociji važnosti učešća mladih u diplomatskim procesima. Predavači ove teme su eksperti iz međunarodnih i lokalnih organizacija, ali prije svega iz institucija koje su zadužene za ova pitanja u Bosni i Hercegovini, kao i predstavnici diplomatskog kora BiH i druge diplomate u BiH.

Modul 3 (4 dana) – Ljudska prava u BiH, iskustva u rješavanju sukoba (treći kvartal u godini)

Način ostvarivanja zaštite ljudskih prava u svim segmentima života je ključno pitanje za razvoj Bosne i Hercegovine i njeno pridruživanje Evropskoj uniji. Riječi kao što su: demokratija, tolerancija i pomirenje, izazivaju različite reak-

cije kod ljudi u BiH. Neki smatraju da su se ove riječi ‘izlizale’ od pogrešne upotrebe, odnosno zloupotrebe. Ovim modulom se ukazuje na značenje ovih pojmova i šta možemo naučiti iz ratnog iskustva, zatim koji mehanizmi zaštite ljudskih prava su razvijeni kod nas i kako se primjenjuju. Obrađuju se pitanja sudske komponente vlasti u BiH u okviru reforme, problema i izazova kroz koje prolazi pravosudni sistem u BiH.

Poseban akcent je stavljen na međunarodne norme i konvencije koje je BiH ratifikovala i koje bi trebalo da primjenjuje, kao i na iskustva drugih zemalja koje su se suočavale ili se još uvijek suočavaju sa konfliktnim/ratnim situacijama. Predavači na ovom modulu su politički analitičari i stručnjaci iz oblasti ljudskih prava i međunarodnog prava.

Modul 4 (4 dana) – Mladi u BiH, regionalna saradnja i izborni proces (četvrti kvartal u godini)

Na ovom modulu pojašnjava se koje su institucije u BiH nadležne za mlade, koje su njihove aktivnosti i da li preduzimaju posebne mjere za mlade, kako te institucije komuniciraju sa mladima i koji zakoni u BiH su namijenjeni mladima. Osim toga na ovom modulu polaznici/ce se detaljno upoznaju sa evropskim strukturama za mlade i standardima koji postoje u EU, međunarodnim i evropskim obavezama za mlade koje je preuzela BiH. Takođe, bitan segment jeste tema izbora, izbornog zakonodavstva i izbornog procesa. Važno je senzibilizirati polaznike Akademije za omladinsku problematiku i pobuditi interes i opredjeljenost da se tokom svog političkog rada zauzimaju za omladinsku problematiku. Predavači na ovom modulu su predstavnici ministarstava nadležnih za pitanja mladih, omladinskih struktura iz zemlje i zemalja u okruženju, predstavnici organizacija koje su resursni centri za sprovođenje omladinskih evropskih programa te eksperti iz nevladinog sektora.

.....
„Akademija je pravi primjer kako se dobrim radom prave
odlučni koraci naprijed i sa ovakvim angažmanom i osposoblja-
vanjem mladih imamo šanse za uspjeh.“

Dragomir Liščić, student – polaznik Akademije

.....

Praktičan rad (četvrti kvartal u godini)

Svaki/a od polaznika/ca će imati i praktičan zadatak prenošenja stečenog znanja drugim mladim ljudima. Metode i načini prenošenja tog znanja definisani su tokom modula u zavisnosti od vještina i interesovanja svakog polaznika/ice pojedinačno. Neki od načina jeste organizovanje predavanja na fakultetima u BiH, srednjim školama, skupovima, političkim partijama, NVO. Od 2011. godine, praksa se obavljala u Narodnoj skupštini Republike Srpske, kako je definisano Sporazumom ili Parlamentarnoj skupštini BiH, u zavisnosti od želje i afiniteta polaznika gdje mogu, u obliku prisustva sjednicama skupštinskih odbora i klubova poslanika parlamentarnih stranaka, obaviti praksu. Svrha realizacije praktičnog rada jeste odsustvo mogućnosti ekskluziviteta polaznika Akademije da stečena znanja i vještine zadrži samo za sebe te da omogući multipliciranje na mlade onoga što su tokom Akademije stekli.

Seminarski rad (druga polovina godine)

Tokom modula dogovaraju se o aktuelnim temama za mlade političare o kojima će polaznici pisati seminarske radove. Svaki rad sadrži osnovne elemente i znanja stečena kroz Akademiju. Ovakav način rada će omogućiti detaljnu obradu tema u vezi sa mladima i pokretanje rješavanja problema mladih u BiH.

Radovi se predstavljaju široj javnosti (univerzitetima u BiH, institucijama BiH, omladinskim organizacijama, političkim partijama) i dostupni su na web stranici.

Modul 5 (1 dan) – Odbrana seminarskog rada i ceremonija dodjele diploma

Peti modul je ujedno i završnica Akademije, koji se sastoji od radnog dijela, tokom kojeg svi učesnici predstavljaju svoje seminarske i praktične radove i ceremonijalnog dijela kada se polaznicima Akademije uručuju diplome/certifikati i predstavljaju rezultati programa. Osim studenata, organizatora i predavača, na ovaj modul su pozvani i predstavnici obrazovnih institucija, organizacija civilnog društva, političkih partija, predstavnici vlasti i međunarodnih organizacija.

Mjesto održavanja Akademije je u zavisnosti od teme modula. Slijedeći principe efikasnosti upravljanja i organizovanja te utroška planiranih i raspoloživih sredstava, ispostavilo se da teme modula određuje mjesto održavanja edukacije. Konkretno, ukoliko su teme u vezi sa institucijama vlasti i međunarodnim institucijama smještenim u Sarajevu, edukacija se održava u tom gradu. To je iz razloga učinkovitijeg obezbjeđenja ljudskog resursa u obliku predavača i izlagača. Ukoliko tema edukacije podrazumijeva dolazak predavača sa raznih strana BiH i regiona, onda se uzima geografski najpovoljnije mjesto, približno jednako udaljeno svima koji dolaze kao gosti.

Alumni Akademije za političke lidere/ke u BiH

Nakon 7 generacija Akademije za političke lidere/ke u BiH, tokom 2013. godine Akademci prethodnih generacija okupili su se kako bi oformili Alumni asocijaciju. Alumni asocijacija je neformalna organizacija otvorenog članstva za sve polaznike Akademije koji su uspješno završili program. Svrha alumni asocijacije je da spoji i održi, u međusobnom kontaktu, sve polaznike Akademije za političke lidere/ke u BiH, kao i komunikaciju sa organizatorima te predavačima.

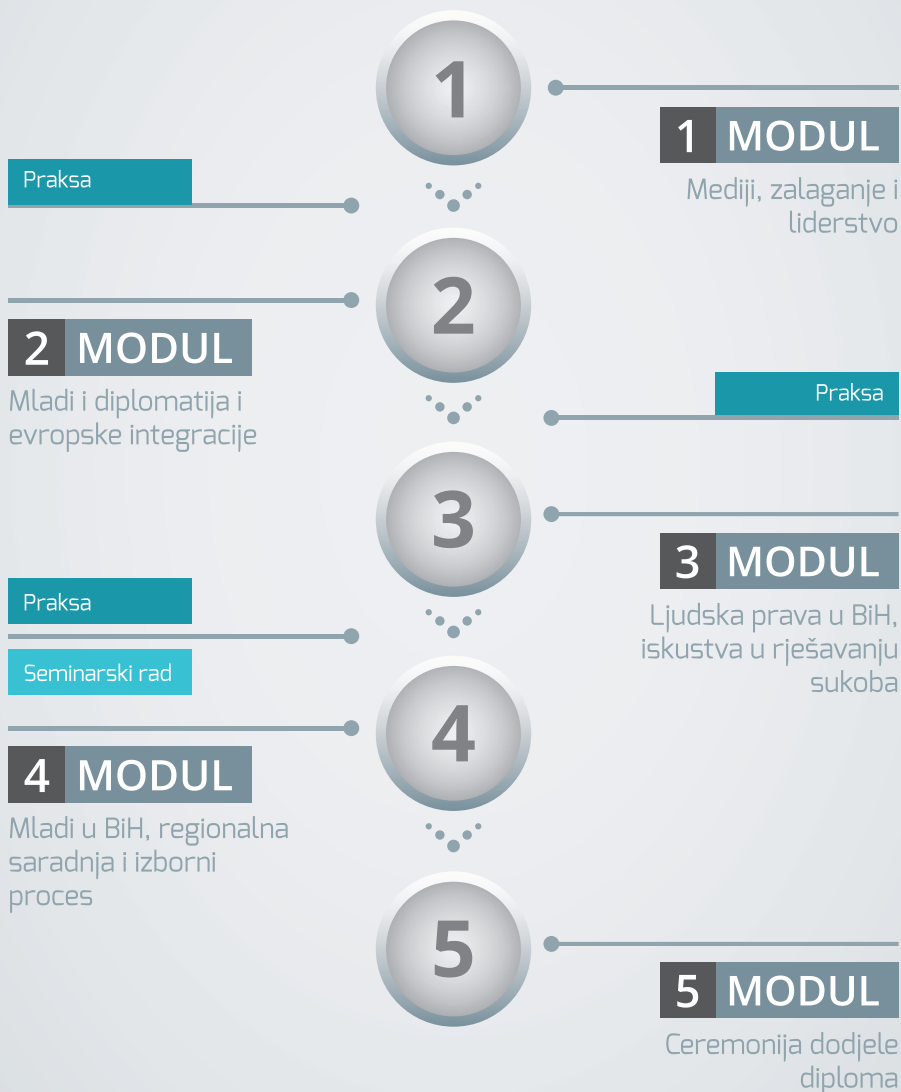
Nakon nekoliko susreta i zajedničkih aktivnosti, organizovano je strateško planiranje Alumni asocijacije. Tokom

AKADEMIJA ZA POLITIČKE LIDERE/KE

ORGANIZACIJA AKADEMIJE

planiranja definisana je misija asocijacija. Ona glasi: stvaranje trajnih i čvrstih veza među akademcima, organizatorima i predavačima kao i sa širom društvenom zajednicom. Vizija asocijacije je slobodan angažman mladih spremnih na saradnju u izgradnji povjerenja i uvažavanja različitosti. Nakon strateškog planiranja ozvaničen je početak rada Alimni asocijacije. Dan zvaničnog početka rada je 15. oktobar 2015. godina mada su neke aktivnosti realizovane u okviru asocijacije.

Ciljevi Alumnija asocijacije:

- Promocija važnosti i značaja Alumnija asocijacije;
- Uključivanje akademaca svih generacija u Alumnija organizaciju Akademije;
- Kreiranje Alumnija baze podataka i kontakata koja će akademcima pomoći u profesionalnom angažmanu;
- Jačanje međusobnih veza akademaca, organizatora i predavača;
- Unaprijediti rad Alumnija i doprinijeti njegovom razvoju;
- Jačanje i promocija ugleda i dostignuća Akademije za političke lidere/ke u BiH;
- Ostvarivanje saradnje sa institucijama i pojedincima koji su doprinijeli radu Akademije;
- Pružanje pomoći pri realizaciji programa Akademije;
- Informisanje javnosti o važnim društveno-političkim stavovima s akcentom na pitanja mladih;
- Učešće u izradama, dopunama i izmjenama javnih politika.

Aktivnosti Alumnija

- Organizovanje edukativnih aktivnosti za članove Alumnija i drugih mladih
- Redovna međusobna komunikacija članova Alumnija i održavanje redovnih sastanaka tijela organizacione strukture
- Organizacija sastanaka članova alumnija sa podmlacima

političkih partija, mladima, studentima, nosiocima izvršne i zakonodavne vlasti.

- Organizacija okruglih stolova, seminara i konferencija na temu aktuelnih društveno-političkih tema sa akcentom na pitanja mladih.
- Saradnja sa drugim organizacijama koje imaju slično djelovanje
- Učestvovanje na međunarodnim i lokalnim događajima od značaja za Alumni
- Prikupljanje sredstava za rad Alumnija
- Promocija Alumnija putem interneta, društvenih mreža i sredstava masovne komunikacije
- Organizovanje studijskih posjeta od značaja za Alumni
- Pisanje i realizacija projekata za mlade
- Lobiranje za ostvarivanje navedenih ciljeva

Članstvo

Članstvo u Alumni asocijaciji je na dobrovoljnoj osnovi i ono se zasniva popunjavanjem i podnošenjem aplikacione forme. Članstvo u Alumniju mogu dobiti samo završeni akademci programa Akademija za političke lidere/ke u BiH. Članstvo u Alumniju je besplatno i ne podliježe bilo kakvim materijalnim obavezama. Prestanak članstva nastaje na lični zahtjev ili kršenjem nekih od ciljeva Alumni organizacije, o čemu odlučuju tijela Alumnija. U Alumni su pozvani svi polaznici Akademije, a taj broj je 199.

Organizaciona struktura

Alumni asocijacija je tijelo koje je proisteklo iz programa „Akademija za političke lidere/ke u BiH“ i biće u funkciji savjetodavnog tijela organizatorima pomenutog programa. Tijela unutar Alumnija su:

- Skupština Alumnija (sastoji se od svih punopravnih članova Alumnija) – usvaja izvještaje, usvaja plan rada Alum-

nija, bira Izvršni odbor. Skupština donosi odluke prostom većinom prisutnih članova.

- Izvršni tim (sastoji se od 5 članova, mandat traje godinu dana uz mogućnost reizbora) – bira se na Skupštini gdje svaki član Skupštine ima pravo da glasa za najviše 5 članova, a na osnovu dostavljenih prijedloga Sekretarijata. U Izvršni tim se bira 5 kandidata sa najviše glasova. Izvršni tim sprovodi definisane ciljeve, predlaže plan rada Alumnija, podnosi izvještaje Skupštini, predstavlja Alumni i ostalo.
- Sekretarijat Alumnija je operativni tim koji obavlja administrativne poslove. Trenutni Sekretarijat Alumnija je „Perpetuum mobile Institut“.

**REZULTATI I ANALIZA
NALAZA ISTRAŽIVANJA
EFIKASNOSTI MODELA**

REZULTATI I ANALIZA NALAZA ISTRAŽIVANJA EFIKASNOSTI MODELA POLITIČKIH EDUKACIJA

U uvodnom dijelu predstavljani su predmet i cilj istraživanja, istraživačka hipoteza i naučne metode koje su primjenjene u procesu istraživanja. Takodje, u ovom dijelu je predstavljena struktura i broj uzorka istraživanja koji je predstavljen i u grafički obrađenim podacima, a poseban naglasak je istaknut u očekivanom doprinosu nauci.

Predmet i cilj istraživanja

Bez obzira da li politička organizacija ima formalno organizovanu strukturu za osposovljavanje svojih kadrova ili ne, način na koji se organizuje političko obrazovanje jeste krucijalan za razvoj političke organizacije, te političke kulture jedne zemlje – dugoročno gledano. Iako postoje zajednički stavovi o tome šta je dobro upravljanje ljudskim resursima za sve organizacije, političke organizacije, kao neprofitne organizacije, ipak se razlikuju od organizacija usmjerenih na profit u nekoliko dimenzija: motivisanost i angažovanje članstva, upravljačka struktura, raspolaganje finansijskim resursima, i slično.

Predmet istraživanja bazira se na ispitivanju efikasnog modela političkog osposobljavanja kao imanentnog segmenta upravljanja ljudskih resursa u neprofitnim i političkim organizacijama u BiH.

Cilj istraživanja jeste definisati specifičnosti i efekte različitih modela političkih edukacija u BiH te, na osnovu njih, definisati preporuke koje mogu unaprijediti upravljanje ljudskih resursa u neprofitnim i političkim organizacijama.

Da bi se dostigao gore definisani cilj, potrebno je utvrditi i dostići specifične istraživačke ciljeve. To se može konkretizo-

vati kroz nekoliko ciljeva i zadataka:

1. Procijeniti socijalne stavove i edukovanost mladih, potencijalnih, političara pitanjima bitnim za daljnji politički angažman
2. Utvrditi kolika je spremnost mladih članova političara za rješavanje problema mladih u zajednici
3. Procijeniti spremnost podmladaka političkih partija za saradnju sa drugim institucijama (drugim političkim partijama, omladinskim nevladinim organizacijama) koje se bave mladima
4. Utvrditi aspekte korisnosti od efikasnih modela političke edukacije mladih.

Istraživačka hipoteza

Osnovna hipoteza istraživanja zasnovana je na stavu da strukturisana, dugoročna i kohezivna politička obrazovanja mladih u BiH (kao postkonfliktnoj zemlji režima nove demokratije), mogu biti efikasna u razvoju mladih u oblasti političkog osposobljavanja i angažmana da bi se podigao nivo političke kulture, ophođenja, saradnje i omogućilo efikasnije donošenje političkih odluka.

Naučne metode koje su primjenjene

Upravljanje ljudskim resursima i neprofitnim i političkim organizacijama jeste naučna disciplina koja integriše spoznaje različitih nauka i naučnih disciplina, i to: menadžmenta, psihologije, ekonomije, sociologije, prava, antropologije, andragogije, medicine rada. Naučne spoznaje menadžmenta ljudskih resursa i menadžmenta u neprofitnim i političkim organizacijama, povezuje i sagledava u cilju unapređenja odnosa čovjeka i rada zato su se u ovom istraživanju primjenjivale naučne metode anketiranja korišćenjem instrumentarija upitnika sa otvorenim i zatvorenim pitanjima, inter-

vjui, analize sadržaja, analize i sinteze dobijenih rezultata. Metodama anketiranja i intervjuva istraživani su i prikupljani podaci o načinu na koji su organizovane političke edukacije mladih u BiH. Pomoću analitičke metode analizirana je teorijska postavka i način na koji se oni primjenjuju kroz praksu. U definisanju preporuka i procedura koje mogu unaprijediti praksu političkih edukacija mladih, primijenila se sintetička naučna metoda.

Izdvojen je jedan model koji je metodom sondažnog istraživanja posebno obrađen i analiziran te poslužio, na osnovu rezultata dobijenih ovim istraživanjem, kao efikasan model, ili barem približno uzoran model, političkih edukacija mladih. Naime, radi se o projektu Akademija za političke lidere/ke u BiH koji je implementiran u periodu 2007-2016. Projekat je, vremenom, prerastao u model i, kao takav, predstavlja model zasnovan na desetogodišnjem iskustvu u kreiranju i upravljanju političkim edukacijama. Iako se radi o modelu razvijenom od strane nevladine organizacije koja se, većim dijelom programa, profilisala u oblasti političkih edukacija mladih, ne smije se umanjiti značaj i udio ovakvog tipa modeliranja. Lakonski rečeno, važnost se može pridati ovakvom obliku programiranja i modeliranja jer je u postmodernističkom svijetu „nevladina organizacija akter tržišne scene“ (Dašić i dr., 2009: 177). S tim u vezi ovaj rad je pionirski poduhvat u oblikovanju modela političke edukacije mladih, prvenstveno baziran na neformalnom osposobljavanju i edukaciji, političkom upravljanju i analitici.

Procjena i ispitivanje efikasnog modela političke edukacije jesu sprovedeni preko nekoliko metoda. Jedan od metoda jeste sondažno istraživanje, tj. primjena upitnika.

Uzorak

Upitnik je primjenjen na uzorku od 180 mladih političara iz 30 političkih partija i 46 opština u BiH (21 iz Republike

Srpske, 24 iz Federacije BiH i 1 iz Brčko distrikta BiH). Te na 21 studenta koji su povremeno pohađali program Akademije.

Metode i instrumentarijum

Prva metoda istraživanja jeste primjena upitnika koji je sadržavao 33 pitanja koja su bila usmjerena na odnos mladih političara i njihovih partija prema problemima mladih i identifikovanje efekata i rezultata učinkovitosti efikasnog modela edukacije mladih u političkim partijama.

Pitanja su bila otvorenog i zatvorenog tipa. Postojalo je dvadeset četiri tzv. zatvorenih pitanja sa ponuđenim odgovorima i osam tzv. otvorenih pitanja, u kojima ispitanik piše odgovor za koji smatra da je najadekvatniji. Takođe, postojalo je jedno kombinovano pitanje, tj. pitanje sa ponuđenim odgovorom i „otvorenom mogućnošću“ da se da bilo kakav odgovor. Ovakva konstrukcija i organizovanje pitanja u otvorenom i zatvorenom obliku, omogućava dobijanje konkretnih procentualnih odgovora, ali i dragocjene podatke koji mogu da pomognu dubljoj interpretaciji odgovora.

Pored takvih pitanja, u upitniku je korištena i petostepena Likertova skala koja ispituje spremnost za pokretanje pitanja mladih u zajednici, spremnost na saradnju sa omladinskim organizacijama i drugim političkim partijama. Skala se sastojala od 1 do 5 tvrdnji koji mjere spomenutu spremnost. Ispitanici iskazuju svoj stepen slaganja sa postavljenim tvrdnjama, zaokružujući odgovarajući nivo slaganja u petostepenom obimu od: „u potpunosti nisam saglasan/a“ do „u potpunosti sam saglasan/a“. Ispitanici su imali mogućnost da upitnik popunjavaju pismeno ili elektronski.

Upitnik je primjenjen u brojnim gradovima širom BiH, kod članova 30 različitih političkih partija sa sjedištem u BiH. Mladi političari bili su članovi sljedećih partija: Demokratska narodna zajednica (*DNZ*), Demokratski narodni savez (*DNS*), Demokratska partija (*DP*), Srpska demokratska stranka

(SDS), Nova socijalistička partija (NSP), Bosanska stranka (BOSS), Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Narodna stranka radom za boljitak (NSRzB), Pokret za Trebinje (PzT), Liberalna demokratska stranka (LDS), Partija demokratskog progresa (PDP), Socijaldemokratska partija BiH (SDP BiH), Stranka za BiH (SBiH), Stranka demokratske akcije (SDA), Naša stranka (NS), Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH), Srpska radikalna stranka (SRS), Hrvatska stranka prava-HSP-Đapić-Jurišić, Hrvatska stranka prava (HSP), Savez za Bolju budućnost (SBB), Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990), Socijalistička Partija (SP), Srpska napredna stranka (SNS), Demokratska fronta (DF), Komunistička partija (KP), Narodna demokratska stranka (NDS), Prva bosansko-hercegovačka stranka (PBS), Savez za demokratsku Srpsku (SzDS), A-Stranka demokratske akcije (A-SDA), Hrvatska stranka prava dr Ante Starčević.

Pokušali smo da procenat anketiranih mladih političara iz različitih partija bude približan broju onih koji su učestvovali u političkim edukacijama. U tome smo djelimično uspjeli jer pojedini polaznici Akademije za političke lidere/ke u BiH nisu popunili upitnike koji su im bili dostavljeni. Od ukupnog broja polaznika (199), ispitano je njih 180 što predstavlja 90,5 % polaznika. Taj broj predstavlja namjeran uzorak koji je, kasnije, prigodno odabran i anketiran.

Posljednje tri generacije Akademije za političke lidere u BiH (2014, 2015. i 2016) imale su priliku da predavanja i edukacije slušaju i tokom radnog dijela sarađuju sa studentima različitih univerziteta u BiH. Neki od studenata/polaznika Akademije su takođe ispitani. Istraživanjem je obuhvaćen 21 student na koje je primjenjen isti upitnik sa redukovanim brojem pitanja relevantnim za komparaciju sa polaznicima Akademije koji dolaze iz političkih partija.

Uz to, intervjuisane su tri ključne osobe koje su dugi niz godina radile na planiranju i organizovanju procesa edukaci-

je. Njihova iskustva i sugestije su od dragocjenog značaja za aspekt menadžmenta.

Druga metoda, pored sondažnog istraživanja, jeste prikupljanje podataka individualnim intervjuima sa mladim političarima iz političkih partija i organizatorima programa političke edukacije. Cilj ovih intervjuja je bio konkretna analiza uspjeha i dostignuća mladih u politici. Budući da se prilikom kreiranja upitnika izostavio segment o učešću političara na lokalnim izborima, intervjuima se ostvario lični kontakt sa ispitanicima i dobili relevantni podaci.

Intervju je nastarija tehnika za prikupljanje podataka koja je poznata (Fajgelj, 2004). Međutim, postoji nedoumica u definiciji intervjuja, posebno naučnog. Osnovna karakteristika dubinskih intervjuja, vrlo slično fokus grupama jeste velika fleksibilnost u pogledu drugih brojnih parametara: trajanje intervjuja, tip zapisa, izbor ispitanika, odnos između ispitanika i ispitivača, strukturiranost intervjuja. Varijabilnost je prisutna u svakom navedenom aspektu, te ih je stoga teško jasno definisati (Miles, 1994).

Treća metoda koja je korištena jeste bila analiza sadržaja. Analizirao se plan i program edukacija, obrađivanje teme, dinamika realizacije edukacija, struktura polaznika i predavača edukacija.

Prema Fajgelju (2004), analiza sadržaja je svaka tehnika zaključivanja koja se zasniva na sistematskom i objektivnom identifikovanju karakteristika datih poruka. To je kvantitativna i kvalitativna analiza teksta, ikoničkog materijala, zvukova. Mogu da se analiziraju pisani tekstovi, medijske emisije, crteži i drugo.

Analiza sadržaja podrazumijeva nekoliko faza. U početku se definiše problem, identifikuju se istraživačka pitanja te se odrede sadržaji ili uzorak sadržaja koji će biti analizirani.

Nakon toga se definiše jedinica analize koja se nekad zove i jedinica klasifikacije ili uzorkovanja. To je osnovna jedinica

poruke koja će biti klasifikovana. Ako je u pitanju analiza teksta to može biti riječ, grupa riječi, cijela rečenica, iskaz, tema, ajtem karakter itd (Havelka i dr., 1998)

Po utvrđivanju analize vrši se uzorkovanje, tj. obim i nivo koji će analiza obuhvatiti, takođe, pristupa se klasifikaciji u određene kategorije (Creswell, 2003). U kategorije se svrstavaju određene jedinice analize. Potrebno je ustanoviti mogućnost svrstavanja u jednu ili u više kategorija. Bitno je pretpostaviti da li se unaprijed formiraju kategorije – deduktivno ili se formiraju tokom i nakon pregleda sadržaja – induktivno. Nakon toga, uspostavljaju se pravila za kategorisanje i konačno se klasifikuje tekst.

Analiza sadržaja svrstava se u kvantitativne, ali i kvalitativne metode. To podrazumijeva više detalja i informacija. Podaci se mogu analizirati kvantitativno, koristeći pri tome i složenije statističke metode.

Četvrta metoda, metoda komparacije. Budući da je istraživanje polaznika Akademije za političke lidere u BiH 2007-2011. godine (pet generacija polaznika) sprovedeno tokom 2012. godine, korišćenjem istih istraživačkih instrumenata i metoda, podaci dobijeni istraživanjem nad polaznicima Akademije 2012-2016. godine (pet generacija polaznika) upoređivani su sa prethodnim. Korišćenjem ovog metoda istraženi su ne samo aspekti definisani predmetom istraživanja nego su omogućeni prikazi korelativnih odnosa među generacijama Akademije, naročito prvih i posljednjih te korelacija pristupa i efekata u početku realizacije programa osposobljavanja mladih iz političkih partija sa onim pristupom i efektima u kasnijem periodu.

Ispitivanje je sprovedeno u prvim mjesecima 2017. godine. Ispitivanje je sprovedeno bez ikakvih problema na terenu. Kreiranje upitnika, analizu sadržaja te kompletno ispitivanje, sproveo je autor ovog rada.

Statističku obradu podataka u SPSS 15.0 programu spro-

veo je autor ovog rada uz stručnu konsultaciju i podršku prof. dr Srđana Dušanića, te asistenciju tima Instituta Pereptuum mobile.

Očekivani naučni doprinos

Istraživanje je rezultiralo preporukama čija bi primjena mogla da unaprijedi političko upravljanje i analitiku te upravljanje ljudskih resursa u neprofitnim organizacijama i političkim organizacijama. Imajući u vidu broj i relativno kratku istoriju političkih edukacija u BiH s jedne strane, te nedostatak istraživanja o efikasnosti ovakvih programa s druge strane, ovaj rad doprinosi razvoju teorija o političkom upravljanju i analitici te upravljanju ljudskim resursima u neprofitnim organizacijama i političkim organizacijama i da pomogne unapređenju njihovog poslovanja i jačanja.

Slika 1.1. Prikaz gradova i opština na mapi BiH u kojima je sprovedeno istraživanje i iz kojih dolaze polaznici Akademije za političke lidere u BiH

Istraživanje je sprovedeno u 46 gradova i opština u BiH: Banja Luka, Sarajevo, Istočno Sarajevo, Mostar, Bijeljina, Lukavac, Zenica, Gradiška, Trebinje, Prijedor, Tuzla, Bihać, Zvornik, Livno, Kozarska, Široki Brijeg, Dubica, Bratunac, Čazvin, Derventa, Tešanj, Teslić, Bosanski Petrovac, Bugojno, Laktaši, Prozor, Bosansko Grahovo, Brčko, Čelinac, Doboj, Drvar, Foča, Kneževo, Maglaj, Mrkonjić Grad, Nevesinje, Olovo, Pale, Sokolac, Srebrenik, Velika Kladuša, Vitez, Srbac, Donji Vakuf, Travnik, Gračanica, Živinice.

Istraživanje je provedeno u dva navrata:

1. **U prvom navratu istraženi su stavovi i ocjene pet generacija polaznika Akademije za političke lidere u BiH koji su taj program pohađali u periodu 2007-2011. U ovoj grupi ispitano je 95 polaznika (N=95).**
2. **U dugom navratu, pet godina poslije, istraživanje je sprovedeno na pet generacija polaznika Akademije za političke lidere u BiH koji su taj program pohađali u periodu 2012-2016. U ovoj grupi ispitano je 85 polaznika (N=85).**

Ukupan broj ispitanika je 180 (N=180).

Rezultati ispod su prikazani odvojeno po grupi generacija ispitanika kako bi se uporedili efekti programa Akademije u prvih pet godina i posljednjih pet godina. Neki rezultati su prikazani objedinjeno jer se nije smatralo da su od značaja da se prikazuju odvojeno.

Tabela 1.2. Prikaz uzorka s obzirom na pol

	Ž	M
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	45,3	54,7
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	41,2	58,8

Od ukupnog broja ispitanika, pripadnici muškog pola bili su u rasponu od 54,7 do 58,8% , dok je ženskog pola bilo u rasponu od 41,2% do 45,3% u zavisnosti od generacije polaznika.

Tabela 1.3. Prikaz uzorka s obzirom na starosnu dob

	najstariji	najmlađi
Godine rođenja ispitanika	1975.	1996.

Raspon godina rođenja ispitanika (N=180) je bio od 1975. do 1996. godina.

Tabela 1.4. Prikaz uzorka s obzirom na status

	učenici	studenti	zaposleni	nezaposleni
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	2	44	41	13
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	0	27	53	20

Među ispitanicima Akademije 2012-2016. bilo je više zastupljeno zaposlenih i nezaposlenih, a manje studenata u odnosu na ispitanike Akademije 2007-2011.

Tabela 1.5. Mjesto življenja ispitanika

	Selo	Grad	Prigradsko naselje
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	7	84	8
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	7	81	12

Što se tiče mjesta iz kojih dolaze i u kojima žive ispitanici, u gradu žive u rasponu 81-84% ispitanika, u selu 7% a u prigradskom naselju 8-12%.

Rezultati istraživanja je pokazalo da je bila ravnomjerna zastupljenost polaznika Akademije svih generacija. Akademija je trajala u periodu 2007-2016. Ispitanici svih generacija

koje su pohađale Akademiju, skoro podjednako su bili zastupljeni u istraživanju bez značajnih statističkih razlika.

Tabela 1.6. Kontinuirana aktivnost u političkoj partiji

	Aktivan u stranci	Nisam aktivan u stranci
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	78	22
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	83,5	16,5

Nešto veći broj odustajanja od članstva u političkoj partiji zapažen je kod polaznika Akademije 2007-2011.

Tabela 1.7. Status napredovanja u političkoj partiji nakon pohađanja Akademije

	Napredovao	Nisam napredovao	Ne znam
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	49	44	7
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	59	21	20

Ispitanici su izjavili da su nakon pohađanja Akademije za političke lidere značajno napredovali u političkom radu. Posebno je to došlo do izražaja među polaznicima Akademije 2012-2016. koji su izjavili da je 59% ispitanika napredovalo u svojoj političkoj partiji tokom i nakon pohađanja Akademije.

Tabela 1.8. Članstvo u nekoj od organizacija

Članstvo u nekoj od organizacija	%
Savjet učenika	0
Studentska organizacija	19
NVO	35
Aktiv mladih sindikata	1
Nisam član nijedne organizacije	45

Budući da je upitnik predvidio pet kategorija članstva ispitanika mimo članstva u političkoj partiji, ispitanici su svrstani u četiri ponuđene kategorije i to: Studentska organizacija 19%, nevladina organizacija 35%, Aktiv mladih sindikata 1%, te da ne pripada nijednoj organizaciji 45%.

Tabela 1.9. Dužina članstva u političkoj partiji

	<1 god	1-3 god	4-7 god	>8 god
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	8,5	28,5	46	17
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	2	14	70	14

Najveći broj ispitanika je član političke partije 4-7 godina. Izdvaja se podatak koji govori da su ispitanici Akademije koji su pohađali ovaj program 2012-2016. sa znatno većim iskustvom u političkom djelovanju jer ih je veliki dio u članstvu političke partije više od 4 (čak 84%).

Tabela 1.10. Pohađanje drugih političkih edukacija

	Da	Ne
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	59	41
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	59	41

Potpuno identičan podatak. Druge političke edukacije, pored Akademije, pohađalo je 59 % ispitanika, a 41% nije.

Ukoliko je ispitanik/ca učestvovao/la na nekoj od edukacija, na pitanje o kojoj edukaciji je riječ, dobili smo sljedeće odgovore svrstane prema srodnim kategorijama:

- Političke edukacije organizovane od strane inostranih organizacija i fondacija: Ljetna skola političkog liderstva u organizaciji fondacije „Konrad Adenauer“, u organizaciji fondacije „Fridrih Ebert“, „FLI“, Seminari NDI. UK FCO Fellowship, Regionalna politička škola, IRI, „Politička aktivacija žena“.
- Unutarstranačke edukacije: Politička akademija SDA, političke edukacije i Akademija SDS, Fondacija Nenad Baštinac, edukacije kroz Trening centar SNSD, Politička akademija HDZ BiH. Akademija Fondacije Boris Divković, PDP Politička akademija, Regionalna politička škola.
- Političke edukacije organizovane od strane lokalnih NVO: Ljetnja skola liderstva – Perpetuum Mobile, Seminari u organizaciji Helsinškog parlamenta građana, Young leaders RS, CIPS/Vijeće Europe – škola za političke studije.
- Političke edukacije organizovane u partnerstvu međunarodnih organizacija organizacija i lokalnih NVO: Politička Akademija Fondacije Fridrih Ebert u saradnji sa Filozofskim fakultetom u Banjoj Luci i Centrom za studentsku demokratiju, Ženska politička akademija, Škola političke filozofije dr Zoran Đinđić.
- tzv. One shot edukacije (edukacije „kratkog daha“): Seminari Perpetuum Mobile, „Berlinski zid i Europske integracije“ Humbolt univerziteta u Berlinu, Vijeće Europe – DLP, Medija centra i YUA – BKB Akademije, Jednodnevni seminari u organizaciji FES-a, Gender in politics-equality and differences-RSI Budapešt, Leadership institutu – IRI,

Obuka za predavače – UK Konzervativne partije, Vođenje kampanje (IRI), Obuka trenera za izborne posmatrače pri Vijeću Europe, Škola za političke studije Vijeća Evrope, Bulgaria School of Politics, Mladi i diplomatija – Perpetuum Mobile, Osnaživanje žena u političkom životu u organizaciji Fondacije CURE i Infohaus Sarajevo, u Austriji u ljetnoj skoli.

Tabela 1.11. Trajanje dodatnih edukacija

	<10 dana	10-20 dana	>20 dana	Bez odgovora
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	36	13	17	35
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	42,5	12	15	30

Najveći broj ispitanika je pohađalo političke edukacije do 10 dana: 36-42% što se dovodi u vezu za zauzetošću studiranjem, zaposlenjem ili drugim obavezama da se pohažaju znatno duže edukacije.

Tabela 1.12. Najčešće obrađivane teme u dosadašnjim političkim edukacijama (osim programa Akademije)

Rang	Teme
1	Mladi i politika
2	Komunikacija
3	Omladinska politika
4	Liderstvo
5	Odnosi s javnišću
6	Ljudska prava
7	Timski rad
8	Rješavanje konflikta

9	Tolerancija
10	Pisanje projekata
11	Zagovaranje
12	Volonterizam
13	Strateško planiranje
14	<i>Monitoring</i>
15	<i>Menadžment</i>
16	<i>Ekologija</i>

Tabela 1.13. Prisutnost neformalnog političkog obrazovanja

	premalo	malo	dovoljno	Veoma mnogo	Bez odgovora
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	23	61	13	2	1
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	25	51	23,5	0,5	0

Koliko god da je razlika među ispitanicima, definitivno je da je većina njih uzjavila da je premalo ili malo prisutno neformalnog političkog obrazovanja.

Tabela 1.14. Stav o angažmanu mladih političara o mladima u lokalnim zajednicama

Tvrđnja: *Mladi iz političkih partija treba da urade više za mlade u svojim lokalnim zajednicama*

Period stava	Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	Polaznici Akademije 2012-2016. (%)
Prije pohađanja Akademije	77,9	74,6
Poslije pohađanja Akademije	87,3	81,0

Iz tabele se vidi da je porastao, ionako velik, procenat ispitanika koji, nakon pohađanja Akademije, smatraju da mladi političari treba da urade više za mlade u svojim lokalnim zajednicama. Akademija potvrđuje uticaj na mlade političare da se aktiviraju u poboljšanju položaja mladih.

Tabela 1.15. Uticaj mladih na starije kolege

Period stava	Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	Polaznici Akademije 2012-2016. (%)
Prije pohađanja Akademije	65	54
Poslije pohađanja Akademije	81	66

Uticaj na starije kolege iz političkih partija je porastao nakon pohađanja programa Akademije.

Tabela 1.16. Poboljšanje statusa mladih u svojoj opštini

Period stava	Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	Polaznici Akademije 2012-2016. (%)
Prije pohađanja Akademije	77	75
Poslije pohađanja Akademije	97	77

U oba slučaja je zabilježen napredak stavova o potrebi da se poboljša status mladih u opštinama u kojima žive i djeluju polaznici Akademije. Nešto je to više izraženo kod polaznika Akademije 2007-2011.

Tabela 1.17. Potreba o podršci mladima

Tvrđnja: *Ne mislim mnogo o budućnosti mladih u opštini jer je „svako je kovač svoje sudbine“ i treba da se bori za sebe:*

Period stava	%
Prije pohađanja Akademije	68,4
Poslije pohađanja Akademije	70,5

Procentualni iznosi predstavljaju stepen slaganja sa tvrdnjom i to u potpunosti i uglavnom. Vidi se da je procenat saglasnosti sa tvrdnjom poslije pohađanja akademije veći (70,5%) u odnosu na stepen saglasnosti na period prije pohađanja Akademije (68,4%). Ovaj podatak vrijedi za sve polaznike Akademije bez obzira na period pohađanja.

Tabela 1.18. Spremnost pokretanja pitanja za mlade u svojoj opštini

Period stava	%
Prije pohađanja Akademije	63,4
Poslije pohađanja Akademije	80,5

80,5% ispitanika nakon pohađanja Akademije smatra da je spremno za **pokretanje pitanja za mlade u svojoj opštini**. Prije pohađanja je to smatralo 63,4%. Ovaj podatak vrijedi za sve polaznike Akademije bez obzira na period pohađanja. Među polaznicima nema značajnih razlika.

Tokom istraživanja ocjenjen je lični nivo spremnosti ispitanika da pokrenu pitanje rodne ravnopravnosti u zajednici u kojoj djeluje. Na skali od 1 do 5 (jedan je ocjena najnižeg nivoa spremnosti, a 5 najvišeg), ispitanici su dali svoje ocjene, a prosječna ocjena na nivou ispitanika jeste 4.

Tabela 1.19. Nerazumijevanje mladih koji su u omladinskim organizacijama

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	69	19	8	2	1
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	64	24	10	0	2

Izražen je visok stepen razumijevanja mladih političara sa aktivistima u omladinskim organizacijama i svrhom i smislom njihovog angažmana.

Tabela 1.20. Spremnost da se pomogne mladima iz omladinskih organizacija

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	4	4	4	32	56
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	4	4	4	28	60

Tabela 1.21. Omladinske organizacije troše mnogo novca bez konkretnih rezultata

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	11	25	42	18	4
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	20	25	36,5	14	3,5

Da omladinske organizacije troše mnogo novca bez konkretnih rezultata, najveći broj ispitanika svoje stavove je smjestio na poziciju da nije siguran, što dovodi u vezu sa nepoznavanjem izvora sredstava finansiranja te načina potrošnje.

Tabela 1.22. Neophodnost saradnje između podmladaka političkih partija i omladinskih NVO

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	5	9	7	23	55
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	2	3	8	27	60

Nešto veća spremnost saradnje podmladaka političkih partija i omladinskih NVO je izražena kod polaznika Akademije pet generacija u periodu 2012-2016. Mada je procenat spremnosti saradnje kod svih ispitanika jako velik.

Tabela 1.23. Stav da politička partija može da pomogne mladima

	U potpunosti nisam saglasan	Uglavnom nisam	Nisam siguran	Uglavnom sam saglasna	U potpunosti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	20	20	36	14	11
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	25	27	21	20	7

Samo oko jedne četvrtine je saglasno da jedino partija kojoj ispitanici pripadaju može da pomogne mladima. Značajan procenat je onih koji nisu sigurni u datu tvrdnju.

Tabela 1.24. Spremnost na saradnju sa drugim političkim partijama

	U potpunosti nisam saglasan	Uglavnom nisam	Nisam siguran	Uglavnom sam saglasna	U potpunosti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	7	1	4	23	64
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	2	3	4	26	65

Na lično angažovanje u saradnji sa drugim političkim partijama je uglavnom ili u potpunosti spremno u rasponu 87-91% ispitanika.

Tabela 1.25. Saradnjom se bolje rješavaju problemi mladih

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	5	4	9	23	59
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	2	4	12	22	60

Da se saradnjom sa drugim političkim partijama mogu riješiti problemi mladih, u potpunosti je saglasno u skoro 60% ispitanika, uglavnom je saglasno 22, odnosno 23% ispitanika polaznika Akademije.

Tabela 1.26. Zastupljenosti pitanja mladih u programima političkih partija

	U potpunosti nisam saglasan	Uglav- nom nisam	Nisam siguran	Uglav- nom sam saglasna	U potpunos- ti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	0	28	6	53	13
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	3	34	5	46	12

Oko jedne trećine ispitanika smatra da je nimalo i malo zastupljeno pitanja mladih u programima političkih partija. Ostali ispitanici smatraju da je dovoljno ili veoma mnogo, a jedan dio ispitanika ne zna.

Tabela 1.27. Lično zadovoljstvo programima za mlade u programima političkih partija

	U potpunosti nisam saglasan	Uglavnom nisam	Nisam siguran	Uglavnom sam saglasna	U potpunosti sam saglasan
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	3	27	13	48	8
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	15	29,5	4	43,5	8

Što se tiče zadovoljstva ispitanika sa zadovoljstvom programima za mlade u programima političkih partija, slični su stavovi polaznika Akademije bilo koje grupe ispitanika s tim što postoji razlika da je kod polaznika Akademije 2012-2016. Izraženo veće nezadovoljstvo u kategoriji „nimalo“.

Tabela 1.28. Uloga Akademije u povećanju ličnog uticaja u procesu donošenja odluka u političkoj partiji

	Nimalo	Malo	Ne znam	Dovoljno	Veoma mnogo
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	9	13	19	45	14
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	12	20	16	36,5	15,5

U obe grupe ispitanika primjetna je uloga Akademije u povećanju ličnog uticaja u procesu donošenja odluka u političkoj partiji. Gotovo isti rezultati su izraženi i to da 28% ispitanika u obe ispitane grupe smatra da nema uloge ili ne zna da ta uloga postoji, a ostatak od 72% smatra da postoji

ta uloga i iskazani su kroz ocjene „malo“, „dovoljno“ i „veoma mnogo“.

Tabela 1.29. Ocjena stečenog znanja po temama obrađenih na Akademiji

1 – Nedovoljno, 2 – Dovoljno, 3 – Dobro, 4 – Vrlo dobro, 5 – Odlično

Modul 1	Polaznici Akademije 2007-2011.	Polaznici Akademije 2012-2016.
Vještine javnih i medijskih nastupa	4,30	3,90
Osnove vještine liderstva	4,13	3,91
Važnost saradnje političara/ki i medija	4,49	4,30
Modul 2		
Opšte poznavanje funkcionisanja Evropske unije	4,13	3,80
Politički i diplomatski odnosi BiH sa drugim zemljama	3,86	3,70
Politički sistem u BiH	4,13	4,25
Modul 3		
Opšte poznavanje ljudskih prava i obaveza BiH	4,07	4,06
Pitanje ravnopravnosti u BiH i mogućnost poboljšanja te situacije (žene, djeca, mladi, nacionalne manjine i druge grupe)	4,20	4,03
Vještine pregovaranja	4,22	3,92
Modul 4		
Poznavanje procesa i kreiranje omladinskih politika i strategija za mlade	3,95	3,71
Poznavanje položaja mladih u BiH i tijela za mlade	4,07	3,90
Mogućnost međunarodne saradnje po pitanju mladih	3,95	3,80

Ocjena stečenog znanja po temema obrađenih na Akademiji se kreće od 3,70 (najniži prosjek po temi) do 4,49 (najviši prosjek po temi). U tabeli se može vidjeti uporedba ocjena u zavisnosti od grupe ispitanika. Primjetne su neznatne razlike.

Tabela 1.30. Širenje mreže poznanstava i saradnje u BiH nakon Akademije

	Nimalo	Malo	Ne znam	Dovoljno	Veoma mnogo
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	0	6	4	59	31
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	0	20	7	41	32

Niko od polaznika nije se izjasnio da nije proširio poznanstvo i saradnju nakon političke edukacije. Zasigurno, svi ispitanici su, u procentu preko 92% odnosno 93%, ocijenili da je došlo do širenja poznanstava i saradnje u BiH nakon pohađanja Akademije. Ostali su izjavili da ne znaju.

Na pitanje da na skali od 1 do 5 (jedan je najniža ocjena a 5 najviša), pozicioniraju svoje mišljenje **o izmjeni izbornog zakonodavstva u BiH**, ispitanici su dali svoje ocjene a prosječna ocjena na nivou ispitanika jeste 4. To pokazuje da polaznici Akademije smatraju da je neophodno da se mijenja izborno zakonodavstvo u BiH.

Što se tiče mišljenja i stavova po pitanju izmjene izbornog zakonodavstva, ispitanici su iznijeli potrebu za podizanjem *cenzusa*, tj. izbornog praga, te ukidanje *diskriminatorskih* prepreka, npr. omogućiti da nacionalne manjine budu birane na svim nivoima. Uz to, izražena je potreba za većom *zastupljenošću žena* u kompletnoj strukturi stranke i političkom

životu. Prvenstveno je potrebna *implementacija presude Sejdić-Finci*, te je potrebno naći drugi način glasanja koji će se moći manje *zloupotrijebiti*, zatim, da se uvede drugi krug glasanja za predsjedništvo i izbor načelnika opština (50%+1glas) te *spajanje opštih i lokalnih izbora* u jedan izborni ciklus, uvođenje elektronskog glasanja, uvođenje obaveznog glasanja. Potrebno je omogućiti da stranka bude *vlasnik poslaničkog mandata*, a ne da pojedinac iz nekog svog ličnog interesa oduzme stranci mandat i tako joj umanju politički kapacitet djelovanja. Izmijeniti način izbora pojedinaca kroz *kompensacione mandate*. Ukinuti *pravila 10%* za pomjeranje pozicije na listi. Da se uvede konačna i jasna *dinstinkcija između prijevremenih i vandrednih izbora*, unapređenja rada *biračkih odbora*, da se jasno odredi način izbora članova tih odbora, smanjenje veličine i obima glasačkog mjesta, zabrana unošenja mobilnih telefona za vrijeme glasanja, jasno određivanje načina, statusa i vremenskih okvira glasova iz dijaspore. Trebalo bi ograničiti mogućnost biranja na *maksimum dva mandata*. Sprovesti izmjenu u domenu reforme načina glasanja, u smislu *otklanjanja ograničenja za izbor jedne partije* i kandidata iz te partije, već da biramo iz različitih partija po vlastitom nahođenju. Trebalo bi svim građanima omogućiti ista prava i obaveze na prostoru cijele BiH. Izborni zakonodavstvo bi trebalo biti *orijentisano na kvalitet* (različite vještine i sposobnosti, potrebna edukacija, angažovanost ljudi u društvenom životu i slično, ne praveći bilo kakav vid diskriminacije po bilo kojem osnovu), a ne kao što su to postojeća rješenja (pol, mladi, teritorija i sl.). Problem je u procentu koji kandidat mora preći da bi prošao u određeni nivo vlasti. To je jedan vid zatvorene liste, a u ovom slučaju, to je kršenje principa demokratije jer često ne prolaze oni koji su imali najviše glasova unutar liste. Pravo je Hrvata da sami biraju predstavnike, tj. Hrvatska izborna jedinica. Važno je zakonom definisati prebrojavanja glasova na jednom mjestu, a ne po biračkim mjestima.

Tu su još neke ideje i mišljenja o izbornim obaveznosti glasanja, jednakoj izlaznosti i zastupljenosti birača iz grada i sela, jednakosti muškaraca i žena kao nosilaca listi, jednakom broju mladih i starih na listama. Bilo je i prijedloga da se omoguće smjene sa aktuelne funkcije ako nije vidljiv radni učinak/stimulativne metode za rad odnosno nerad. Takođe, ima mišljenja da nisu potrebne veće izmjene osim obaveze da se primjenjuju u potpunosti trenutni važeći propisi te da se uspostavi sistem zatvorenih lista, da se glasovi daju partiji, a ne pojedincima, koji kasnije mogu zloupotrijebiti volju naroda i preći u druge političke opcije i na taj način trgovati mandatima.

Tabela 1.31. Najveća korist od Akademije

1.	Sticanje i primjena novih znanja i vještina
2.	Spoznaja sebe i svojih vještina
3.	Interakcija sa uticajnim ljudima
4.	Posjete i obilazak institucija vlasti
5.	Upoznavanje novih mladih lidera
6.	Dobijanje odgovora na razna pitanja, diskusija i razmjena mišljenja
7.	Vještine komuniciranja i prevazilaženje straha od javnih nastupa
8.	Nova prijateljstva, prihvatanje različitosti i druženja
9.	Razmjena iskustava
10.	Obavljanje prakse

Tabela 1.32. Konkretna saradnja sa polaznicima Akademije i drugim mladima u BiH mimo Akademije

Ispitanici su imali priliku da se izjasne o konkretnoj saradnji sa polaznicima Akademije i drugim mladima u BiH mimo Akademije. Najučestaliji odgovori na pitanje koji su to vidovi konkretne saradnje, svrstavaju se u pet kategorija:

Organizovanje zajedničkih aktivnosti, treninga, humanitarnih akcija, i u sferi studentskih organizovanja
Saradnja u oblasti omladinske politike
Prisustvo sastancima podmladaka drugih političkih partija
Razmjena informacija u vezi sa inicijativama u zajednici
Prijateljski kontakti

Tabela 1.33. Uticaj Akademije na povećanje lične reputacije

	Da	Ne	Ne znam
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	67	6	26
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	65	12	23

Da je Akademia uticala na povećanje lične reputacije polaznika, izjasnilo se u rasponu od 65% odnosno 67%, ispitanika, a da nije uticala na svega 6%, odnosno 12% ispitanika u zavisnosti od grupe ispitanika. Važno je napomenuti da kod obje grupe ispitanika ocjena uticaja Akademije na povećanje lične reputacije je gotovo iste vrijednosti.

Tabela 1.34. Uticaj Akademije na povećanje samopouzdanja u djelovanju u političkoj partiji

	Da	Ne	Ne znam
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	79	7	14
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	83,5	12	4,5

79% ili 83,5% ispitanika je izjavilo da je povećano samopouzdanje u djelovanju u političkoj partiji, kao rezultat uticaja pohađanja Akademije, a 14% ili 4,5% je izjavilo da ne zna, dok 7% ili 12 da nije bilo uticaja.

Da politička partija ima korist od pohađanja Akademije, oko polovine ispitanika izjasnilo se potvrdno. Ispitanici su imali priliku da odgovore na otvoreno pitanje koji vid koristi politička partija ima od njihovog pohađanja Akademije. Dobijeni odgovori su sljedeći:

- Organizovali smo akademiju za mlade političare koja ima 40-50 polaznika
- Primjena iskustva stečena na akademiji – stranka dobija dobro edukovane osobe
- Stečena znanja na akademiji prenose se ostalim članovima partije
- Inicirana implementacija omladinske politike na lokalnom nivou
- Okupljen i integrisan znatan broj mladih ljudi u partiji – animiranje mladih
- Povećanje ugleda stranke jer ulaže u mlade kadrove
- Poboljšan dijalog unutar partije i inovativni pristupi u radu stranke

- Moja posvećenost određenoj ciljnoj grupi u partiji
- Organizovane konferencije, vođene tribine i ostvaren visok stepen saradnje sa medijima (što do tada nisam htjela da radim)
- Organizacija okruglih stolova i tribina sa mladima na različite teme
- Pomoglo je dosta u organizaciji kampanje, kao i mnogim stvarima u vezi sa političkim djelovanjem za koje u stranci nisu znali niti se to znanje moglo steći u formalnom učenju
- Pripreme mladih kandidata za predstavljanje na medijima
- Organizacija radionica, predavanja i seminara u partiji, za mlade, i u aktivu žena.

Tabela 1.35. Doprinos Akademije u ličnom napretku u drugim društvenim aspektima izvan političkog angažmana

	Da	Ne	Ne znam
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	67	2	31
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	79	8	13

Da postoji doprinos Akademije u ličnom napretku u drugim društvenim aspektima izvan političkog angažmana, potvrdilo je 67% odnosno 79% ispitanika, a samo 2%, odnosno 8% da nije dala doprinos u tom pravcu.

Od najznačajnijeg doprinosa izdvajamo grupe odgovora:

- Vještina komunikacije (međuljudska komunikacija, veća sloboda u iznošenju stavova, lakše uspostavljanje komunikacije, javni nastup, pripremanje i prezentovanje govora)
- Razumijevanje mnogih pojava u društvu

- Želja za rješavanje nagomilanih problema
- Kooperacija u poslu, poboljšanje u smislu timskog rada i postizanje prijatnije i bolje radne atmosfera u kontaktu sa saradnicima
- Pomoć u primjeni znanja na studijima (znanja o EU i političkom sistemu u BiH).

Tabela 1.36. Primjena stečenih znanja i vještina nakon pohađanja Akademije

	Ne primjenjujem	Uglavnom ne primjenjujem	ponekad	Uglavnom primjenjujem	primjenjujem
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	0	6	29	37	27
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	5	6,5	33	37,5	19

I nakon pohađanja Akademije, ispitanici primjenjuju znanja i vještine stečene tokom akademije. Tabela pregled nam daje više informacija o tome.

Tabela 1.37. Najznačajnija stečena znanja i vještine na Akademiji koja se primjenjuju

Komunikacijske vještine i javni nastupi
Liderstvo
EU i politički sistem BiH (struktura, sistem funkcionisanja)
Kreiranje omladinskih politika i strategija
Vještine pregovaranja
Saradnja političara i medija
Pitanja ravnopravnosti

Takođe, poznavanje političkog sistema u BiH, obraćanje pažnje na ljudska prava, poznavanje položaja mladih u BiH jesu znanja koja se koriste.

Tabela 1.38. Pregled rezultata učešća polaznika Akademije na lokalnim izborima 2012. i 2016.godine u BiH

	Izbori 2012.		Izbori 2016.	
	Polaznici Akademije	%	Polaznici Akademije	%
Ukupno analizirano	113	100	199	100
Učešće na lokalnim izborima	25	22.1	41	20,8
Prisustvo na poziciji u prvih 10 kandidata na izbornoj listi	14	12.39	Više od 40 % 5 Akademaca bili su nosioci lista!	
Prosječna pozicija na izbornoj listi	10.5		9,8	
Kandidat za načelnika opštine/grada	0		1	

Od svih polaznika, DESET generacija Akademije za političke lidere/ke u BiH (2007-2016), došli smo do nalaza:

- 20,8% ih je na listama za lokalne izbore 2016.
- Prosječna pozicija na listama koju zauzimaju akademci i

akademkinje je broj 9,8 (gotovo u prvoj trećini budući da se izbornu listu čini oko 30 kandidata)

- Njih 5 su nosioci lista (broj 1 na listama)
- A jedan Akademac je kandidat za načelnika opštine.

Tabela 1.39. Pregled napredovanja u stranci nakon pohađanja Akademije

	%
Polaznici Akademije 2007-2011. (%)	43,70
Polaznici Akademije 2012-2016. (%)	45,88

Uvidjeli smo i uvjereni smo da je program Akademije za političke lidere/ke u BiH doprinosi podršci posvećenim mladima da se bave političkim radom i donose odluke od najboljeg interesa za građane.

Prema istraživanju *deset* generacija Akademije, evidentno je napredovanje unutar stranačkih strukuta.

**Status (pozicije) polaznika Akademije
iz političkih partija tokom sprovođenja istraživanja**
(navedene funkcije i dužnosti koje su, po hijerarhiji veće od statusa „član“)

Ispitanici koji su pohađali Akademiju za političke lidere u BiH, tokom istraživanja su upisivali svoje statuse (pozicije) na kojima su se u tom trenutku nalazili. Većina od tih statusa (pozicija) su ***nakon napredovanja*** sa statusa „člana“ ili neke druge pozicije koja je bila nižeg hijerarhijskog ranga od opisane. Neki ispitanici se na ovim pozicijama nalaze duži, a neki kraći period. Navodimo pozicije na kojima se ispitanici

nalaze u trenutku istraživanja: potpredsjednica stranke, član Opštinskog obora stranke, potpredsjednik Mjesnog odbora stranke, član Predsjedništva opštinskog odbora stranke u Srebreniku, Predsjednik Izbornog štaba stranke, predsjednik Aktiva mladih u mjesnom odboru, član Predsjedništva stranke, sekretar Kantonalnog odbora stranke, predsjednik općinskog odbora stranke, predsjednica Mladeži HDZ BiH u Rami, član Izvršnog odbora gradskog odbora stranke u Mostaru, članica Glavnog odbora stranke na nivou BiH, članica Kantonalnog odbora stranke SBK/KSB, potpredsjednica Foruma mladih SDP BiH, potpredsjednik mladih u Opštinskom odboru SDS-a u Brčkom, član užeg rukovodstva Opštinskog odbora i predsjednik Mjesnog odbora SDS Brčko, predsjednik Nadzornog odbora SBB BiH, član Izvršnog odbora Asocijacije mladih SDA Bihać, Generalni sekretar SDP BiH, član nadzornog odbora stranke, član Izvršnog odbora Mladih socijaldemokrata Gradskog odbora Banja Luka, zamjenik predsjednika mladih SDS Republike Srpske, član Foruma mladih SBB, Sekretar gradskog odbora MSD Zvornik, Generalni sekretar NDP, potpredsjednica mladih stranke na lokalnom nivou, potpredsjednik mladih Opštinskog odbora Srbac, kantonalna tajnica NS Radom za boljitak ZDK i zamjenica predsjednika mladih stranke ZDK, potpredsjednik Opštinskog odbora SDA Bijeljina, predsjednik Regionalnog odbora FOM SDP BiH, član Glavnog opštinskog odbora DNS, član komisije Predsjedništva mladih DNS, potpredsjednik Mjesnog odbora DNS, član Odbora mladih DNS, potpredsjednik Foruma mladih Opštinskog odbora SBB BiH Stari Grad, Predsjednik mladih Ujedinjene Srpske i potpredsjednik stranke iz reda mladih, član Regionalnog odbora i Opštinskog odbora, predsjednik Opštinskog odbora stranke, članica Izvršnog odbora Aktiva žena stranke, članica Kantonalnog odbora Sarajevo, Predsjednica foruma mladih, Član Izvršnog odbora (Predsjedništvo) SBB Srebrenik, zamjenik predsjednika mladih Opštinskog odbora

Sokolac, član Gradskog odbora stranke, predsjednik mladih stranke na nivou BiH, koordinator stranke u izbornoj jedinici 5 za međunarodnu saradnju, potpredsjednik opštinskog odbora stranke, potpredsjednik Foruma mladih NS, članica Predsjedništva Gradskog odbora stranke, dopredsjednik mladih stranke Tuzlanskog kantona, dopredsjednica mladeži u svojoj županiji, Generalni sekretar mladih stranke, član Izvršnog odbora stranke, sekretar Aktiva mladih stranke, član Kantonalnog odbora stranke, član Glavnog odbora Asocijacije mladih, potpredsjednik Foruma mladih SBB Tuzla, članica Predsjedništva Narodne skupstine Radom za boljitak, kantonalni predsjednik FOM SDP Zeničko-dobojskog kantona, član Kanonalnog vijeća SBiH, sekretar Kantonalne organizacije SDP BiH HNK, glasnogovornik stranke, sekretar Regionalnog odbora stranke, član Centra za obuku kadrova savjeta mladih stranke, član izvršnog odbora SDA Zenica, predsjednik mladih Područnog odbora, predsjednik Foruma mladih HNK, član Nadzornog odbora Gradskog odbora stranke, član izvršnog odbora SDA Zenica, zamjenik predsjednika Asocijacije mladih stranke, sekretar Mjesnog odbora, član Savjeta za razvoj/sekreterijat FOM SDP BiH, sekretar FOM – opštinska organizacija SDP Gračanica, predsjednik Kantonalnog odbora stranke, potpredsjednik Odbora Mladih DNS-a Banja Luka, član Komisije za međunarodnu saradnju stranke.

Pored navedenih pozicija unutar političkih partija ispitanici se nalaze na pozicijama odlučivanja u organima javne uprave i institucijama vlasti, a skoro svi su izjavili da im je Akademija u tome pomogla. Neke od pozicija na kojima su se polaznici Akademije nalazili ili se još uvijek nalaze su: narodni poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srpske, savjetnici u institucijama zakonodavne i izvršne vlasti, šef kabineta predsjednika Republike Srpske, Načelnik opštine, šef kluba odbornika u Skupštini Grada, asistent zastupnika Evropskog parlamenta za BiH, Zastupnik u skupštini HNK, vijećnik

– predsjedavajući Općinskog vijeća Donji Vakuf, zastupnik u Skupštini USK, delegat u Domu naroda FBiH, potpredsjednik Skupštine opštine Laktaši, vijećnik u Općinskom vijeću Ilidža, Općinska vijećnica u Bugojnu, vijećnica u Gradskom vijeću Grada Mostara, Odbornik u Skupštini opštine Istočno Novo Sarajevo, ministar u Vladi kantona, zastupnica u Federalnom parlamentu, članica Komisije za pitanja mladih Parlamenta Federacije BiH, općinski vijećnik u Bosanskom Petrovcu, općinski vijećnik u općini Stari grad, Sarajevo, općinski vijećnik u općini Srebrenik, odbornici u Skupštini opštine Gradiška, odbornik u Skupštini Grada Istočno Sarajevo.

Uloga i procjena uspješnosti uključivanja predstavnika studenata – budućih predstavnika akademske zajednice

Kao što je opisano u uvodnom dijelu, te u dijelu koji govori o modalitetu realizacije Akademije, posljednje tri generacije Akademije za političke lidere u BiH (2014, 2015. i 2016) imale su priliku da predavanja i edukacije slušaju i tokom radnog dijela sarađuju sa studentima različitih univerziteta u BiH. Neki od studenata/polaznika Akademije takođe su ispitani. Istraživanjem je obuhvaćeno 21 student na koje je primjenjen isti upitnik sa redukovanim brojem pitanja relevantnim za komparaciju sa polaznicima Akademije koji dolaze iz političkih partija.

Od ukupnog broja ispitanika 72% su ženskog a 28% muškog pola. Godine rođenja su od 1990. do 1997. Što znači da su u momentu istraživanja bili od 19 do 26 godina starosti. Oni su u većini iz gradskog područja (86%) dok je manji broj iz prigradskog naselja (9,5%), a nekoliko njih sa sela. Većina njih je pohađala Akademiju tokom 2016. godine (71,4%), a podjednak broj njih (po 14,3%) u 2015. odnosno 2014. Svi pripadaju nekoj organizaciji, a najviše njih (43%) nevladinoj organizaciji. Čak 81% njih nikada nije pohađao druge

političke edukacije te ova Akademija im je bila prva edukacija takve vrste. Da je malo ili veoma malo neformalnih edukacija kod nas, smatra 70% ispitanika što je približno mišljenje polaznicima Akademije.

Što se tiče tvrdnji da „mladi iz političkih partija treba da urade više za mlade u svojim lokalnim zajednicama, „poboljšanje statusa mladih u svojoj opštini“, te „spremnosti pokretanja pitanja za mlade u svojoj opštini“, nema značajnijih statističkih odstupanja od mišljenja koja su iznijeli polaznici Akademije koji dolaze iz političkih partija.

Takođe, što se tiče aspekata koji govore o razumijevanju mladih aktivista u omladinskim organizacijama, ličnoj spremnosti da se pomogne mladima u zajednicama, neophodnosti saradnje omladinskih organizacija i političkih partija, nema značajnijih statističkih odstupanja od mišljenja koja su iznijeli polaznici Akademije koji dolaze iz političkih partija. To navodi na zaključak da je Akademija imala jednak tretman prema svim polaznicima, bilo da se radi o mladim političarima ili studentima javnih i provatnih univerziteta te ostvarila isti uticaj na polaznike.

Da je tokom pohađanja Akademije za političke lidere/ke u BiH steklo više znanja o različitim društvenim i političkim procesima u BiH i EU, izjavilo je 100% ispitanika!

Tabela 1.40. Pregled ocjene stečenog znanja po temama koje su slušali tokom pohađanja Akademije

1 – Nedovoljno, 2 – Dovoljno, 3 – Dobro, 4 – Vrlo dobro, 5 – Odlično

Vještine javnih i medijskih nastupa	3,90
Osnove vještine liderstva	3,65
Važnost saradnje političara/ki i medija	4,20
Opšte poznavanje funkcionisanja Evropske unije	4,00
Politički i diplomatski odnosi BiH sa drugim zemljama	4,17

Politički sistem u BiH	4,13
Opšte poznavanje ljudskih prava i obaveza BiH	4,33
Pitanje ravnopravnosti u BiH i mogućnost poboljšanja te situacije (žene, djeca, mladi, nacionalne manjine i druge grupe)	4,33
Vještine pregovaranja	3,60
Poznavanje procesa i kreiranje omladinskih politika i strategija za mlade	3,66
Poznavanje položaja mladih u BiH i tijela za mlade	3,5
Mogućnost međunarodne saradnje po pitanju mladih	4,1

Da se dovoljno i veoma mnogo proširila mreža poznanstava i saradnje u cijeloj BiH, tvrdi 56% ispitanika, da je došlo do blagog širenja, tvrdi 38%, a niko nije odgovorio da se mreža poznanstava nije proširila. Njih 6% se izjasnilo da ne zna da li se mreža poznanstava i saradnje proširila. I ovaj podatak je u potpunoj podudarnosti (uz neznatna odstupanja) sa stavovima polaznika Akademije iz reda mladih političara.

Što se tiče najveće koristi od pohađanja Akademije, studenti su izjavili da im je korist u spremnosti za političke poduhvate; upoznavanju sa temama predavanja; u spajanju mladih različitih razmišljanja iz čitave BiH; u susretu sa članovima vodećih partija u BiH te prilika za razmjenu mišljenja sa drugim učesnicima; nadopunjavanje znanja i vještina sa predmetima studija; u postavljanju kvalitetanih temelja ukoliko se ubuduće odluče baviti politikom; da se steknu utisci o tome koja osoba zapravo drži do sebe i svojih vrijednosti i stavova koji su za opšte dobro – konkretno mladih i bolje budućnosti u BiH, a ko su u stvari zastupnici ličnih interesa ili interesa samo svoje političke partije; drugačiji način rada; nova poznanstva; sticanje znanja koje je primjenjivo u praksi i želja da se još više nadograđuje kao čovjek, građanin, aktivista, novinar; lijepo iskustvo koje je kratko trajalo, ali sve u svemu projekt hvale vrijedan; susret sa budućim mladim političkim

liderima; osposobljavanje mladih lidera za buduću političku karijeru principima i načelima demokratije i borbe za ljudska prava.

Mimo programa Akademije, određene vidove konkretne saradnje sa drugim mladima ili polaznicima Akademije, imalo je samo 28,6% ispitanika. To se dovodi u vezu sa dužinom trajanja edukacije za ovu kategoriju ispitanika. Ta saradnja se odvijala uglavnom u vezi sa intervjuisanjem mladih političara od strane studenata novinarstva i medija te učešćem u konferencijama i seminarima.

Da je Akademija doprinijela podizanju nivoa samopouzdanja i djelovanja u društvenom angažmanu, izjavilo je čak 81% ispitanika a 19% da ne zna. To je približno rezultatu koji je rezultat ispitanika polaznika Akademije iz reda političkih partija.

Akademija je pomogla napredovanju u drugim društvenim aspektima (na fakultetu, međuljudskoj saradnji...), potvrđuje skoro 86% ispitanika.

U vezi sa primjenom znanja i vještina stečenih tokom pohađanja Akademije ispitanicu su odgovorili sledeće:

Tabela 1.41. Primjena znanja i vještina

Ne primjenjujem	Uglavnom ne primjenjujem	Ponekad	Uglavnom primjenjujem	Primjenjujem
0	14,3	38,1	28,6	19

Primijetno je da je blago veća primjena od strane polaznika iz reda političkih partija. Najznačajnija i stečena znanja i vještine koje ispitanici primjenjuju su: vještine pregovaranja, liderstvo, opšte poznavanje funkcionisanja EU, opšte

poznavanje ljudskih prava, Vaznost saradnje, komunikacija, mediji, ravnopravnost, politički sistem BiH, položaj mladih u BiH, politički i diplomatski odnosi BiH sa drugim zemljama. Takođe, primjenjuju se znanja i vještine o ponašanju tokom medijskog predstavljanja, načinu oblačenja, vrline dobrog liderstva, kodeksi u institucijama...

Na pitanje da na skali od 1 do 5 (jedan je najniža ocjena, a 5 najviša), pozicioniraju svoje mišljenje **o izmjeni izbornog zakonodavstva u BiH**, te o pokretanju pitanja rodne ravnopravnosti, u potpunosti je identična sa ocjenom polaznika Akademije koji dolaze iz političkih partija, ispitanici su dali svoje ocjene, a prosječna ocjena na nivou ispitanika jeste 4. To pokazuje da polaznici Akademije smatraju da je neophodno da se mijenja izborna zakonodavstvo u BiH.

Tabela 1.42. Opšta ocjena Akademije

Na skali od 1-5 (jedan najniža a 5 najviša ocjena):

Opšta ocjena Akademije za političke lidere/ke u BiH	4,81
Polaznici Akademije – mladi političari	
Opšta ocjena Akademije za političke lidere/ke u BiH	4,76
Polaznici Akademije – studenti univerziteta u BiH	

Diskusija

Primjetno je da svaki od predstavljena tri savremena modela političkih edukacija u sebi sadrži specifičnosti:

Edukacije međunarodnih organizacije su, u većini slučajeva, sa izuzetkom Nacionalnog demokratskog instituta koji je izjavio da su uključivali sve političke partije osim jedne, opredjeljene za osposobljavanje mladih iz političkih partija koje pripadaju jednoj političko-ideološkoj orijentaciji, bilo

da se radi o političkim partijama lijeve ili desne orijentacije. Prednost tih edukacija je u približavanju vrijednosti koje promovišu partije tog tipa članovima koji su tek pristupili političkim partijama. Takođe, to doprinosi međustranačkoj saradnji političkih partija iste orijentacije koja, u perspektivi, može da rezultira zajedničkim nastupima i djelovanjima. Iza-zov ovakvih modela edukacije mogu predstavljati animoziteti proizašli iz nepostojanja kontakata i zajedničkog rada sa dru-gim partijama koje ne pripadaju tom „krilu“. Iz animoziteta se mogu stvoriti polarizovani odnosi i stereotipi i to prije nego što otpočne saradnja i borba za vlast, što može dovesti do nepovoljnih ishoda, posebno kada je riječ o postkonfliktnim i tranzicionim društvima.

Edukacije političkih partija ili unutar-stranačke edukacije su interne edukacije o stranačkim vrijednostima, procedurama, pravcima djelovanja te ne uključuju, ili vrlo rijetko uključuju, „vanjske faktore“. Ovakve edukacije su dobre za motivisanje i animiranje novog članstva, upoznavanje sa procedurama i ljudskim potencijalima, kako člana tako i političke partije sa članovima. Praksa je pokazala da su najznačajniji momenti kada predsjednik partije održi predavanje i obrati se polaznicima. Uglavnom su to i najposjećeniji susreti. Izazov predstavlja situacija da političku partiju, ovakav vid edukacije, dovede u „zaokupljenost same sebe“ te da se smanji interakcija sa okolinom i „drugačijim i različitim“. Takođe, edukacije unutar političke partije doprinosi da odnos predavača i polaznika poprimi karakter „ja tebi Vojvodo, a ti meni Serdare“ (kontekst narodnih poslovice, prim. a.), u smislu koncentrisanja tema i glorifikacije osoba i postupaka bez posebnog kritičkog pristupa. Ovaj model političke edukacije se preporučuje kao jedna od faza u procesima političkih edukacija mladih.

Model implementiran od nevladinih organizacija okuplja mlade iz političkih partija bez obzira na političku orijentaciju kojoj pripadaju. To doprinosi boljem razumijevanju različitosti

ti, bogatijoj razmjeni mišljenja, povećanju stepena tolerancije, ali i rizika od netolerantnih postupaka. Budući da ovaj model traje jednu kalendarsku godinu (kako se primjenjuje tokom Akademije za političke lidere u BiH), dobro je došao za izgradnju odnosa među polaznicima koji kasnije, i kako je istraživanje pokazalo, rezultira saradnjom i zajedničkim djelovanjem. Loše je ukoliko su to negativni odnosi koji, trajanjem edukacije, mogu da se, kao takvi, prodube. Kumulisanjem različitosti, otvaranjem dijaloga među „drugima i drugačijima“, na jednom mjestu, doprinosi izgradnji odnosa zasnovanim na kritičkom pristupu, preispitanim (pred)ubjeđenjima i argumentovanim raspravama. Takav vid odnosa u perspektivi kreira veze među budućim donosiocima odluka koji shvataju važnost dijaloga, povećanja političke kulture, tolerancije i zajedničkog djelovanja. Izazov koji stoji pred ovakvim modelom jeste da predvidi i pretpostavi situacije koje stvaraju rizik narušavanja odnosa, promocije netolerancije i favorizovanja predrasuda.

Ukoliko rezultate ovog istraživanja uporedimo sa rezultatima istraživanja i rangiranja željenih tema za dalje obrađivanje mladih iz političkih partija iz 2005. godine (Dušanić, Trninić, 2006: 30), jasno je da većina političkih edukacija nisu u potpunosti odgovorile željama polaznika. Tema o *timskom radu* je bila najpoželjnija tema dok se sada nalazi na 7. mjestu od obrađivanih i željenih tema. *Vještine pregovaranja* gotovo da i nisu obrađivane u većini edukacija mada je bila visoko rangirana kao željena tema (na drugom mjestu). U posljednjim godinama ovoj temi je data veća pažnja i obrađivala se u nekoliko tematskih modula. To je i slučaj i sa temom o *strateškom planiranju* koja se sada nalazi na 13. mjestu, a bila je treća tema koju su ispitanici u 2005. godini željeli da obrade. Jedino gdje su se susrele željene i trenutno rangirane obrađene teme kroz političke edukacije jesu one koje su bile na začelju tabele željenih tema: *pisanje projekata* je, kao tema, bila na 10. mjestu, što je i slučaj sada, *praćenje i vrednovanje rada* su bili

na 12. poziciji, a sada se nalaze na 14. odnosno na 15. mjestu. Raskorak želje i ponude je poprilično velik, a ublažen je ponudom programa Akademije za političke lidere/ke u BiH (model političke edukacije nevladinih organizacija) koja je teme, izražene kao želje ispitanika, između ostalog, obrađivala u svom programu: *vještine pregovaranja, vođenje kampanja, saradnja vlasti i građana, odnosi s medijima, vještine prezentovanja*. Kada se pogledaju ocjene tema obrađenih na modulima Akademije za političke lidere/ke u BiH, vidi se, ukoliko se uzme prosjek ocjena ili rang u kojima se one kreću, da se one nalaze na ocjeni „vrlo dobar“. Ovo je visoka ocjena ne samo nominalno nego se vidi da nijedna tema nije dobila nižu ocjenu. Može se objasniti činjenicom da je obrađivanje svake od ovih tema imalo i teoretsku i praktičnu dimenziju. Pored praktične obrade, polaznici edukacija su imali mogućnost i obavezu da aktivno učestvuju u interaktivnom načinu edukacije, uključuju se u diskusije, daju i prihvataju druga mišljenja. Čini se, da je to veoma interesantno polaznicima te da je veoma korisno. Posebno je to došlo do izražaja kada su se predavanjima i vježbama priključili studenti sa različitih univerziteta u BiH i na taj način obogatili interakciju tokom edukacija. Treba napomenuti da su se ovi rezultati potvrdili i komparacijom istraživanja iz 2012. sa rezultatima dobijenim 2016. godine.

Gotovo identičan procenat kod ispitanika je u *razumijevanju* mladih iz nevladinih organizacija i *spremnosti* da se pomogne tim mladima kada je u pitanju realizacija programa nevladinih organizacija. To se može dovesti u vezu da je vrijednost razumijevanja ista ili slična sa vrijednostima podrške i pomoći, barem kada je u pitanju odnos mladih iz političkih partija sa mladima iz nevladinih organizacija. Čak 78% se izjasnilo da je neophodno ostvariti saradnju mladih iz političkih partija i nevladinih organizacija a čak 87% do 91% i da se lično angažuje u toj saradnji.

Veoma raznoliko, gotovo neodređen stav bez izražene većine,

jeste mišljenje da omladinske organizacije (nevladine) troše mnogo novca bez konkretnih rezultata. Od ukupnog broja ispitanika 22% je sa tim uglavnom ili u potpunosti saglasno. To pokazuje da je najveći procenat onih ispitanika koji su se izjasnili da nisu sigurni (42%). Međutim, ukoliko se rezultat izrazi kroz deskriptivnu statistiku, vidimo da je ocjena stava vrednovana ocjenom 2,8. U poređenju sa istraživanjem iz 2005. kada je ta ocjena bila 2,58, evidentan je blagi napredak u smanjenju sumnji i stereotipa u vezi sa radom omladinskih organizacija. Možemo da zaključimo da i dalje postoje animoziteti uprkos spremnosti i jedne i druge strane za uzajamnu saradnju i pomoć. Ovo je interesantno za istraživanje u budućem periodu s obzirom da je, skoro identičan, procenat mladih aktivan u političkim partijama i omladinskim nevladinim organizacijama.

Ukoliko se podaci iz ovog istraživanja uporede sa podacima iz istraživanja o mladima u politici iz 2005. (Dušanić, Trninić, 2006: 33) u vezi sa zastupljenosti mladih u programu političke partije i zadovoljstvom mladih tim programima, primjetno je da nema značajnije razlike u stavovima. Gotovo identičan procenat je prisutan u oba istraživanja na isto pitanje. Budući da su ovo nezvanični podaci, i nije bilo vremena i prostora da ispitanik stekne uvid i detaljnije istraži zastupljenost mladih, to nas dovodi u pretpostavku da ovaj procenat izražava nivo informisanosti o programima i zastupljenosti mladih u tim programima. Kada je riječ o zadovoljstvu tim programima, takođe je zapažen gotovo identičan rezultat u dijelu odgovora koji se odnosi na pozitivne stavove. Naime, nešto drugačije je u dijelu koji govori o negativnom stavu ispitanika jer je opao procenat onih koji su malo zadovoljni programima za mlade u političkim partijama. To nas sve navodi na zaključak da, iako je razlika u stavovima mladih iz političkih partija neznatno različita između istraživanja iz 2005, 2011. i 2017. ipak je došlo do smanjenja nezadovoljstva programima za mlade u

programima političkih partija.

Imajući u vidu da je veliki broj političkih partija u BiH na lokalnim izborima 2012. i 2016. godine izašao sa listama kandidata na kojima su se nalazile od nekolicine kandidata do preko 30 kandidata na listi, prosječna pozicija koja se kretala oko broja 10 predstavlja znatan uspjeh mladih kandidata da se, unutar partije, izbore za dobru poziciju na izbornim listama. Prema zakonima koji su na snazi u BiH (Republika Srpska i Federacija BiH) koji se odnose na broj odbornika/vijećnika u skupštinama ili vijećima jedinica lokalne samouprave, broj odbornika/vijećnika je ograničen od 11 do 31. Prosječna pozicija deset je optimistična za mladog kandidata jer to, hipotetički, stvara veliku vjerovatnoću da se ostvari dobar izborni rezultat i uspije dobiti odbornički/vijećnički mandat u lokalnoj skupštini ili vijeću te na taj način ostvariti mogućnost donošenja odluka na poboljšanju položaja građana u lokalnoj zajednici.

Što se tiče ispitanika koji su napredovali, napredovanje je podrazumijevalo da je promijenjen status na „bolje“, tj. da su preuzeli odgovornost i obavezu unutar određenih „funkcija“ i „tijela“ struktura političke partije. Prema izjavama ispitanika, to su: predsjednik/ca mladih regionalnog odbora, aktivni član/ica foruma, potpredsjednik stranke, predsjednik/ca opštinskog odbora stranke, generalni sekretar mladih stranke, šef kluba odbornika u skupštini opštine, član odbora mladih političke partije, član izvršnog odbora i opštinskog odbora stranke, potpredsjednik mladih stranke, član glavnog odbora stranke, član Komisije stranke za međunarodnu saradnju, tehnički sekretar stranke, predsjednik mjesnog odbora pri gradskoj organizaciji stranke, član tima odbora za informisanje pri glavnom odboru stranke, član centra za obuku kadrova savjeta mladih, potpredsjednik mjesnog odbora stranke, koordinator za izbornu jedinicu 5 za međunarodnu saradnju i dr.

Među prvom grupom ispitanika polaznika Akademije 2007-2011. 43,70% je napredovalo u svojim političkim partijama dok je procenat onih koji su napredovali iz druga grupe ispitanika 45,88%. Iako procenti pokazuju blagu prednost druge grupe ispitanika, smatramo da to nije značajna razlika. Ono što je ostaje kao zaključak jeste održivo napredovanje polaznika Akademije bez obzira na okolnosti koje su se dešavale u međuvremenu između dva istraživanja.

Pored napredovanja u političkoj partiji, primjetno je napredovanje polaznika Akademije na pozicijama u institucijama u kojima se donose bitne odluke u sferi javnog života. Sada se može reći da su pozicije do kojih su ispitanici došli veoma odgovorne i reprezentativne. Većina njih je izjavila da im je Akademija u tome pomogla.

Posebnu dinamiku i povećanu interakciju tokom edukacija dalo je prisustvo studenata sa različitih privatnih i javnih univerziteta u BiH. Njihova uloga, pored sticanja novih znanja i vještina jeste da se razvije mreža i uzajamni odnos budućih donosilaca odluka i predstavnika akademske zajednice.

ZAKLJUČAK

ZAKLJUČAK

Sumirajući rezultate istraživanja i analizirajući podatke dobijene različitom metodologijom, moramo da istaknemo da političke edukacije donose rezultate, posebno u aspektu osposobljavanja polaznika sa različitim vještinama, znanjima i kompetencijama koje su primjenjive za politički angažman, ali i za građanski angažman pojedinca.

Političke edukacije ne mogu biti organizovane bez saradnje različitih sektora u društvu. Samostalno sprovedene edukacije ne donose odgovarajuće rezultate. Izgradnja političkog liderstva zahtijeva multidisciplinarni i multisektorski pristup, a prije svega saradnju. Ovdje bismo istakli saradnju, prije svega, institucija vlasti sa organizacijama civilnog društva. Neophodno je koristiti i primjenjivati modalitete i iskustva drugih zemalja.

Rijetko koji model političke edukacije u BiH je ostvario efekat napretka i pozicioniranja mladih političkih lidera na odgovorne pozicije kao što je to ostvarila Akademija za političke lidere u BiH (2007-2016).

Mladi ljudi se opredjeljuju za političke edukacije iz više razloga: ulaganje i izgradnja ličnih kapaciteta, želja da se saznanju nove stvari i aktuelna dešavanja, i želja da se napreduje u političkim strukturama. Poseban aspekt jeste razvoj liderstva u polju političkog rada i drugog društvenog angažmana. Ukoliko se mladi različito posmatraju i klasifikuju prema dvije grupacije, mladi u političkim partijama i mladi u organizacijama civilnog društva, može se zaključiti da u političkim partijama primarni ciljevi edukacija mladih jesu: motivacija i edukacija članova, izgradnja i jačanje stranačkih struktura, usklađivanje organizacionih kapaciteta sa brojnošću članova, ostvarivanje i dugoročno održavanje dobrih izbornih rezultata. Lični ciljevi mladih iz političkih partija su izgradnja i obogaćivanje personaliteta novim znanjima i vještinama koja im

obezbjeduju lidersku ulogu. Mladi u organizacijama civilnog društva su, prije svega, pozvani na političke edukacije da se osposobe znanjima o političkim procesima i uče o političkim tolerancijama, zajedničkim djelovanjima, kooperativnim odnosima, uče o principima pluralističke demokratije i budu društveno i politički funkcionalni. Zajednička nit koja prožima proces političke edukacije jeste osposobljavanje pojedinca da razvije i preuzme odgovornost i donosi odluke poštujući svaki vid diverziteta i zajedničkog interesa.

U većini slučajeva, kada se analiziraju modaliteti političkih edukacija, ne postoji sistem čuvanja, praćenja i analize rezultata i učinaka edukativnih poduhvata od različitih političkih i društvenih aktera u BiH. To je posebno naglašeno u dijelu „Savremeni modeli političkih edukacija mladih u BiH“. Najkompletnija dokumentacija i podaci su sačuvani, praćeni, vođeni i bili na raspolaganju u nevladinoj organizaciji koja realizuje jedan od modela političke edukacije.

Modeliranje političke edukacije treba kreirati na bazi postulata kreativnog menadžmenta te principa političkog obrazovanja kombinujući modalitete i efekte iz zemalja etablirane demokratije i zemalja nove demokratije koja se ovim pitanjima bavi duže vrijeme.

Bazirano na pregledu različitih modela političkih edukacija od Platona do „Dejtona“ (ovdje se prije svega misli na fazu razvoja demokratskih odnosa u Bosni i Hercegovini otpočetoj nakon uspostavljanja mira, a po potpisivanju Dejtonskog mirovnog sporazuma 21. 11. 1995. godine), efikasan model političke edukacije mladih u BiH mora da bude teoretski zasnovan, istraživanjem potkrijepljen, i sistematski organizovan model upravljanja i neformalnog obrazovanja koji će odgovoriti potrebama krajnjeg korisnika. Mora da ima jednaku zastupljenost teorije i prakse. Teme moraju biti zasnovane na naučnim činjenicama i praktičnim primjerima. Praktične primjere treba da predstavljaju oni koji imaju iskustva u vezi

sa tom temom i koji su involvirani u političke i društvene procese (politički lideri, diplomate, ambasadori drugih zemalja, službenici institucija vlasti i slično). Potrebno je da polaznici prođu kroz različite procese i simulacije stvarnih političkih aktivnosti te da dobiju povratnu informaciju o uspješnosti. Informacije koje se plasiraju polaznicima edukacije mora da budu ažurirane, zvanične i relevantne u vezi sa temom. Edukacija mora da ima praktični dio koji polaznicima omogućava oživotvorenje teorije i naučnih pretpostavki. Takve praktične segmente edukacije najbolje je sprovoditi u saradnji sa drugim mladim ljudima, sličnih starosnih granica kao što su i sami polaznici edukacija. Ispostavilo se da je najefikasnije razvijati interakciju sa studentima javnih i privatnih univerziteta koji studiraju političke i druge, za ovaj vid osposobljavanja, relevantne društveno-humanističke nauke. Ona mora da se realizuje u saradnji sa institucijama koje imaju političku i društvenu važnost te da bude predstavljena i konstantno praćena i vrednovana od strane menadžmenta. Menadžment političke edukacije tokom cijelog procesa edukacije mora dosljedno insistirati na pravilima i pravilniku rada te biti u konstantnoj vezi sa polaznicima edukacije, zalagati se za njihove interese i predstavljati njihova dostignuća političkim partijama i društvu. Ovo doprinosi razvoju političkog liderstva na osnovama pozitivnih vrijednosti modelima zasnovanih na rezultatima.

Na osnovu analize uvidjeli smo da efikasan model mora da bude u skladu sa parametrima efikasnog učenja vještina koji sadrži četiri esencijalne komponente: (1) određivanje cilja, (2) modeliranje, (3) praksu i (4) povratnu spregu.

Modeli koji su prisutni u savremenim političkim edukacijama koje, u prvom redu sprovode nevladine organizacije, relevantan je za zemlje „nove demokratije“ (Hejvud, 2004: 70), jer jedna od odlika postkomunističkog režima jeste potreba da se izađe na kraj s političko-kulturološkim posljedicama komunističke vlasti. Nemilosrdna cenzura i gušenje opozici-

je, koji su ležali u osnovama monopola vlasti komunističkih partija, onemogućavali su uspješan razvoj građanske kulture koja naglašava participaciju, pregovore i konsenzus. Obučeni mladi politički lideri, prema ovakvom modelu, uz kombinovanje elemenata drugih modela, u takvim okolnostima i društvima predstavljaju začetak i značajan ljudski resurs „demokratskog mostobrana“ (Bžežinjski, 2001: 57). Političko liderstvo, uspostavljeno i razvijeno na ovaj način treba da zagovara koncept razvoja civilnog sektora i društva, a ne samo da zastupa interese određenih društvenih grupa.

Predavači i prezentatori na političkim edukacijama moraju biti iz reda iskusnih političara i državnika i sa visokih državnčkih položaja/funkcija. Pored njih, moraju nastupiti i eksperti iz određenih oblasti. Potrebno je upoznati se sa važnošću i pozvati predavače na važnost iznošenja ličnog iskustva u političkom i društvenom radu. Praćenjem i vrednovanjem procesa i rezultata predavanja, izlaganja i obuke, omogućiti prisustvo onih koji su ostvarili određen efekat, a zaobići one čiji napor nije rezultirao određenim učinkom.

Strukturisan dobro pripremljen i dosljedno provođen model političke edukacije nesumnjivo dovodi do izgradnje političkog liderstva demokratskog tipa. Pored sticanja novih znanja i vještina i razmjene iskustava, napredovanje unutar političke partije, reputacija i samopouzdanje, uticaj na starije kolege, uticaj u političkoj partiji, napredovanje u drugim društvenim aspektima izvan političkog angažmana, najveća su korist od modela političke edukacije nevladinih organizacija.

Iako je veliki broj ispitanika izjavilo da veoma malo ili malo postoji neformalnog političkog obrazovanja, a postoje konkretne želje za određenim temama, političke edukacije (međunarodnih organizacija i unutar-stranačke edukacije) nisu u dovoljnoj mjeri odgovorile na potrebu mladih iz političkih partija u BiH. Može se reći da organizovanje

političkih edukacija nije imao karakter strateškog pristupa. Efikasan model političke edukacije treba da se temelji na sprovedenom istraživanju mladih u političkim partijama te teme edukacije odabirati prema rezultatima istraživanja. Efikasan model za strateški odgovor na izražene želje za daljnjim obrazovanjem mladih u političkim partijama predstavlja preporuku za primjenu ne samo u BiH nego i u drugim zemljama postsocijalističke pozadine, postkonfliktnog iskustva i multietničke strukture stanovništva. Te zemlje su balkanske zemlje u okruženju, Moldavija, i zemlje „Evroazijskog Balkana“ (Bžežinski, 2001: 117).

Model političke edukacije nevladinih organizacija doprinosi senzibilizaciji i socijalnoj odgovornosti mladih iz političkih partija kao potencijala i ljudskog resursa u lokalnoj zajednici da se zajednica unaprijedi. To se dovodi u vezu sa četiri posebna istorijska korijena neprofitnog sektora i principa civilnog društva: filantropiju i želju da se pomogne ljudima, snalaženje lokalnih zajednica putem uzajamnog pomaganja i samopomoći, želju da se poboljšaju uslovi života putem političke i ekonomske intervencije i postojanje zajedničkih interesa. Inicijativa političkih edukacija inicirane i implementirane od neprofitnih organizacija ima uporište u domaćim važećim zakonima i međunarodnoj praksi izraženoj u verifikovanoj Internacionalnoj klasifikaciji neprofitnih organizacija, grupa 7, koju čine neprofitne organizacije koje se bave oblastima „Zakon, zagovaranje i politika“, te prema konceptima neformalnog obrazovanja u skladu sa domaćim i međunarodnim dokumentima opisanim u dijelu ovog rada.

Iako su neki modeli, u većoj ili manjoj mjeri, odgovorili na potrebe za političkim edukacijama mladih iz političkih partija, neophodno je permanentno istraživati potrebe, kreirati programe u skladu sa željama i potrebama korisnika edukacija te otvarati prostor za kreativne pristupe i nove izazove u političkim edukacijama mladih.

Kod ispitanika je izražena lična spremnost da se uspostavi saradnja sa mladima iz omladinskih nevladinih organizacija i sa drugim mladima iz političkih partija jer preovladava stav da se zajednički rješavaju problemi mladih. Ovakav nalaz upućuje na utemeljenje osnovnog postulata i vrijednosti civilnog društva kao okvira uspješne saradnje, između ostalih, nevladinog/neprofitnog sektora i političkih partija te političkih partija međusobno.

Političke edukacije koje zastupaju koheziju različitosti ostvaruju uslove za održavanje novih poznanstava i saradnje i nakon realizacije edukacije. To predstavlja značajan ljudski resurs i socijalni kapital relevantan za postkonfliktna društva nove demokratije.

Nakon političkih edukacija primjetan je blagi rast zadovoljstva mladih zastupljenošću mladih u programima političkih partija.

Osim programa edukacije koji je kreiran da svi imaju mogućnost da ga, pod jednakim uslovima pohađaju, potrebno je uvrstiti izradu seminarskih radova kroz koji će polaznici izraziti individualnu kreativnost i unijeti lični doprinos razmjeni znanja i informacija. To iskustvo je neophodno predstaviti ostalim polaznicima. Ovaj model je bio zastupljen i tokom političkih edukacija koje je sprovodila bivša država, SFR Jugoslavija u toku političke škole Saveza komunista.

Primjenom metoda istraživanja, analizom rezultata i različitih modela dalje i bliže istorije, savremenih modela političkih edukacija, potvrdila se hipoteza da strukturisane, dugoročne i kohezivne političke edukacije mladih u BiH, mogu biti efikasne u razvoju mladih u oblasti političkog osposobljavanja i angažmana da bi se podigao nivo političke kulture, ophođenja, saradnje i omogućilo efikasno donošenje političkih odluka.

Obradom ove teme moglo se dosta duboko pristupiti analizi različitih faktora i aspekata političke edukacije mladih.

Iako su istraživanja sprovedena 2012. godine sa jednom grupom ispitanika (prvih pet generacija polaznika Akademije za političke lidere u BiH 2007-2011) te 2017. godine sa drugom grupom ispitanika (preostalih pet generacija polaznika Akademije za političke lidere u BiH 2012-2016) ono za šta je rad ostao uskraćen jeste nemogućnost ocjene i procjene dugoročnih efekata edukacije mladih na društvene i političke procese. Rad se djelimično bavio ovim fenomenom na način da je napravio pregled napredovanja polaznika unutar političkih partija te dolazak na pozicije vršenja vlasti različitog nivoa. Ispostavilo se da su ostvareni značajni efekti, ali ne postoji značajna razlika u napredovanju odmah nakon pohađanja Akademije ili ukoliko se ono desi nekoliko godina poslije. Zasigurno, vrijeme nije faktor koje garantuje napredak već modalitet i kvalitet političke edukacije.

LITERATURA

LITERATURA

- Adidžes, I. 2008. Idealan menadžer. Novi Sad: Asee.
- Andronik, Sendi. Sve o upravljanju: uspešno upravljanje dobrovoljnim (nevladinim) organizacijama i lokalnim grupama. 2000. Beograd: Građanske inicijative.
- Bijela knjiga – Novi podsticaj za Evropsku omladinu. 2001. Brisel: Evropka komisija.
- Bžežinski, Zbignjev. 2001. Velika šahovska tabla. Podgorica: CID
- Civilno društvo i nevladin sektor. 2002. Magnaagenda, Beograd: Palgo centar
- Cvetičanin. Predrag. (Skoro) sve što bi trebalo da znate o NVO. 2004. Niš: Odbor za građansku inicijativu.
- Čupić, Čedomir. 1997. Politika i zlo, Beograd: „Čigoja štampa“ Fakultet političkih nauka., str. 23
- Dašić i dr, 2009: SVI AUTORI, Uvod u ekonomiju, Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.
- Dessler, G. 2007. Osnovi menadžmenta ljudskih resursa. Beograd: Data status.
- Drucker, P. 2005. Managing the Nonprofit Organization. New York: Harper Collins Publisher Inc.
- Dušanić, Srđan. 2007. Religiozna orijentacija i naučena bespomocnost adolescenata. Banja Luka: Centar za kulturni i socijalni popravak.
- Dušanić, Trninić, 2006: S. Dušanić, I. Trninić, Mladi u politici, Banja Luka: Helsinški parlament građana.
- Đipa, Dino i Salminka Fazlić. 2012. Glasovi mladih – istraživanje o mladima u BiH, Sarajevo: MDGF
- Đokić, Aleksandar i dr. 2011. Menadžment, Laktaši: Visoka škola „Dositej“
- Đurić, M.N. 1987. Istorija helenske etike. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Esapović, Zlatko i Mehmed Vajrača. 1975. Seminarski rad

- Mjesto i uloga omladinske organizacije u OUR, mjesnoj zajednici i školi. Banja Luka: Centar za marksističko obrazovanje i političke studije „Veselin Masleša“.
- Evropska povelja o učešću mladih u životu na regionalnom i lokalnom nivou, revidirana verzija. 2004. Sarajevo: Kancelarije Savjeta Evrope i OEBS-a u Sarajevu
- Fleischmann, E. A. et al. 1991. Taxonomic effects in the description of leader behavior: A synthesis and functional interpretation u: *Leadership Quarterly* 2(4)
- Fullan, M. 2000. *Educational Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass
- Goati 2004: V. Goati, Partije i politički sistem u Srbiji, Niš: Odbor za građansku inicijativu.
- Grupa autora. 2008. *Analiza potreba i problema mladih u BiH*, Sarajevo: Komisija za koordinaciju pitanja mladih u BiH.
- Hackmann, J. R. i Walton, R. E. 1986. *Leading groups in organizations*, U.P.S. Goodmann & Associate, (ur.), *Designing effective work group*
- Hejvud, 2004: E. Hejvud, *Politika*, Beograd: Klio.
- Hudson, M. 1999. *Managing Without Profit*. Penguin Books.
- Kako funkcionišu nevladine organizacije. 2006. Brčko: Centar za unapređenje Brčkog
- Kolin H, Peter. 2002. *Rječnik vlade i politike*. Banja Luka: Besjeda.
- Kurtić A. 2009. *Osnove menadžmenta*. Tuzla: OFF-set,
- Lokalni NVO sektor u BiH – problemi, analize i preporuke. 1998. Sarajevo: IBHI
- Manas, Džeri. 2007. *Napoleon o projektnom menadžmentu: neprolazne lekcije o planiranju, izvršenju i liderstvu*. Beograd: Leo Komerc.
- Menkju, Gregori. 2006. *Osnove ekonomije*. Zagreb: MATE.
- Mujanović, E. 2013. *Nezaposlenost mladih u BiH Trenutna*

situacija, izazovi i prepreke, Sarajevo: FES

- Nenadić, Jelena. 1984. Kumrovečki zapisi Br. 1.1984. časopis političke škole SKJ "Josip Broz Tito", Kumrovec : Politička škola SKJ "Josip Broz Tito".
- Nevladin sektor u BiH. 2008. Sarajevo: Centar za promociju civilnog društva
- Northhouse G., Peter. 2008. Liderstvo – teorija i praksa, Beograd: Data Status.
- Orlović, Slaviša. 2002. Političke partije i moć. Beograd: Čigoja štampa.
- Pisker, Lidija. 2011. Neformalno obrazovanje mladih u Bosni i Hercegovini: Prevazilaženje jaza između nedostatka formalnog obrazovanja i potreba društva. Sarajevo: Grad Sarajevo i GIZ.
- Pynes, J. 2009. Human resource management for Public and Nonprofit organizations – A Strategic Approach. San Francisco: John Wiley & Sons Inc.
- Stavrić, B. 2005. Menadžment. Banja Luka: Fakultet za poslovni inženjering i menadžment.
- Stojanović, Đorđe. 2006. Građansko društvo. Beograd: Medijska knjižara Krug.
- Šalaj, Berto. 2002. Modeli političkoga obrazovanja u školskim sustavima europskih država. Zagreb:Politička misao Vol XXXIX, br. 3, str. 127-144
- Šušnjić, Đuro. 1997. Politika i zlo Čedomira Čupića, Beograd: „Čigoja štampa“ Fakultet političkih nauka
- Todorović D. 1998. Osnovi metodologije psiholoških istraživanja. Beograd: Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju
- Trninić, Ilija. 2008. Istraživanje potreba mladih u BiH za postojanjem Centra za neformalnu edukaciju mladih – Omladinskog trening centra. Sarajevo: GTZ.
- Trninić, Ilija, Srđan Dušanić i Danijela Dugandžić. 2008. Osnovna obuka opštinskih službenika za mlade. Sarajevo:

USM, str. 27.

- Wolf, T. 1999. Managing a Nonprofit Organization in the Twenty-First Century. New York: Simon&Shuster Inc.
- Zelenika R. 1998. Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci
- Zrnić, Manojla i Vanja Šušnjar. 2008. Organizaciono ponašanje, 1. izdanje. Banja Luka: BLC i Besjeda.
- Žiga, Jusuf i drugi. 2015. Studija o mladima u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: FES

DRUGI IZVORI

- <http://www.bhas.ba> (23.12.2012. 12:10h)
- http://hgd.mvpei.hr/gospodarski_prikaz/njemacka/1 (10.1.2013. 21:30h)
- <http://www.nezavisne.com/novosti/lokalniizbori2012/BiH-svjetski-lider-po-broju-politickih-stranaka-157624.html>(19.12.2012. 8:50)
- [http://www.ngo.ba/component/glossary/Rje%C4%8D-nik-pojmova-40/N/Nevladina-organizacija-\(NVO\)-139/](http://www.ngo.ba/component/glossary/Rje%C4%8D-nik-pojmova-40/N/Nevladina-organizacija-(NVO)-139/) (22.2.2013, 13:45h)
- Evropski savjet, Lisabonska deklaracija. (Lisabon, 2000). http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm (10.7.2012. 22:40h)
- Evropska komisija, Evropski prostor visokog obrazovanja (Bolonjska deklaracija). (Bolonja, 1999). www.unsa.ba/pdf/Bolonjska%20deklaracija.pdf (10.7.2012. 22:55h)
- Evropska komisija, Kopenhagenska deklaracija. (Kopenhagen, 2002). http://www.ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf (14.7.2012.11:05h)
- <http://www.coe.int/youth> (2.6.2012. 14.50h)
- <http://www.mladi.gov.ba> (12.7.2012. 13.450h)
- http://www.irbrs.org/azuro3/azuro/uploads/Razvojni_program_RS_2007_2010.pdf (14.2.2013.15:06h)
- <http://www.civitas.ba/wp-content/uploads/236ivan->

ja-BiH.pdf (9.2.2017.14:40h)

- <http://www.banjaluka.rs.ba/mladi> (11.12.2012.18:20h)
- <http://www.nova-akropola.rs/platon%20i%20akademija.htm> (17.12.2012. 14:15h)
- <http://www.politicka-akademija.ba/hr.html?start=16> (12.2.2017. 17:450h)
- <http://www.sdamostar.ba/bs/txt.php?id=323> (18.12.2012.14:50h)
- <http://www.sdsrs.com/politickaakademija/> (18.12.2012.15:10h)
- <http://www.fomsdp.ba/home/sadrzaj/256> (24.1.2013. 21:30h)
- <http://www.bdf.ba/regionalna-liberalna-politicka-akademija-rlpa> (13.2.2017. 12:30h)
- <http://www.pa.pdp.rs.ba/akademija> (13.2.2017. 20:35h)
- Portal Nezavisne novine, www.nezavisne.com (7.9.2012. 20:20)
- Razvojnim programom Republike Srpske 2007-2010
- Službeni glasnik Republike Srpske brojevi 52/01 i 5/10
- Službeni glasnik Republike Srpske, br. 52/01
- Vijeće Evrope, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda. (Rim, 1950). http://www.coe.ba/web/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=34 (10.7.2012. 22:20h)
- Zakon o omladinskom organizovanju. Službeni glasnik RS, br. 98/04. i izmjene i dopune zakona Službeni glasnik RS, br. 5/12.
- Zakon o mladima FBiH, Službene novine FBiH br. 36/10

PRILOZI

1. Materijali sa političke škole u Kumrovecu (1975-1990)
 - Plan rada
 - Evaluacija rada
 - Naslovnica seminarskog rada
2. Plan rada Političke akademije fondacije Fridrih Ebert
3. Spisak polaznika Akademije za političke lidere/e u BiH 2007-2016.
4. Primjer plana rada Akademije za političke lidere/ke u BiH 2007-2016.
5. Fotografije sa edukacija

Prilog 1: Materijali sa političke škole u Kumrovecu
(1975-1990)

Plan rada

ZAJEDNICA POLAZNIKA
POLITIČKE ŠKOLE SKJ
"JOSIP BROZ TITO"
K U M R O V E C

Prijedlog

PLAN RADA PREDSEDNIŠTVA ZAJEDNICE POLAZNIKA
POLITIČKE ŠKOLE SKJ "JOSIP BROZ TITO"
VII GENERACIJE ZA PERIOD OKTOBAR 1981. -
JUNI 1982. GODINE

Kumrovec, 2. 11. 1981.

Politička škola SKJ "Josip Broz Tito", Kumrovec
Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Institut za zemlje u razvoju, Zagreb

Seminar "JUGOSLAVIJA I NOVI MEDJUNARODNI
EKONOMSKI POREDAK"

Kumrovec, 29 - 31. mart 1982.

P R O G R A M R A D A

ponedjeljak, 29. mart

16,00 ^h	OTVARANJE SEMINARA, - <i>Dušan Mijatović</i> <i>dir. škole</i>
16,15 - 17,15 ^h	UVODNO IZLAGANJE Miloš Minić, član Predsjedništva SFRJ
17,15 - 17,30 ^h	P a u z a
17,30 - 18,15 ^h	TITOVA POLITIKA NESVRSTANOSTI I NOVI MEDJUNARODNI EKONOMSKI POREDAK - dr Ranko Petković
18,15 - 20,00 ^h	Pitanja i diskusija

utorak, 30. mart

8,00 - 8,45 ^h	REZULTATI DOSADAŠNJIH NAUČNIH ISTRAŽIVANJA O NOVOM MEDJUNARODNOM EKONOMSKOM POREDKU U SFRJ - dr Rikard Štajner
8,45 - 9,00 ^h	P a u z a
9,00 - 9,45 ^h	REZULTATI DOSADAŠNJIH NAUČNIH ISTRAŽIVANJA O NOVOM MEDJUNARODNOM EKONOMSKOM POREDKU U SFRJ - dr Tomislav Popović
9,45 - 10,00 ^h	P a u z a
10,00 - 13,00 ^h	Pitanja i diskusija

. okreni .

16,00 - 16,45 ^h	MEDJUNARODNA AKCIJA ZA IZGRADNJU NOVOG MEDJUNARODNOG EKONOMSKOG POREDKA - Ljubomir Sekulić, specijalni savjetnik u SSIP-u
16,45 - 17,00 ^h	P a u z a
17,00 - 17,30 ^h	Pitanja i diskusija
17,30 - 18,15 ^h	SURADNJA SA ZEMLJAMA U RAZVOJU - dr Slavko Kulić
18,15 - 19,00 ^h	Pitanja i diskusija

srijeda, 31. mart

9,00 - 9,45 ^h	SARADNJA SA ZEMLJAMA U RAZVOJU - dr Boris Cizelj
9,45 - 10,00 ^h	P a u z a
10,00 - 12,00 ^h	Pitanja i diskusija

Mole se učesnici da za vrijeme trajanja seminara pogledaju izložbu knjiga na temu "JUGOSLAVIJA I NOVI MEDJUNARODNI EKONOMSKI POREDAK" u diskusionom kabinetu br. 6.

Evaluacija rada

POLITIČKA SKOLA SKJ

"JOSIP BROZ TITO"

Nastavna 1981/82. godina

Sedma generacija:

Predati nakon uvodnog
izlaganja

I N T E R V J U

za učesnike predavanja 29. marta 1982. godine

Nakon uvodnog izlaganja na temu: Uloga SKJ u sistemu socijalističkog samoupravljanja ..., iznosim neposredne utiske:

I. Uvodno izlaganje je:

- a) pokrenulo bitna pitanja, pa me zadovoljilo;
- b) umjesto iznesenog, trebalo je obraditi ova pitanja: _____

II. Imao utisak da bi u diskusiji trebalo raspraviti sljedeća pitanja: _____

III. Iznosim probleme sa kojima sam se susretao u sadašnjem radu u vezi sa pitanjima koja su izložena u uvodnom izlaganju: _____

IV. Iznosim i ostala pitanja, sugestije, pokrećem inicijative, a na što me podstaklo uvodno izlaganje: _____

Za odgovore i komentare se može koristiti sav prazan prostor, priključiti drugi papir i sl.

Zahvaljujemo na saradnji.

(Za potpis, koji žele)

Naslovnica seminarskog rada

CENTAR ZA MARKSISTIČKO OBRAZOVANJE
I POLITIČKE STUDIJE " VESELIN MASLEŠA "
B A N J A L U K A

S E M I N A R S K I R A D

T E M A :

MJESTO I ULOGA OMLADINSKE ORGANIZACIJE
U ODR, MJESNOJ ZAJEDNICI I SKOLI

Banjaluka ,decembra 1975. godine

Temu obradili :

- 1) Esapović Zlatko
- 2) Vajrača Mehmed

Prilog 2: Plan rada Političke akademije
fondacije Fridrih Ebert

PROGRAM

PR u politici - Političko komuniciranje

🌀 Četvrtak, 09. jul 2011.

10.00 Pozdravna riječ

Aleksandar Batez, Centar za studentsku demokratiju Banja Luka.

10.15-11.00 Upravljanje komuniciranjem - Višnja Knežević, novinarka Zadar

11.00-12.30 PR u institucijama - Mladen Mirosavljević, Fakultet društvenih nauka Banja Luka

12.30-12.45 Pauza

12.45-14.00 Debatla: Kultura dijaloga u politici. Novinari i političari - Duška Jurišić, novinarka Sarajevo

14.00-15.00 Pauza

15.00-16.00 Razvoj fenomena izborne kampanje u BiH - Gavriilo Antić, sociolog Banja Luka

16.00-17.30 Spin doktori – medijski manipulatori / predavanje i radionica - Višnja Knežević, novinarka Zadar

🌀 Petak, 08. jul 2011.

10.00-11.30 Osnovne komunikacijske instance zvaničnih internet prezentacija političkih partija u Republici Srpskoj u vrijeme predizborne kampanje 2010. godine - Ognjen Radović, Komunikološki fakultet Banja Luka

11.30-12.30 Verbalna i neverbalna komunikacija u javnom nastupu - Aleksandar Aničić, Centar za studentsku demokratiju, Banja Luka

12.30-13.30 Pauza

13.30-14.30 Političko komuniciranje u BiH - Milovan Milutinović, Nezavisni univerzitet BL

14.30-15.30 Politički marketing - Zoran Kalinić, Nezavisni univerzitet BL

15.30-16.30 Razgovor sa gošćom Političke akademije Svetlanom Cenić o aktuelnoj političkoj i ekonomskoj situaciji u BiH

🌀 Subota, 09. jul 2011.

10.00-11.00 Fenomen „plave krave“ u političkom komuniciranju - Aleksandar Aničić, Centar za studentsku demokratiju Banja Luka

11.00-12.00 Prikazivanje priloga o komuniciranju političkih partija sa građanima / biračima - Nenad Trbić i Vlatko Vukotić, urednici Vijesti ATV

12.00-13.00 Mediji i političke partije - Vlado Šušak, novinar - urednik BHTV1, Moderacija: Aleksandar Batez, Centar za studentsku demokratiju Banja Luka

Prilog 3: Spisak polaznika Akademije za političke lidere/e u BiH 2007-2016.

Akademac/inja	Stranka	Grad/opština
Dragana Gadža	PzT	Trebinje
Mila Ćebedžija	PzT	Trebinje
Aleksandra Blagojević	PDP	Pale
Dejan Petijević	PzT	Trebinje
Erna Skulić	LDS	Sarajevo
Enida Hrbat	LDS	Sarajevo
Slađana Sokić	SNSD	Zvornik
Ivan Popović	SNSD	Zvornik
Marko Vidaković	SNSD	I. Sarajevo
Slađana Koljančić	PDP	Banja Luka
Danijel Dragičević	SNSD	Zvornik
Miloš Lučić	SNSD	I. Sarajevo
Nataša Trifković	SNSD	I. Sarajevo
Dejan Šešelj	SNSD	I. Sarajevo
Sanja Gaco	SNSD	I. Sarajevo
Bojan Bošnjak	NSRzB	Zenica
Vahida Bebanović	NSRzB	Mostar
Milovan Polovina	DNS	Prijedor
Dalibor Kljajić	PDP	Derventa
Adis Nadarević	LDS	Bosanski Petrovac
Rajko Romić	SNSD	Gradiška
Tomislav Kovačević	SNSD	Gradiška
Kenan Keserović	DNZ	Velika Kladuša
Adnan Geljo	PzT	Trebinje
Aleksandra Danilović	PzT	Trebinje

Edin Behrić	NSRzB	Cazin
Krešimir Šakić	NSRzB	Široki Brijeg
Katarina Klarić	NSRzB	Zenica
Mirela Isaković	NSRzB	Zenica
Ana Rikanović	NSRzB	Bijeljina
Ognjen Gajić	DNS	Banja Luka
Igor Kljajić	DNS	Banja Luka
Mihajlo Paraš	DNS	Prijedor
Mirjana Vučković	DNS	Prijedor
Damir Kljajić	PDP	Derventa
Mirko Ratković	PDP	Banja Luka
Goran Jakovljević	PDP	Banja Luka
Seudin Novalić	SDP BiH	Sarajevo
Tea Trivić	SNSD	Banja Luka
Dijana Čolić	SNSD	I. Sarajevo
Mileva Ninković	SNSD	Banja Luka
Nataša Savić	SNSD	Gradiška
Miloš Blagojević	SNSD	Banja Luka
Nemanja Panić	SNSD	Gradiška
Aida Buljubašić	SzBiH	Sarajevo
Alija Nurkić	SzBH	Živinice
Haris Sejdić	SDA	Tešanj
Grigor Samardžić	DP	Banja Luka
Nikolina Bošnjak	PDP	Banja Luka
Bojana Vezmar	PDP	Banja Luka
Saša Panić	DNS	Laktaši
Senad Hašić	SDA	Lukavica
Dragana Šmitran	SNSD	Gradiška
Milkica Petrović	DNS	Bijeljina
Dejan Pavić	DNS	Bijeljina
Dušan Jovanović	DNS	Bijeljina

Helena Planinić	NSRzB	Mostar
Nikolina Malčić	DNS	Banja Luka
Jasmina Krzić	NS	Tuzla
Ljiljana Vasić	PDP	Sarajevo
Mario Mikulić	HDZ	Mostar
Edna Mahmić-Gurda	NSRzB	Olovo
Dragana Gruban	SRS	Prijedor
Josip Bazina	HSP (Đ-J)	Mostar
Stjepan Petrović	HDZ	Vitez
Milena Kontić	DNS	Banja Luka
Bojan Stanković	SDS	Banja Luka
Aleksandar Jovanović	DNS	Banja Luka
Anja Petrović	PDP	I. Sarajevo
Rade Hadži-Stević	SDS	Bijeljina
Vedran Francuz	SDS	Gradiška
Svjetlana Marković	SNSD	Banja Luka
Ibrahim Kovačević	SDA	Cazin
Eldin Šarić	SDP BiH	Sarajevo
Jasmin Spahić	SDP BiH	K. Dubica
Novica Koroman	SDS	Pale
Boris Jovanović	DNS	Bijeljina
Aleksandra Zubić	DNS	Banja Luka
Boris Šuman	HSP	Mostar
Duško Jerković	Nova SP	Gradiška
Maja Bakula	PDP	I. Sarajevo
Marina Pavić	DP	Banja Luka
Haris Šečić	SzBiH	Sarajevo
Marinko Božović	SDS	I. Sarajevo
Nermina Gušo	BOSS	Sarajevo
Vanja Šušnjar	SNSD	Banja Luka
Toni Čuljak	HSP	Mostar

Sanja Trninić	SNSD	Banja Luka
Bojana Paspalj	SNSD	Gradiška
Bojana Regojević	SNSD	Kneževo
Anel Kljako	SBB	Mostar
Božana Škorić	SNSD	Banja Luka
Elvis Gološ	SDP BiH	Sarajevo
Belma Šehić	SBB	Zenica
Vladimir Zec	DP	Banja Luka
Safer Grbić	SDA	Tešanj
Bojana Miodragović	DNS	Prijedor
Irfan Čengiћ	SDP BiH	Sarajevo
Pero Barišić	SDS	Banja Luka
Marija Pašajlić	DNS	Banja Luka
Ljiljana Čeko	SNSD	K. Dubica
Nataša Miletić	SDS	Foča
Aleksandra Tolj	SDS	I. Sarajevo
Milica Berak	SNSD	Trebinje
Jozo Ćosić	HDZ 1990	Livno
Damir Glas	HDZ 1990	Mostar
Boris Vujović	SNS	Bratunac
Dragana Tomić	SzDS	Bratunac
Ilda Alibegović	SBB	Bihać
Ivan Jelić	HDZ 1990	Bihać
Alisa Dedić	A-SDA	Bihać
Muamer Mehić	SDA	Zenica
Adel Sinanović	SBB	Zenica
Almina Husejnović	SDA	Zenica
Melika Kasumović	SBB	Tuzla
Merima Softić	SDP BiH	Tuzla
Sabina Vodeničarević	SDA	Tuzla
Armin Droce	SDA	Mostar

Alma Pelo	SDP BiH	Mostar
Budimir Ignjatov	DNS	Bijeljina
Mirza Junuzović	SDA	Bijeljina
Zeljana Berovic	SNSD	Bijeljina
Hana Milak	SDP BiH	Livno
Ivica Bodulušić	NSRzB	Livno
Slavko Višekruna	SNS	Bosansko Grahovo
Dragan Majkic	DNS	Banja Luka
Nikola Kužet	DP	Banja Luka
Azemina Kadić	NSRzB	Sarajevo
Zerina Pacariz	SDP BiH	Sarajevo
Nedim Delić	SDA	Sarajevo
Maldino Stojkić	HDZ 1990	Mostar
Radmila Samardžić	SDS	Banja Luka
Stefan Ličina	DNS	Čelinac
Dragan Majkić	DNS	Banja Luka
Frano Krišto	HDZ 1990	Livno
Bogdan Bogdanović	NDS	Doboj
Nedim Delić	SDA	Sarajevo
Suzana Đukić	SP	Banja Luka
Luka Duvnjak	SDS	Banja Luka
Saša Dobričanin	SP	Banja Luka
Dušan Kondić	SDS	Kozarska Dubica
Berina Proho	SDP BiH	Sarajevo
Petar Jakanović	SP	Banja Luka
Aleksandar Pikula	SBB	Nevesinje
Irma Čolaković	SBB	Maglaj
Deana Denjiz	SDS	Teslić
Aleksandra Banović	DNS	Banja Luka
Hana Isaković	NSRzB	Zenica
Nihad Uk	NS	Sarajevo

Berin Šahbegović	SBB	Sarajevo
Emir Ustavdić	SBB	Sarajevo
Stefan Dragičević	SDS	Brčko
Duška Boškan	SNSD	Mrkonjić Grad
Jovanka Lukić	SDS	Banja Luka
Haris Topalović	SDA	Sarajevo
Mile Aljetić	SDS	Banja Luka
Irhana Čajdin	SDP BiH	Bugojno
Jasenکو Jovančić	NS	Sarajevo
Darko Kuzmanović	SDS	Teslić
Bogdan Majkić	DNS	Banja Luka
Sanja Karalić	DNS	Banja Luka
Edis Kavgić	SBB	Srebrenik
Adelisa Kasumović	SBB	Lukavac
Jelena Kunić	SNSD	Drvar
Alma Durmiš	DF	Zenica
Snježana Grbić	KP	Banja Luka
Dobrica Kucalović	SDS	Zvornik
Dimitrije Vrtić	DNS	Banja Luka
Jovana Lalić	SDS	Sokolac
Adnan Čirak	SBB	Tuzla
Azra Hadžić	SBB	Bihać
Arnesa Dževahirić	SBB	Bugojno
Armin Mehanović	SDP BiH	Gračanica
Miloš Kovačević	SNSD	Laktaši
Adnan Družić	SDP BiH	Bosanski Petrovac
Zelimir Uric	SDS	Srbac
Hana Imširović	SBB	Sarajevo
Edin Suljović	SBB	Sarajevo
Redžo Lemezan	Nasa Stranka	Sarajevo
Natalija Miletić	DNS	Prijedor

Unzila Sijah	SBB	Travnik
Marija Češkić	HSP (AS)	Široki Brijeg
Nikola Bogdanović	SDS	Banja Luka
Naser Rujanac	SBB	Donji Vakuf
Josipović Slaviša	DNS	Banja Luka
Adrijana Prskalo	HDZ BIH	Prozor-Rama
Amra Fejzić	SDP BiH	Sarajevo
Jasmin Hasanović	SDP BiH	Sarajevo
Dragan Pajić	PDP	Banjaluka
Bojan Babić	SDS	Banja Luka
Stefan Vasilić	SDS	Banja Luka
Nikola Zlojutro	SDS	Kozarska Dubica
Neira Memić	SBB	Lukavac
Sandra Erkić	SNSD	Zvornik
Elvin Okugić	PS	Bihać
Vladimir Pejičić	SDS	Istočna Ilidza
Majda Ćajić	SBB	Lukavac
Dino Felić	SDA	Bihać
Adi Selman	SBB	Tuzla

Prilog 4: Primjer plana rada Akademije za političke lidere/ke u BiH 2007-2016.

Mladi u diplomatiji i evropske integracije *Plan rada*

1 DAN

- do 15:00 Dolazak učesnika
- Otvaranje Modula 3**
15:00 – 15:45 Perpetuum mobile – Institut za razvoj mladih i zajednice
- 15:45 – 16:15 Pauza
- BiH i USA (posjeta SAD ambasadi)**
16:15 – 18:15 NJ.E. Maureen Cormack Ambasadorica SAD-a u BiH
- 18:15 – 18:30 Pauza
- BiH i Rusija**
18:30 – 19:30 NJ.E. Petr Ivancov, Ambasador Rusije

2 DAN

- Politički sistem BiH (RS i FBiH)**
10:00 – 11:00 Mladen Ivanić, predsjedavajući Predsjedništva BiH
Haris Bašić, šef kabineta člana predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda
- Obilazak Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**
11:30 – 13:30
- 14:00 – 15:30 Ručak
- BIH i EU**
15:30 – 16:30 Renzo Daviddi, zamjenik sefa Delegacije EU u BiH

3 DAN

- 9:30 – 11:00 **Komunikacija i profil mladog političara**
Prof. dr. Besim Spahić

- 11:00 – 11:30 Pauza
- 11:30 – 12:30 **Uloga diplomatije u EU integracijama BiH**
Mladen Bosić, predsjednik SDS
- 12:30 – 14:00 Ručak
- 14:00 – 15:30 **Uloga političkih lidera u EU integracijama BiH**
Nermin Nikšić, predsjednik SDP-a (Mijenjao ga Generalni sekretar partije)
- 15:30 – 16:00 Pauza
- 16:00 – 17:30 **Predstavljanje seminarских radova akademaca**
- seminarски rad/Stefan Dragičević
 - seminarски rad/Emir Ustavdić i Irhana Čajdin

4 DAN

- 9:00 – 10:30 **IPA fondovi**
Emina Pašić, ekspertica
- 10:30 – 11:00 Pauza
- 11:00 – 12:30 **Institucije EU**
Milovan Peulić, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS
Rukovodilac odsjeka za evropske integracije
- 12:30 – 13:00 **Evaluacija, ručak i odlazak učesnika**

Prilog 5: Fotografije sa političkih edukacija mladih

*Ceremonija dodjele diploma polaznicima pet generacija
političke edukacije 2007-2016*

2007

2008

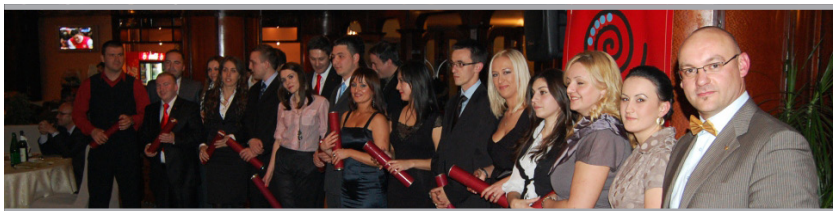
2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

005.32:32
321-053.6

ТРНИНИЋ, Илија, 1974-

Izgradnja političkog liderstva na početku XXI vijeka / Ilija Trninić.
- Banja Luka : Perpetuum mobile - Institut za razvoj mladih i zajednice,
2017 (Banja Luka : Art print). - 209 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 200. - Prilozi: str. 187-209. - Bilješka o autoru na prevoju zadnjeg
kor. lista. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija:
str. 182-186.

ISBN 978-99976-705-0-2

COBISS.RS-ID 6362904

Izvod iz recenzije:

„Generacija mladih ljudi koja sada stasava ima hipoteku generacije svojih roditelja i imperativ izgradnje funkcionalnog i zrelog društva. Zato je od ključne važnosti znanje koje će usvojiti prije ulaska u ozbiljne političke vode. Znanje koje usvoje predstavlja ključ za bravu slobode i osiguranje protiv političke nepromišljenosti i kratkovidosti. Zadatak ove generacije mladih ljudi jeste da pokažu svoju političku i ljudsku veličinu, umješnost da društvo održe u zoni mira, međusobnog uvažavanja i razvoja. Kroz programe političke edukacije mladi ljudi stiču brojne vještine. Najvažnija vještina koja će dugoročno odrediti budućnost društva jeste njihovo opredijeljenost da se otrgnu od imidža svojih starijih kolega i izgrade autentične političke vizije..“

IZGRADNJA POLITIČKOG LIDERSTVA U XXI VIJEKU

Ilija Trninić